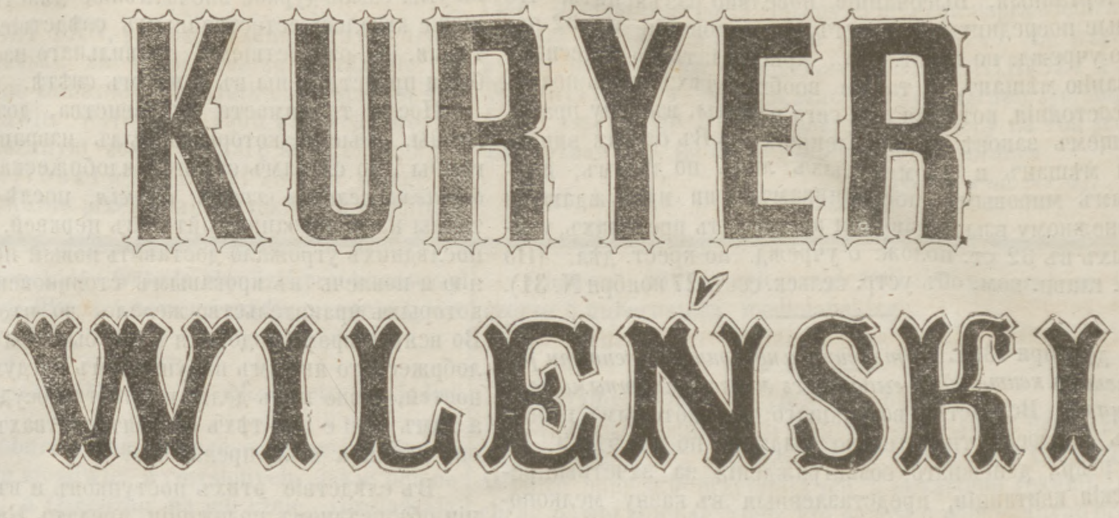
№ 3. ВТОРНИКЪ, 9 ЯНВАРЯ. 1862. WTOREK, 9 STYCZNIA. Nr. 3.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ

ГАЗЕТА
ОФФИЦІАЛЬНАЯ, ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ЛИТЕРАТУРНАЯ.
ВЫХОДИТЪ ПО ВТОРНИКАМЪ И ПЯТНИЦАМЪ.

Цѣна на мѣстѣ: За годъ 10 р. За полъ года 5 р. За четверть года 3 р. За 1 мѣсяцъ 1 р.
Съ пересылкою: За годъ 12 р. За полъ года 6 р. За четверть года 3 р. 50 к.
За объявленія: За строку изъ 40 буквъ плотится 17 коп. сер.

GAZETA
URZĘDOWA, POLITYCZNA I LITERACKA.
WYCHODZI WE WTORKI I PIĄTKI.

Cena na miejscu: Roczna rs. 10, Półroczna rs. 5, Kwartałowa rs. 3, Miesięczna rs, 1.
Z przesyłką: Roczna rs. 12, półroczna rs. 6, kwartałowa rs. 3 kop. 50.
Za wiersz ze 40 liter ogłoszenia płaci się k. sr. 17.

СОДЕРЖАНІЕ:

Часть оффиціальная: Придворныя извѣстія — Приказы.— Высочайшіе и министерскіе.— Производства.— Разъясненія статей зак.— Рѣшеніе по дѣлу прелата Бялобржескаго.
Часть неоффиціальная: Иностр. изв.: Общее обозр.— Италія.— Франція.— Англія.— Австрія.— Пруссія.— Америка.— Телеграфныя депеши.
Литерат. отдѣлъ: О хлѣбныхъ запасахъ и сельскихъ магазинахъ.— Смерть Аги Измаила Чингиса, поэма Ивана Мазуранича, переводъ Сырокомли.— Мѣстное обозрѣніе.— Выдержки изъ газетъ и журналовъ.— Замѣтки о винокуреніи.— Письма: изъ Парижа, изъ деревни, изъ Кенигсберга, изъ Риги, изъ Одессы.— Смѣсь.— Текущія извѣстія.— Виленскій дневникъ.— Объявленія.

TREŚĆ.

Dział urzędowy: Wiadomości Dworu.— Rozkazy.— Najwyższe i ministerjalne.— Mianowania.— Wytłumaczenie artykułów prawa.— Wyrok sądu polowego w sprawie prałata Białobrzeskiego.
Dział nieurzędowy: Wiadomości zagraniczne: Pogląd ogólny.— Włochy.— Francja.— Anglja.— Austrja.— Prusy.— Ameryka.— Depesze telegraficzne.
Dział literacki: O zapasach zbożowych i magazynach wiejskich.— Śmierć Agi Izmaela Czengisa, poemat Mazuranicza, przekł. Syrokomli.— Przegląd miejscowy i pism czasowych.— Uwagi o gorzelnictwie, ś. p. Kołaczkowskiego.— Listy: z Paryża, ze wsi, z Królewca, z Rygi, z Odessy.— Rozmaitości.—Wiadomości bieżące.— Dziennik Wileński.— Ogłoszenia.

Часть оффиціальная.

Ст.-Петербургъ, 6 января.

Придворныя извѣстія.

Въ понедѣльникъ, въ первый день новаго года, происходило при Высочайшемъ дворѣ дипломатическое собраніе. Испанскій посолъ, посланники и прочіе члены дипломатическаго корпуса принесли поздравленія свои ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ и ГОСУДАРЫНѢ ИМПЕРАТРИЦѢ. При этомъ случаѣ графъ Клейстъ-Лоссъ, каммергеръ е. в. короля Саксонскаго, баронъ Брукъ и г. Квеквичъ имѣли честь быть представленными ИХЪ ИМПЕРАТОРСКИМЪ ВЕЛИЧЕСТВАМЪ. Вмѣстѣ съ тѣмъ гг. Сеиду и де-Курсель, состоящіе при французскомъ посольствѣ, г. Варламъ, секретарь греческой миссіи, и графъ де-Шово, членъ главнаго совѣта Министерскаго департамента, имѣли честь быть представленными ЕЯ ВЕЛИЧЕСТВУ ГОСУДАРЫНѢ ИМПЕРАТРИЦѢ.

Высочайшимъ приказомъ, по военному вѣдомству, 1-го января 1862 г. министръ государственныхъ имуществъ, генералъ отъ инфантеріи *Муравьевъ*, согласно прошенію его, по разстроенному здоровью, всемилостивѣйше уволенъ отъ сей должности, съ оставленіемъ во всѣхъ прочихъ занимаемыхъ имъ должностяхъ и званіяхъ.

— Товарищъ министра государственныхъ имуществъ, свиты ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА генералъ-маіоръ *Зеленый 1-й*, произведенъ по службѣ въ генералъ-лейтенанты и назначенъ управляющимъ министерствомъ государственныхъ имуществъ.

— Рижскій военный Лифляндскій, Эстляндскій и Курляндскій генералъ-губернаторъ, генералъ-адъютантъ баронъ *Ливенъ* уволенъ за границу, въ Италію, на 28 дней.

— Высочайшимъ приказомъ, по министерству народнаго просвѣщенія, 28-го декабря, назначены: попечитель Кіевскаго учебнаго округа, въ званіи каммергера, дѣйствительный статскій совѣтникъ баронъ *Николаи*—товарищемъ министра народнаго просвѣщенія и членомъ главнаго управленія цензуры, съ производствомъ въ тайные совѣтники и съ увольненіемъ отъ должности попечителя; состоящій по морскому министерству статсъ-секретарь, дѣйствительный статскій совѣтникъ *Мансуровъ*—членомъ главнаго правленія училищъ и управляющимъ департаментомъ народнаго просвѣщенія, съ оставленіемъ въ званіи статсъ-секретаря; помощникъ попечителя Виленскаго учебнаго округа, дѣйствительный статскій совѣтникъ *Вороновъ*— директоромъ канцеляріи министра народнаго просвѣщенія.

— Высочайшимъ приказомъ, по министерству народнаго просвѣщенія, 23-го декабря, почетный попечитель Ковенской гимназіи, дѣйствительный статскій совѣтникъ князь Ириней *Огинскій*, произведенъ, за отличіе, въ тайные совѣтники.

— Приказомъ министра народнаго просвѣщенія 19-го декабря, инспекторъ Кіевской второй гимназіи, коллежскій совѣтникъ *Чалый*, назначенъ директоромъ Бѣлоцерковской гимназіи; директоръ Бѣлоцерковской гимназіи, надворный совѣтникъ *Вилуевъ*, перемѣщенъ директоромъ училищъ Кіевской губерніи. Директоръ училищъ Кіевской губерніи, статскій совѣтникъ *Гренковъ*, уволенъ отъ службы, по болѣзни, съ мундиромъ, должности присвоеннымъ.

— Указомъ правительствующаго сената, 27-го ноября 1861 г., за выслугу лѣтъ, произведены: По канцеляріи Кіевскаго военнаго, Подольскаго и Волынскаго генералъ-губернатора: въ титулярные совѣтники—коллежскіе секретари: помощникъ секретаря Осипъ *Чарнецкій* и журналистъ, онъ же архиваріусъ, Петръ *Зиржицкій*; по Кіевской палатѣ уголовнаго суда: въ титулярные совѣтники—коллежскіе секретари: дворянскій засѣдатель Фердинандъ *Марцинковскій* и старшіе столоначальники — Александръ *Соломаха*, Іакинфъ *Дураковъ* и Александръ *Снигиревъ*; по Кіевской палатѣ гражданскаго суда: въ титулярные совѣтники—коллежскіе секретари: столоначальникъ Николай *Чернышевъ*, и бывшій столоначальникъ Иванъ *Трипольскій*; въ коллежскіе секретари—губернскіе секретари: столоначальникъ Эдуардъ *Повальскій*, и канцелярскій чиновникъ Іосифъ-Матвѣй *Доливо-Добровольскій*; по Кіевскому приказу общественнаго призрѣнія и его вѣдомству: въ коллежскіе ассессоры—попечитель Звенигородской окружной лечебницы, титулярный совѣтникъ Адамъ *Савицкій*; въ коллежскіе секретари—губернскіе секретари: смотрители городскихъ больницъ—Чигиринской Даніилъ *Кульчицкій* и Каневской Людвикъ *Шульцъ* и канцелярскій чиновникъ приказа Северинъ *Корженевскій*; по Кіевскому дворянскому депутатскому собранію: въ коллежскіе секретари—губернскіе секретари: помощникъ столоначальника Орестъ *Дыбковскій* и канцелярскій чиновникъ Станиславъ-Костка *Пѣнтка*; по Кіевскому губернскому комитету Высочайше утвержденнаго общества попечительнаго о тюрьмахъ: въ надворные совѣтники—секретарь, коллежскій ассесоръ Амвросій *Шостаковскій*; въ титулярные совѣтники—бухгалтеръ и контролеръ, коллежскій секретарь Θеофилъ *Дыновскій*.

---

6 декабря 1861. *О разъясненіи статьи 32 полож. о губ. и уѣзд. по крест. дѣл. учрежд.* По поводу возбужденнаго въ одномъ губернскомъ присутствіи вопроса:

Въ одной губерніи возникъ вопросъ: должны ли всѣ хлѣбные запасы, учрежденные въ помѣщичьихъ имѣніяхъ не по распоряженію правительства, а самихъ помѣщиковъ, безусловно быть признанными мірскими, не взирая на то, что нѣкоторые изъ нихъ составились издержками и средствами самихъ помѣщиковъ, или же вопросъ о каждомъ такомъ запасѣ долженъ быть предварительно обсуждаемъ въ общемъ порядкѣ мировыми посредниками и послѣдующими инстанціями. Въ разрѣшеніе сего сообщено, что въ каждомъ имѣніи, на основаніи уст. нар. прод., должны быть общественные сельскіе запасы въ опредѣленной закономъ пропорціи ст. 126—160 и 184 уст.), и запасы эти, во всякомъ случаѣ, составляютъ мірскую собственность, хотя бы они образовались посредствомъ сбора хлѣба съ общественныхъ запашекъ. Такимъ же образомъ должны принадлежать крестьянамъ и тѣ запасы, кои хотя учреждены независимо отъ опредѣленныхъ закономъ, но состояли доселѣ въ вѣдѣніи крестьянъ, какъ составлявшіе частную ихъ собственность, ибо они собирали съ полей, удобриваемыхъ, обработываемыхъ и обсѣменяемыхъ крестьянами на собственный счетъ. Что же касается запасовъ, учрежденныхъ въ имѣніяхъ (гдѣ имѣются уже установленные закономъ магазины) самими помѣщиками, безъ всякаго участія крестьянъ, то, само собою разумѣется, что подобные запасы, по всей справедливости, должны оставаться неприкосновенною собственностію владѣльцевъ. Въ этихъ видахъ министерство признало вполнѣ основательнымъ предоставленіе мировымъ посредникамъ разбора дѣлъ о таковыхъ запасахъ.

По случаю предположенія о передачѣ въ вѣдѣніе сельскихъ обществъ хлѣбныхъ запасовъ, находящихся въ помѣщичьихъ имѣніяхъ, возникъ вопросъ о принадлежности самихъ строеній, въ коихъ хранятся сіи запасы. Въ разъясненіи сего вопроса сообщено, что какъ по закону (ст. 140—143 т. XIII уст. нар. прод.) попеченіе объ устройствѣ сельскихъ запасныхъ магазиновъ въ помѣщичьихъ имѣніяхъ возлагалось на обязанность владѣльцевъ, которые за неисполненіе этой обязанности подвергались даже взысканіямъ (ст. 1153 т. XV улож. о наказ.), то вполнѣ справедливо, вмѣстѣ съ запаснымъ хлѣбомъ, передать въ вѣдѣніе сельскихъ обществъ и строенія, въ коихъ хранится хлѣбъ, тѣмъ болѣе, что если на сіи строенія и отпускался помѣщичій лѣсъ, то сами строенія, безъ сомнѣнія, воздвигались трудомъ крестьянъ.

Изъ двухъ губерній поступили представленія по возникшему вопросу на счетъ засыпки хлѣба въ сельскіе запасные магазины за дворовыхъ людей. Въ разрѣшеніе сихъ представленій сообщено, что дворовые люди, приписанные къ недвижимымъ населеннымъ помѣщичьимъ имѣніямъ, по силѣ 134 ст. т. XIII уст. нар. прод., обязаны были хлѣбнымъ и денежнымъ сборомъ на равнѣ съ крестьянами. Обыкновеннымъ и полнымъ количествомъ хлѣбныхъ запасовъ положено въ каждомъ магазинѣ по одной съ половиною четверти на каждую ревизскую душу, и для пополненія этой пропорціи опредѣлено собирать по 6 гарнцевъ озимаго и яроваго хлѣба въ годъ (ст. 128 того же устава). Слѣдовательно, вся пропорція должна быть собрана въ 16 лѣтъ, а какъ сборъ установленъ еще въ 1834 г., т. е. около 28 лѣтъ тому назадъ, то помянутый хлѣбъ долженъ былъ давно поступить въ магазины въ полномъ количествѣ; сверхъ же этого количества никакого сбора нынѣ не требуется. Затѣмъ съ дворовыхъ людей можетъ быть нынѣ взыскиваемъ хлѣбъ или по недоимкамъ за прежнее время, или по ссудамъ; но въ томъ и другомъ случаѣ хлѣбъ этотъ долженъ быть внесенъ, такъ какъ дворовые люди, послѣ 2-хъ лѣтняго нахожденія при владѣльцахъ, могутъ остаться въ средѣ тѣхъ же сельскихъ обществъ; при томъ лежащія на сихъ людяхъ взысканія должны быть непремѣнно очищены. При этомъ конечно, можетъ возникнуть вопросъ: съ кого должно быть произведено взысканіе недоимочнаго и ссуднаго хлѣба, съ дворовыхъ людей, или съ бывшихъ ихъ владѣльцевъ? Но, безъ сомнѣнія, тамъ, гдѣ дворовые люди не имѣли поземельнаго надѣла и обязаны были постоянными услугами владѣльцамъ, взысканіе съ таковыхъ людей хлѣба едва ли было бы согласно съ справедливостію и даже возможно; съ другой стороны, владѣльцы, на коихъ по закону лежало наблюденіе за исправнымъ состояніемъ сельскихъ магазиновъ, обязаны были сами заботиться о пополненіи магазиновъ за дворовыхъ людей, такъ какъ эти люди, большею частію, находясь при своихъ владѣльцахъ, неимѣли никакой возможности производить за себя вносъ хлѣба въ магазины.

Въ разрѣшеніе возникшаго по одной губерніи вопроса о томъ, слѣдуетъ ли хлѣбъ, самовольно разобранный изъ запасныхъ магазиновъ въ помѣщичьихъ имѣніяхъ крестьянами или самими владѣльцами, взыскивать съ виновныхъ натурою или деньгами, сообщено, что взысканіе, во всякомъ случаѣ, должно быть преимущественно производимо хлѣбомъ и что при требованіи хлѣба съ крестьянъ слѣдовало бы обращать вниманіе на то, не будетъ ли для нихъ таковое требованіе одновременнаго взноса израсходованнаго хлѣба слишкомъ обременительно, особенно при настоящемъ ихъ положеніи.

На основаніи ст. 31 общаго положенія о крестьянахъ, вышедшихъ изъ крѣпостной зависимости, мірскіе хлѣбные запасы составляютъ собственность крестьянскаго общества. По сему въ нѣкоторыхъ губерніяхъ предположено передать находящіеся въ помѣщичьихъ имѣніяхъ запасные магазины съ наличнымъ въ нихъ хлѣбомъ нынѣ же въ вѣдѣніе крестьянскихъ обществъ. Вслѣдствіе представленій о семъ губернскихъ начальствъ, министерство внутреннихъ дѣлъ сообщило, что, по мнѣнію его, слѣдовало бы отложить эту передачу до приведенія въ дѣйствіе по каждому имѣнію уставной грамоты, такъ какъ по ст. 17 правилъ о приведеніи въ исполненіе крестьянскаго положенія, до того времени оставлено на помѣщикахъ попеченіе о продовольствіи крестьянъ. Впрочемъ, если таковая передача можетъ быть безъ неудобствъ произведена въ настоящее время, то къ сему нѣтъ припятствія, но съ тѣмъ только, чтобы передача эта, во всякомъ случаѣ, не освобождала помѣщиковъ отъ обязанности, возложенной на нихъ приведенною статьею.

Въ одной губерніи предположено передать запасные сельскіе магазины въ помѣщичьихъ имѣніяхъ въ вѣдѣніе сельскихъ обществъ съ тѣмъ наличнымъ хлѣбомъ, какой окажется въ магазинахъ, и съ предоставленіемъ обществамъ самимъ взыскивать недостающій по вѣдомостямъ хлѣбъ. На представленіе о семъ губернскаго начальства сообщено, что сельскія общества могутъ принять на себя пополненіе недостающаго хлѣба только въ отношеніи тѣхъ количествъ, кои числятся въ долгу или недоимкѣ за самими крестьянами; если же хлѣбъ разобранъ владѣльцами, то мѣстному начальству необходимо озаботиться, чтобы все разобранное количество было пополнено ими, такъ какъ общественные сельскіе запасы составляютъ неотъемлемую собственность крестьянъ.

(*Сѣв. Почта*).

Dział urzędowy.

St. Petersburg, 6 stycznia.

Wiadomości Dworu.

W poniedziałek, w pierwszy dzień Nowego Roku, miało miejsce u Najwyższego dworu dyplomatyczne zebranie. Poseł hiszpański, oraz inni posłowie i członkowie ciała dyplomatycznego złożyli powinszowania swoje CESARZOWI JEGO MOŚCI i CESARZOWEJ JEJ MOŚCI. Przy téj zręczności hrabia *Kleist-Loss*, szambelan j. kr. mości króla Saskiego, baron *Bruck*, i p. *Kwekwicz* mieli zaszczyt być przedstawionemi ICH CESARSKIM MOŚCIOM. Jednocześnie z tém pp. *Seidoux* i de *Courcelles*, przywiązani do francuzkiego poselstwa, p. *Warlam* sekretarz missji Greckiéj i hrabia *de-Chauvot*, członek rady głównéj departamentu ministerjalnego, mieli zaszczyt być przedstawionemi CESARZOWEJ JEJ MOŚCI.

Przez Najwyższy rozkaz dzienny, w wydziale wojennym, 1-go stycznia 1862 r., minister dóbr państwa, jenerał-piechoty *Murawjew*, na własną prośbę, z powodu zrujnowanego zdrowia, Najłaskawiéj został uwolniony od tego obowiązku, z pozostaniem we wszystkich innych zajmowanych przezeń obowiązkach i godnościach.

— Towarzysz ministra dóbr państwa, orszaku JEGO CESARSKIEJ MOŚCI jenerał-major *Zielony 1-szy*, mianowany został jenerał-porucznikiem i naznaczony zarządzającym ministerstwem dóbr państwa.

— Ryzki wojenny, Inflantski, Estoński i Kurlandzki jenerał-gubernator, jenerał-adjutant baron *Lieven*, uwolniony został za granicę, do Włoch, na 28 dni.

— Przez Najwyższy rozkaz dzienny, w wydziale ministerstwa narodowego oświecenia, 28 grudnia zostali naznaczeni: kurator Kijowskiego okręgu naukowego, szambelan, rzeczywisty radzca stanu baron *Nikolai*—towarzyszem ministra narodowego oświecenia i członkiem głównego zarządu cenzury, z mianowaniem radcą tajnym i z uwolnieniem od obowiązku kuratora; liczący się w ministerstwie morskiem sekretarz stanu, rzeczywisty radca stanu *Mansurow*—członkiem głównego ŕządu szkół i zarządzającym departamentem narodowego oświecenia, z pozostaniem w godności sekretarza stanu; pomocnik kuratora Wileńskiego okręgu naukowego, rzeczywisty radca stanu *Woronow*—dyrektorem kancellarji ministra narodowego oświecenia.

— Przez Najwyższy rozkaz dzienny, w wydziale ministerstwa narodowego oświecenia, 23 grudnia, kurator honorowy gimnazjum Kowieńskiego, rzeczywisty radca stanu książe Ireni *Ogiński*, za odznaczenie się został mianowany radcą tajnym.

— Przez rozkaz ministra narodowego oświecenia, 19 grudnia, inspektor Kijowskiego gimnazjum drugiego, radca kollegjalny *Czały*, naznaczony został dyrektorem gimnazjum Białocerkiewskiego; dyrektor gimnazjum Białocerkiewskiego, radca dworu *Wilujew*, przeniesiony został na posadę dyrektora szkół gubernii Kijowskiéj; dyrektor szkół gubernii Kijowskiéj, radca stanu *Grenkow*, uwolniony został ze służby, z powodu choroby, z mundurem do posady przywiązanym.

—Przez ukaz rządzącego senatu, 27 listopada 1861 r., za wysługę lat zostali mianowani: w kancellarji Kijowskiego Wojennego, Podolskiego i Wołyńskiego jenerał-gubernatora: radcami honorowymi—sekretarze kollegjalni: pomocnik sekretarza Józef *Czarnecki* i żurnalista i archiwista zarazem Piotr *Zarzycki*;— w Kijowskiéj izbie sądu kryminalnego: radcami honorowymi — sekretarze kollegjalni: assesor od wyborów Ferdynand *Marcinkowski* i starsi stołonaczelnicy Aleksander *Sołomacha*, Jacenty *Durakow* i *Aleksander Snigirew*;—w Kijowskiéj izbie sądu cywilnego: radcami honorowymi—sekretarze kollegjalni: stołonaczelnik Mikołaj *Czernyszew* i były stołonaczelnik Jan *Trypolski*; sekretarzami kollegjalnymi — sekretarze gubernjalni: stołonaczelnik Edward *Powalski* i urzędnik kancellaryjny Józef-Maciéj *Doliwo-Dobrowolski*;—w Kijowskim urzędzie powszechnego opatrzenia i w wydziale jego zawiadywania: assesorem kollegjalnym—kurator Zwienigorodzkiego szpitalu okręgowego, radca honorowy Adam *Sawicki*; sekretarzami kollegjalnymi—sekretarze gubernjalni: dozórcy szpitalów miejskich—Czygiryńskiego Daniel *Kulczycki* i Kaniewski Ludwik *Szulc* i urzędnik kancellaryjny urzędu powszechnego opatrzenia Seweryn *Korzeniewski*; w Kijowskiéj deputacji zgromadzenia szlacheckiego: sekretarzami kollegjalnymi—sekretarze gubernjalni: pomocnik stołonaczelnika Orest *Dybkowski* i urzędnik kancellaryjny Stanisław-Kostka *Piętka*;— w Kijowskim komitecie gubernjalnym Najwyżéj utwierdzonego towarzystwa opiekuńczego nad więzieniami: radcą dworu—sekretarz, assesor kollegjalny Ambroży *Szostakowski* i radcą honorowym—buchhalter i kontroler, sekretarz kollegjalny Teofil *Dynowski*.

6-go grudnia 1861. *Objaśnienie 32 artykułu ust. o gub. i pow. urządz. do spraw włośc.* Z powodu wynikłego w jednym z urzędów gubernialnych pytania: czy

можетъ ли мировой посредникъ, на основаніи ст. 32 полож. о губ. и уѣзд. по крест. дѣл. учрежд., присуждать къ тѣлесному наказанію лицъ всѣхъ податныхъ состояній, и отмѣняются сею статьею права, въ общемъ законѣ начертанныя, Высочайше повелѣно разъяснить, что мировые посредники не могутъ, на основаніи ст. 32 полож. о учрежд. по крест. дѣл., присуждать къ тѣлесному наказанію мѣщанъ, а также вообще тѣхъ лицъ податнаго состоянія, которыя отъ сего изъяты, въ силу правъ, въ общемъ законѣ установленныхъ. Въ случаѣ виновности мѣщанъ и упомянутыхъ лицъ по дѣламъ, подсуднымъ мировымъ посредникамъ, они присуждаются къ денежному взысканію или аресту, въ предѣлахъ, указанныхъ въ 32 ст. полож. о учрежд. по крест. дѣл. (По журн. главн. ком. объ устр. сельск. сост. 27 ноября N. 31).

6 декабря 1861. *Относительно принадлежности рекрутскихъ квитанцій, выданныхъ мелкопомѣстнымъ владѣльцамъ.* Вслѣдствіе возникшаго по нѣкоторымъ губерніямъ вопроса относительно выдачи, по ст. 519 Т. IV уст. рекр., денежнаго вознагражденія за зачетныя рекрутскія квитанціи, представленныя въ казну мелкопомѣстными владѣльцами, Высочайше повелѣно: 1) на основаніи ст. 401 уст. рекр., мелкопомѣстнымъ владѣльцамъ, за которыми числилось не болѣе 20 ревизскихъ мужескаго пола душъ, по представленіи ими рекрутскихъ квитанцій за ратниковъ и за людей, принятыхъ отъ нихъ въ рекруты въ зачетъ будущихъ наборовъ, до полученія въ казенной палатѣ Высочайшаго повелѣнія, объявленнаго въ циркулярѣ министерства финансовъ 24 ноября 1858 г., выдается изъ казны по триста руб. сер. за каждую квитанцію, съ вычетомъ той суммы, какая слѣдовала въ казну съ мелкопомѣстнаго рекрутскаго участка; и 2), на основаніи п. 1 и прим. 2 къ ст. 519 уст. рекр., право на полученіе означеннаго вознагражденія имѣютъ такіе владѣльцы: а) за коими, при полученіи на мѣстѣ упомянутаго Высочайшаго повелѣнія 1858 г., состояло не болѣе 20 душъ, хотябы по ревизіи числилось за ними и болѣе; и б) за коими, при поставкѣ рекрута или ратника, числилось не болѣе 20 душъ, хотябы въ концѣ 1858 г. число это и увеличилось. (По журн. главн. ком. объ устр. сельск. сост. 27 ноября N. 31).

Рѣшеніе ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА по дѣлу прелата Антона Бялобржескаго, архидіакона Варшавскаго митропольнаго капитула.

По смерти архіепископа Фіалковскаго, окружной капитулъ города Варшавы избралъ, въ администраторы округа, прелата Бялобржескаго. Прелатъ вступилъ въ исправленіе своей должности, не будучи утвержденъ въ ней установленнымъ порядкомъ, т.-е. безъ согласія правительства на это избраніе, а между тѣмъ послѣднее условіе всегда соблюдалось въ Варшавѣ и въ другихъ католическихъ приходахъ королевства и имперіи.

3 (15) октября, въ соборномъ храмѣ города и въ церкви бернардиновъ произошли уже извѣстныя событія. Прелатъ Бялобржескій, не дождавшись слѣдствія по этому дѣлу и основываясь на однихъ донесеніяхъ священниковъ, означенные храмы призналъ оскверненными; онъ приказалъ ихъ запечатать и только послѣ этого необдуманнаго поступка потребовалъ формальнаго слѣдствія.

Прелатъ Бялобржескій не ограничился этою мѣрою и, не дожидаясь рѣшенія правительста, не взирая на осадное положеніе, которое въ это время было объявлено, созвалъ капитулъ, чтобы посовѣтоваться съ нимъ насчетъ другихъ мѣръ, которыя, по его мнѣнію, должны были предупредить возобновленіе подобныхъ случаевъ. Въ совѣщаніи этомъ приняли участіе духовныя лица различныхъ приходовъ и даже нѣсколько мірянъ, причемъ *прелатъ Бялобржескій не только не воспрепятствовалъ* этому беззаконному собранію, но и сознался въ томъ, что допустилъ къ участію въ немъ нѣкоторыхъ членовъ духовенства, неимѣвшихъ права засѣдать въ капитулѣ. Никакое мнѣніе, выраженное окружнымъ капитуломъ, не было вообще обязательнымъ для Бялобржескаго, относительно исполненія имъ своихъ обязанностей, и его преимущества не должны были простираться далѣе рѣшенія текущихъ дѣлъ; не взирая на то, онъ, основываясь на преніяхъ и именно на общемъ желаніи этого беззаконнаго собора, собраніе котораго онъ не только допустилъ, но даже въ нѣкоторой степени вызвалъ, предписалъ принять такую мѣру, которая, по его собственному сознанію, не оправдывалась никакимъ закономъ, не подлежала, да и не могла подлежать, никакому узаконенному для того полномочію и состояла въ закрытіи всѣхъ католическихъ храмовъ въ Варшавѣ.

Такимъ образомъ христіане римско-католическаго исповѣданія были лишены утѣшенія присутствовать при богослуженіи, и подобное рѣшеніе, послѣ происшедшаго въ обѣихъ церквахъ, должно было неизбѣжно произвесть на умы самое дурное впечатлѣніе; дѣйствительно это рѣшеніе казалось естественнымъ слѣдствіемъ событій, которыя, за отсутствіемъ правильнаго изслѣдованія дѣла, были представлены въ ложномъ свѣтѣ.

Послѣ терпимости духовенства, дозволявшаго пѣть гимны, смыслъ которыхъ былъ извращенъ, хотя эти гимны, по словамъ самого Бялобржескаго, были *оскорбленіемъ величія храма Божія*, послѣ упрямаго отказа толпы на приказаніе выйти изъ церквей, закрытіе этихъ послѣднихъ угрожало доставить новый поводъ къ волненію и повлечь къ кровавымъ столкновеніямъ, избѣжать которыхъ правительство желало, во что бы то ни стало. Во всякое время подобная мѣра была бы со стороны Бялобржескаго явнымъ нарушеніемъ его духовнымъ обязанностей, равно какъ долга вѣрности Государю и отечеству, а тѣмъ болѣе при тѣхъ обстоятельствахъ, при которыхъ она принята была прелатомъ.

Въ слѣдствіе этихъ поступковъ и въ силу прокламаціи объ осадномъ положеніи, прелатъ Бялобржескій былъ преданъ военному суду, учрежденному по случаю осаднаго положенія.

Онъ представилъ суду слѣдующее объясненіе: во-первыхъ, такъ-какъ *аресты*, произведенные въ соборѣ св. Яна и въ церкви бернардинцевъ, *составляютъ оскверненіе храма Божія,* то онъ опасался, чтобы подобнаго не случилось и въ другихъ церквахъ Варшавы, которыя, сверхъ того, состоя въ зависимости отъ каѳедральнаго собора *), должны были, по примѣру его, быть закрыты, чтобы не подвергнуться оскверненію; во-вторыхъ, онъ не получилъ обезпеченій, которыхъ требовалъ, противъ возобновленія подобныхъ происшествій. Впрочемъ въ послѣдствіи Бялобржескій объявилъ суду, что, приказавъ закрыть церкви, онъ имѣлъ въ виду воспрепятствовать тому, *чтобы церкви эти не были оскверняемы пѣніемъ запрещенныхъ гимновъ*, которые тамъ пѣлись постоянно, а духовенство запретить этого было не въ силахъ.

Что касается перваго пункта, то оправданіе Бялобржескаго не могло быть уважено, ибо, по его собственному сознанію, нѣтъ закона, которымъ дозволялось бы всеобщее закрытіе церквей, хотя бы даже для предупрежденія тѣхъ событій, возобновленія которыхъ онъ по-видимому опасался; притомъ же онъ не только не имѣлъ права прибѣгнуть къ этой мѣрѣ, но и оскверненіе храмовъ даже не было доказано, за отсутствіемъ правильнаго и безпристрастнаго изслѣдованія дѣла. Что касается обезпеченій, которыхъ онъ будто бы требовалъ, то онѣ заключались въ просьбѣ освободить всѣхъ арестованныхъ, какъ въ церквахъ, такъ и на улицахъ, подъ тѣмъ предлогомъ, что вѣрные *составляютъ единство церкви*. Правда, что въ послѣдствіи Бялобржескій объяснилъ, что онъ имѣлъ въ виду лишь тѣхъ, которые были арестованы въ церквахъ и невинны въ другихъ предосудительныхъ поступкахъ; но тѣмъ не менѣе просьба его не могла быть уважена и не оправдываетъ рѣшенія, которое онъ принялъ, ибо фактъ совершенія въ церкви проступка или преступленія не уменьшаетъ вины, а напротивъ дѣлаетъ поступокъ незаконный еще преступнѣе.

Наконецъ послѣднее оправданіе, представленное Бялобржескимъ и противорѣчащее его первоначальнымъ словамъ, было столь же неудовлетворительно, какъ и другія; дѣйствительно, онъ самъ сознался, что возмутительные гимны, которые были распѣваемы во время богослуженія, *были „оскорбленіемъ величія храма“*, а въ виду безсилія, въ которомъ находилось тогда духовенство, чтобы положить конецъ этимъ поступкамъ, столь же оскорбительнымъ для вѣры, какъ и опаснымъ для общественнаго спокойствія, надлежало принять мѣры, способныя предупредить пагубныя послѣдствія, къ которымъ старались привести возмутители. Принесенная Бялобржескимъ присяга въ вѣрности налагала на него въ этомъ случаѣ обязанность исполнять безпрекословно приказанія того, кто исправлялъ должность намѣстника царства.

Разсмотрѣвъ всѣ обстоятельства дѣла, военный судъ, на основаніи статей 95, 96, 600 и 606-й, т. I св. воен. уголовн. зак. изд. 1859 г., присудилъ прелата Бялобржескаго къ разстриженію, лишенію ордена св. Анны 2-й степени, а равно гражданскихъ правъ и разстрѣлянію.

*) Буквальное выраженіе прелата Бялобржескаго было: „которыя, сверхъ того, будучи дочерьми каѳедральнаго собора.“

może pośrednik pojednawczy, na mocy art. 32 ust. o gub. i pow. urządz. do spraw wł., skazywać na karę cielesną osoby wszystkich stanów podatkowych, i czy artykuł ten znasza przepisy w ogólném prawie ustanowione? Najwyżéj rozkazano objaśnić, że pośrednicy pojednawczy nie mogą, na zasadzie art. 32 ust. o urządz. do spr. wł., skazywać na kary cielesne mieszczan, tudzież w ogólności tych osób stanu podatkowego, które od tego są wyłączone, na mocy praw w ogólném prawodawstwie ustanowionych. W razie winy mieszczan i rzeczonych osób w sprawach należących do sądownictwa pośredników pojednawczych, takowi skazują się na kary pieniężne lub więzienie, w granicach w 32 art. ust. o urządz. do spr. wł. wskazanych (Post. protok. kom. głów. o urządz. stanu wiejsk. 27 listopada N. 39.)

6-go grudnia 1861. *O należności kwietacij rekruckich, dziedzicom drobnych posiadłości wydanych.* W skutek wynikłego w niektórych gubernjach pytania względem wydawania, według art. 519 T. IV ust. rekr., wynagrodzenia pieniężnego za zaliczalne kwietacje rekruckie, złożone skarbowi przez dziedziców posiadłości drobnych, Najwyżéj rozkazano: 1) na zasadzie art. 401 ust. rekruckiéj, dziedzicom drobnych posiadłości obywatelskich, u których liczyło się nie więcéj nad 20 dusz rewizyjnych płci mezkiéj, po złożeniu przez nich kwietacij rekruckich za milicjonistów i za ludzi, przyjętych od nich w rekruty na rachunek przyszłych zaciągów, przed otrzymaniem w izbie skarbowej Najwyższego rozkazu, ogłoszonego w okolniku ministerstwa skarbu 24 listopada 1858 r., wydaje się ze skarbu po trzysta rubli sr, za każdą kwietację, z potrąceniem téj summy, jaka należała do skarbu od rekruckiego ucząstku dziedzica drobnéj posiadłości; i 2) na zasadzie p. 1 i uwagi 2 art. 519 ust. rekr., prawo do otrzymania pomienionego wynagrodzenia mają dziedzice tacy: a) którzy, przy otrzymaniu na miejscu rzeczonego Najwyższego rozkazu 1858 r., posiadali nie więcej nad 20 dusz, chociażby według rewizji liczyło się w nich i więcej; i b) u których, przy zdaniu rekruta lub milicjonisty, liczyło się nie więcej nad dusz 20, chociażby pod koniec 1858 r. powiększyła się ta liczba. (Prot. kom. głów. o urz. st. wiejsk. 27 listopada N. 31).

Najwyższa konfirmacja sprawy wojenno sądowéj Antoniego Białobrzeskiego prałata archidjakona kapituły Metropolitalnéj Warszawskiéj.

Po zgonie Arcy-biskupa Fijałkowskiego kapituła diecezji Warszawskiéj na urząd administratora wybrała prałata Białobrzeskiego, który objął takowy i pełnił przywiązane do tegoż obowiązki, nie będąc stosownie do przepisanego porządku, zatwierdzonym przez Rząd, jak to stale było zachowywanem w podobnych razach w Warszawskiéj i innych diecezjach Królestwa i Cesarstwa.

3 (15) października, zaszły wiadome wszystkim w kościołach Katedralnym i księży Bernardynów wypadki. Bez wszelkiego zbadania takowych, opierając się jedynie na doniesieniach księży z powyższych kościołów, prałat Białobrzeski uznał te kościoły za sprofanowane, rozkazał je zamknąć i po lekkomyślnem tem postąpieniu, wniósł żądanie o formalne sprawdzenie rzeczywistości wypadków.

Nieprzestając na tém i nieczekając rozporządzeń Rządu, z powodu powyższego domagania się, prałat Białobrzeski bez względu na objawiony już stan wojenny, zwołał Kapitułę dla naradzenia się, jak zapewniał, o innych jeszcze środkach w celu zapobieżenia podobnym wydarzeniom. Do tych obrad, podług własnego zeznania Białobrzeskiego, dopuszczone zostały osoby duchowne diecezji Warszawskiéj i innych, nie mające prawa głosowania w Kapitule. Równie też przyjęły udział w tém nieprawnem zgromadzeniu i osoby świeckie. Prałat Białobrzeski nietylko nieoparł się zebraniu się powyższego nieprawnego zgromadzenia, lecz według własnego zeznania, dopuścił niektórych duchownych, niemających prawa głosowania, do objawienia zdania w Kapitule. Mając pełną moc nie ulegania nawet zdaniu Kapituły przy legalnem wykonaniu obowiązków czasowo mu powierzonych, tyczących się li tylko interesów bieżących, prałat Białobrzeski po takowych niewłaściwych i nieprawnych obradach, idąc jakoby za ogólną uchwałą dopuszczonego, a w części i przez siebie wywołanego zgromadzenia, poważył się na użycie środka, do którego nie upoważniało go, według własnego zeznania, żadne prawo,—do którego on nie miał i nie mógł mieć żadnego prawnego upoważnienia, a mianowicie zamknął wszystkie kościoły katolickie w Warszawie.

Rozporządzenie takowe pozbawiło niespodzianie i na czas nieograniczony wszystkich chrześcijan rzymsko-katolickiego wyznania darów służby Bożéj, a będąc wydanem niezwłocznie po wypadkach zaszłych w kościołach Katedralnym i księży Bernardynów, musiało wywrzeć ogólny, najniekorzystniejszy wpływ na umysły, albowiem przedstawiawiało się jako następstwo tychże wypadków, wystawionych w fałszywem świetle, bez najmniejszego sprawdzenia co rzeczywiście zaszło.

Samowolne zamknięcie kościołów przy okolicznościach czyn ten poprzedzających, a mianowicie przy nietamowanem przez duchowieństwo śpiewaniu przeistoczonych hymnów, co według własnych słów Białobrzeskiego było „urąganiem się nad świątynią Pańską,“ i przy uporczywem odmówieniu przez tłum wyjść z kościołów, dawało nowy powód do zaburzenia, a więc i do krwawego starcia, czego Rząd wszelkiemi środkami starał się uniknąć. Uciekając się do środków powyższych, w każdym czasie, a tém więcéj przy pomienionych okolicznościach, prałat Białobrzeski jawnie naruszył tak duchowne swoje obowiązki, jak i należną od wiernego poddanego powinność, Królowi i Ojczyznie.

Za takowe czyny, prałat Białobrzeski, w skutek ogłoszenia stanu wojennego, oddany został pod sąd wojenny polowy.

Przed sądem, Białobrzeski na usprawiedliwienie swoje pierwotnie zeznał: 1) Ponieważ w kościołach św. Jana i Bernardynów, *dopełnione zostały aresztowania, co pociąga za sobą sprofanowanie świątyni,* on obawiał się podobnego wypadku i w innych kościołach, tém więcéj, że kościoły warszawskie, są to córki katedralnego kościoła i za przykładem zamknięcia jego iść powinny, dla uchronienia się od sprofanowania i 2) Że on nie miał i nie otrzymał rękojmi, o którą dopraszał się dla uniknienia wskazanych wypadków. Następnie zaś Białobrzeski przed sądem wojennym objaśnił, że zniewolony był do zamknięcia kościołów, *w celu niedopuszczenia sprofanowania Świątyń Pańskich przez śpiewanie w nich zabronionych hymnów*, czemu zapobiedz duchowieństwo nie miało możności.

Co do pierwszego, tłumaczenie się Białobrzeskiego nie mogło być przyjęte za uzasadnione, albowiem zamknięcie kościołów, w ogóle dla uchronienia ich jakoby od przewidywanych wypadków, według własnego zeznania Białobrzeskiego, prawem nie jest przepisane i do tego czynu Białobrzeski nie miał żadnego prawa; samo zaś sprofanowanie świątyń niczem nie było udowodnione i przed sprawdzeniem, dopełnionem formalnie i bezstronnie, udowodnionem być nie mogło. Co się zaś tyczy żądanéj przez Białobrzeskiego rękojmi w celu zapobieżenia wskazanym wypadkom, takowe żądanie jego zawierało się w zuchwałem domaganiu się uwolnienia wszystkich zatrzymanych w kościołach, a nawet i na ulicach, z uwagi, że oni stanowią, podług wyrażenia się Białobrzeskiego, całość kościoła. Jakkolwiek w następstwie objaśnił, że on rzeczywiście rozumiał uwolnienie tych tylko, którzy zatrzymani zostali w kościołach i nie mieli udziału w innych przestępstwach, lecz i to żądanie nie mogło być przyjęte za uzasadnione i usprawiedliwiające rozporządzenie Białobrzeskiego, albowiem spełnienie przestępstwa, lub wykroczenia w kościele nie zmniejsza, lecz powiększa karogodność czynu.

Nareszcie nie mogło być przyjęte na uwagę i ostatnie tłumaczenie się Białobrzeskiego, zostające w zupełnéj sprzeczności z pierwszem. Śpiewanie bowiem w czasie służby Bożéj podburzających hymnów, co sam Białobrzeski uznaje, „za urąganie się nad Świątynią Pańską,“ przy niemocy duchowieństwa do powstrzymania od obrażających religję i niebezpiecznych dla powszechnego porządku czynów, winno było wywołać środki ukrócenia okropnych następstw, do których dążyli burzyciele i w takim stanie rzeczy, Białobrzeski z obowiązku wypełnionéj na wierność poddaństwo przysięgi, powinien być zadość uczynić prawnemu żądaniu pełniącego podówczas obowiązki Namiestnika Królestwa.

Sąd polowy wojenny po zważeniu wszelkich okoliczności sprawy, skazał Prałata Białobrzeskiego z mocy art. 95, 96, 600 i 606 księgi I wojennego karnego kodeksu (wyd. 1859 r.) po pozbawieniu godności duchownéj, orderu św. Anny klassy 2-éj i wszelkich praw stanu, na karę śmierci przez rozstrzelanie.

Czasowo Głównodowodzący 1-szą armiją, wyrok polowego wojennego sądu uznał uzasadnionym; lecz wziąw-

ŚMIERĆ
Agi Izmaela Czengisa.

POEMAT
IWANA MAZURANICZĄ
napisany po serbsku.
z czeskiego tłómaczenia Kolara
przełożył
Władysław Syrokomla.

(Dalszy ciąg ob. N. 2)

I sługa Boży stopą niezachwianą
Gdy się przybliżył pod hufiec junaczy,
Bożém go słowem błogosławić raczy,
I skinął ręką, aby go słuchano.
Wstąpił na kamień—a kamień był chłodny,
Lecz wrzące serce i kamień rozpali,
Na twarz mu uśmiech wystąpił łagodny,
I temi słowy mówił do górali:
„Dzieci wy moje! bojowników roto!
Ta się ziemica Czarnogórzem zowie,
Wprawdzie skalista, lecz dla was jest złotą,
Bo tu się wasi rodzili ojcowie,
Tuście przywykli, tu wasza rodzina,
To wasze wszystko—nic was nieobchodzi,
Że wasze góry nie wydają wina,
Że z waszéj skały żyto się nierodzi;
Tych skał widokiem wasza dusza rada,
Na nich swe całe przepędzacie życie.
Póki się pasą po równinach stada,
A zimna rzeka szumi w swém korycie,
Wasz pobratymiec nie będzie zgubiony,
Wy nie zechcecie, by cierpiał boleśnie;
Tutejszych mężów i córki i żony,
Na waszą chwałę będą składać pieśnie.
Chcesz dobréj broni? Turek ją posiada,
Jest wszystko, czemu nasza dusza rada!
„Lecz nadewszystko co zdobi tę skałę,
Jest to krzyż święty, wbi y na jéj szczycie:
On waszym piersiom dał serce wytrwałe,
Przezeń łaskawe niebiosa ujrzycie;
On, kiedy widzi narodowe święto,
O którém jeszcze niewiedzą w dolinie,
Ten krzyż cudowny, siłą niepojętą,
Wznosi się w niebo ze skał na Łowczynie *)
O! wy niewiecie przez jakie staranie,
Chce połknąć góry Turecka paszczęka!
Złożywszy ręce niepatrzałby na nie,
Lecz się o skały skruszyć zębów lęka!
Gdyby nie krzyża świętego potęga,
Jużby się dawno na te skały wdarli,
Gdy barbarzyniec we śnie się wylęga,
Wybyście wszyscy złą śmiercią pomarli...
Oto się hufiec do celu przybliża,
Ale nieidzie walczyć jak morderce,
Bo kto bojuje u stóp tego krzyża,
Musi koniecznie niewinne mieć serce.
„Kto swego brata w nienawiści chowa,
Albo zabójstwa na kim ciąży zbrodnia,
Albo kto wyrzekł obelżywe słowa,
Albo kto zamknął swój dom dla przychodnia,
Czyjego słowa skutek był złamany,
Kto zgłodniałemu pożałował chleba,
Kto zranionemu nieopatrzył rany,
Ten ciężko zgrzeszył—pokuty mu trzeba!
„Za wasze winy uchylajcie czoła,
A kto jest w grzechu, niech na twarz upada,
Nim czyją duszę do siebie powoła,
Bóg sprawiedliwy co niebiosy włada.

*) Łowczyn jeden z trzech najwyższych wierzchołków Czarnogórza, ma 6000 stóp wysokości.

Uczyńcie spowiedź spójrzyjcie, w głąb' siebie,
Bo niewiadome są chwile człowieka,
Bo jutrzejszego świtania na niebie,
Nie każdy z mężów bojowych doczeka.
Żałuj za grzechy!“
A dalsze już słowa
Zamilkły w piersiach pobożnego dziada,
A łza bolesna, a łza brylantowa,
Na siwą brodę uroczyście spada.
Czy młode lata, przeszłość ominiona,
Cierpkiém wspomnieniem jego duszę ziębi?
I rana w sercu dawno zagojona,
Znowu się z bolem rozdarła do głębi?
Pasterz co mówi w uroczystéj dobie,
Musi swe słowa odboleć na sobie.
Cicho mężowie stoją rozżaleni,
Tak mowa starca w umyśle ich pała,
Lew się w baranka cichego zamieni,
Gdy słowo Boże swym cudem podziała.
Któż to przychodzi?... nie... to być niemoże!
Na wszystkich zgroza i zdziwienie rośnie.
Sto mężnych dłoni schwyciło za noże,
Sto kutych pochew szczękło jednogłośnie.
Cóż to za potwór, że na widok jego,
Zgodną ohydą sto serc uderzyło?
On sto zamysłów koła braterskiego
Dziś może zniszczyć swoją jedną siłą.
Ach to Nowica! nieprzyjaciel krzyża,
Co go na zgubę chowają wrogowie,
On śmiałym krokiem do starca się zbliża,
I dźwięcznym głosem do junaków powie:
„Bóg z wami, mężni z Czarnych gór młodzieńce!
„Włóżcie do pochew wyiskrzone bronie!
„Jestem Nowica, zdaję się wam w ręce,
„Idę nie na was, lecz po waszéj stronie.
„Waszym zamysłom niech Bóg dopomaga,
„We krwi tureckiéj chcę nurzać się cały.
„Wszystko okrutny odebrał mi Aga,
„Oprócz rąk silnych, co mi pozostały;
„Więc Czarnogórcom me ręce przynoszę,
„Turek nielubi najświętszego krzyża,
„Jestem niechrzczony—ochrzcijcie mię proszę,
„Śpieszno mi!—czynu godzina się zbliża!“
Schowały noże prawice młodzieńcze,
Na to Nowicy niespodziane słowo,
Każdy na niego patrzając jak w tęczę,
We własnych oczach łzę widział tęczową.
Spójrzał nań starzec w badawczym zamiarze,
I czaszę wody podać sobie każe:
„Wierz—mówił—synu! w Ojca Stworzyciela,
„I w Syna jego krzyżową ofiarę,
„W Ducha świętego co światło udziela,
„Wierz—a zostaniesz zbawiony przez wiarę!“
Wziął czaszę z wodą rozrzewniony cały,
I chrzest uczynił niedowiarka głowie;
Do chrztu wysokie góry go trzymały,
Świadkami byli tychże gór synowie.
Starzec wzniósł w niebo ręce i oblicze,
A według swego kapłańskiego prawa,
Rozgrzeszył z grzechów hufce wojownicze,
I przenajświętszy Sakrament rozdawa.
Cud wstąpił w mężów—aż słońce się dziwi,
Jacy ci ludzie silni i szczęśliwi!
Tak w serce hufca weszła radość błoga,
Jeden drugiego uściska jak brata,
Wszyscy się czują pełni Pana Boga,
A każde serce swobodniéj kołata.
Słońce wśród opok coraz silniéj pali,
Kapłan przeżegnał, a huf poszedł daléj.

(Dalszy ciąg nastąpi).

Главнокомандующій временно первою арміей нашелъ справедливымъ приговоръ военнаго суда, но, принимая въ соображеніе преклонныя лѣта и болѣзненное состояніе Бялобржескаго, повергалъ это дѣло на милостивое разрѣшеніе ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА.

Убѣдясь, что незаконное собраніе окружнаго капитула, созванное прелатомъ Бялобржескимъ, а равно самовольное распоряженіе о закрытіи Варшавскихъ церквей, вполнѣ оправдываютъ смертный приговоръ, произнесенный военнымъ судомъ, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ удостоилъ однако принять въ соображеніе, что Бялобржескій, въ теченіе своего долгаго поприща, заслужилъ одобреніе какъ духовныхъ, такъ и свѣтскихъ властей; что поведеніе его было безупречно во время мятежа 1831 года и во всѣ прочія эпохи волненія, нарушавшаго спокойствіе царства; наконецъ, что Бялобржескій обратился къ милосердію монарха на случай, если его оправданіе будетъ найдено недостаточнымъ. Во уваженіе всѣхъ этихъ обстоятельствъ, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, Высочайше соизволилъ повелѣть, чтобы наказаніе, къ которому присужденъ прелатъ Бялобржескій, было уменьшено на годичное заключеніе въ крѣпости, безъ лишенія его духовнаго сана и пожалованнаго ему ордена.

(J. de St. p.)

NAJJAŚNIEJSZY PAN, po rozpatrzeniu sprawy, uznał że prałat Białobrzeski, za nieprawne zgromadzenie w kapitule i samowolne zamknięcie wszystkich kościołów katolickich w Warszawie, wyrokiem sądu polowego wojennego, prawnie skazanym został na karę śmierci, lecz jednocześnie N a j m i ł o ś c i w i é j raczył zwrócić uwagę na długoletnie piastowanie przez Białobrzeskiego z zupełnem uznaniem władzy duchownéj i świeckiéj, rozlicznych, urzędów duchownych, nieskazitelne prowadzenie się jego w czasie rokoszu 1831 roku i podczas wszystkich innych zamieszek w Królestwie, nie mniéj także że Białokrzeski w razie niedostateczności złożonych przezeń usprawiedliwień, odwołał się do miłosierdzia MONARCHY. Ze względu przeto na powyższe okoliczności NAJJAŚNIEJSZY PAN, N a j m i ł o ś c i w i é j rozkazać raczył ograniczyć stopień kary osadzeniem Białobrzeskiego w fortecy na rok jeden, nie pozbawiając go duchownéj godności i orderu.

(Gaz. Pol. N. 6).

Dział nieurzędowy.

Wiadomości zagraniczne.

POGLĄD OGÓLNY.

Dziś tydzień sejm pruski został otwarty osobiście przez króla Wilhelma I. W depeszach telegraficznych Kurjera podaliśmy dokładną treść mowy tronowéj; w następnym numerze naszego pisma umieścimy dosłówny jéj przekład. Niechcemy uprzedzać wypadków; wiadomo z jakich pierwiastków składa się większość izby poselskiéj; wiadomo, jakie trwogi miotały Prusami, bo wyobrażono sobie, że nieposkromiony zapał ludu z jednéj strony, a niezłomny upor rządu z drugiéj, wtrącą kraj w otchłań zamętu. Tymczasem dzięki mądrości i umiarkowaniu doradców korony, mowa królewska wzniosła a pojednawcza, zdaje się zapowiadać błogą zgodę między tronem a narodem. Król Wilhelm nie wyrzeka się żadnego z najgorętszych pragnień wspólnéj niemieckiéj ojczyzny; zapewnia, że rozwój i udoskonalenie konstytucji jest ciągłym przedmiotem jego troskliwości, że ma na sercu reformę związkową; że chciałby, aby siła zbrojna całych Niemiec doprowadzoną była do jednostajnego składu; aby brzegi morskie wspólnéj ojczyzny dostatecznie uzbroić; aby flota niemiecka ciągle wzrastała i dorównała wielkości państwa; aby prawa narodowości niemieckiéj przez Danję nie były tłumione; aby nakoniec elektor hesski domierzył sprawiedliwość ludowi swojemu. Tak więc król pruski nie uchyla się od żadnego z wielkich zadań przez miłośników powszechnéj niemieckiéj ojczyzny najczuléj piastowanych, tylko niechce środków gwałtownych, obalenia tronów, przymusu choćby mniejszości obywateli pojedyńczych krajów. Droga, którą obrał, jest zaiste długa i przy wrodzonéj oględności, przy drobiazgowem ze wszystkich stron każdego przedmiotu przez Niemców roztrząsaniu, wiele lat jeszcze upłynąć może, nim wspaniały zamiar utworzenia jednolitych Niemiec dojrzeje. Myliłby się głęboko, ktoby sądził, że dom hohenzollernski do tego nie dąży; myliłby się nawet, że godło jego s u u m c u i q u e stanie mu na zawadzie. Przenikliwa a podaniowa polityka tego domu jasno widzi, że Niemcy jednolitemi być muszą, a żaden inny ród nie włoży na skronie korony cesarskiéj, tylko spadkobierca ostatniego krzyżackiego mistrza. Wszakże dom królewsko-pruski chce dójść do tego drogą prawidłową; chce naprzód dokonać reformy związkowéj, urządzić sejm frankfurtski na modłę sejmu berlińskiego o dwóch izbach, z należytemi rękojmiami dla wielkiéj własności i dla wszystkich dalszych stanów, rozumem, przemysłem, handlem i nieustającą pracą głowy i ręki, potężnie byt i pomyślność powszechną dźwigających. Chce ujednostajnieniem składu wojsk pojedyńczych krajów związkowych do tego tę straszliwą a niezbędną siłę doprowadzić, aby rozkaz dzienny był dostateczny do zniesienia zewnętrznych różnic, jakie jedynie barwa stanowić między niemi mogła. Spólność kodeksu handlowego mającego wkrótce wejść w życie, jednostajność praw karnych mających obowiązywać w całych Niemczech, spólność floty, filadelfja zaprowadzona między wszechnicami niemieckiemi, są to wszystko objawy coraz ściślejszego i jednorodniejszego zlewania się Niemiec w jedną całość. Dobrze to zrozumieli pruscy mężowie stanu; postrzegli oni, że z chwilą wprowadzenia ustawy rządowéj przez Fryderyka Wilhelma IV a sumiennego jéj wykonywania, w tém wszystkiém co ściśle czysto niemieckie dogodności obchodzi; że od tego czasu tak jak ludy włoskie na Piemont, tak plemiona niemieckie na Prusy nadzieje lepszéj doli zwracać poczęły. Niecierpliwi to zapewne gorętsze głowy i szlachetniejsze serca, że ta robota wieku idzie powoli, prawie niedostrzeżona; rozpaczają one, że może za życia ziszczenia swych marzeń nie ujrzą; nie mniéj atoli postęp Prus jest jak wyrok nieodzowny i jak wyrok pewny. Dosyć zastanowić się nad tém, co w oczach naszych dzieje się z księstwem holsztyńskiem. Wszystko za niém przemawia; przeszło ono pod berło duńskie dla tego, że Niemiec zasiadł na tronie Chrystiernów, tylko związek osobowy łączył je z królem duńskim. Naród niemiecki holsztyński nieprzerobił się na Duńczyków, ale przesadzona na tron duński usychająca dziś, niegdyś czysto niemiecka latorośl przetworzyła się na krzew skandynawski. Skutkiem téj przemiany król duński, ulegając natarczywości przybranych swoich poddanych, postanowił księstwa holsztyńskie i szlezwigskie zlać z Danją, niepomny, że traktat wiedeński, wcielając je do związku niemieckiego, zostawił poprzednikowi jego nad niemi tylko pośrednie panowanie. Owoż zbieg tych sprzecznych dążeń wywołał spór i Prusy wystąpiły w orędownictwie niemieckich ludności przez duńską przewagę ciemiężonych. Nikt nie wątpi, że Danja obronić księstw nadelbiańskich od zupełnego nawet zagarnienia przez związek niemiecki, nie zdoła, ale tu właśnie objawił się wybitnie duch narodu niemieckiego, duch wrodzonéj mu powolności, co nie pozwala mu nawet dotknąć się przedmiotu, którego ze wszystkich stron najtroskliwiéj wprzódy nie obejrzy. Nie idzie jednak za tém, że ponieważ Prusy nie działają doraźnie, zapomniały już o saméj istocie sporu. Owszem niedawno jeszcze razem z Austrją dopomniały się u gabinetu kopenhagskiego o położenie raz końca tak długo ciągnącéj się sprawie. Odpowiedź widocznie dążyła do dalszéj zwłoki i król Wilhelm uroczyście na otwarciu sejmu ponowił, że praw związkowych nie odstąpi.

Nakoniec co sejmowi pomyślną przyszłość zdaje się zapowiadać to, że rząd pruski nie będzie potrzebował pożyczki na utrzymanie wojska, bo według słów królewskich: „Wzrost nieustający w rozmaitych gałęziach dochodów pozwala mieć nadzieję, że znaczna część dodatkowych kredytów uchwalonych w roku przeszłym na wydatki organizacji wojskowéj, zostanie pokrytą właśnie nadmiarem wpływów.“

Przedstawiciele narodu, strażnicy jego grosza, nie pokażą zbyt silnego oporu, skoro ujrzą, że pod troskliwym zarządem władzy dobry byt i zamożność kraju doszły do pożądanego stanu kwitnienia.

W téj chwili otrzymujemy zagraniczne dzienniki; obfitość przedmiotów zwłaszcza z Włoch, z Francji i z Nowego Świata zniewala nas do odłożenia stosownych uwag do następnego P o g l ą d u, dziś tyle tylko powiedzieć możemy, że sprawa włoska ciągle rozwija się i postępuje, a bezsilnie walczące z nią pierwiastki mdleją i zamierają.

W ł o c h y.

Turyn 7 stycznia. Czytamy w liście świeżo otrzymanym co następuje:

Niemam dziś wiele do powiedzenia. Rzeczywiście stan rzeczy widomie się przeobraża. Nikt już nie mówi o owém *gabinetowém przesileniu*, co tyle wrzawy sprawiło. Izba spokojnie roztrząsa prawo wpisowe. Obrady były wzorem przyzwoitości i gorliwości. Wkrótce wniesione zostaną dwa projekta do praw, jeden o robotach publicznych, drugi o wychowaniu narodowém. Te wszystkie nowe ustawy noszą na sobie znamię prawodawczego ujednostajnienia zarządu państwa.

Widocznie przemaga dziś na parlamencie dążność pracowita, a tak w następstwa płodna, ustalenia i posunienia naprzód idei państwa. Duch knowania zdaje się zrzekać walki, wywołane sztucznie zawichrzenie powoli przycicha. Większość z każdym dniem okazuje żywszą gotowość wspierania gabinetu; przystępowania do jego wyobrażeń pomnażają się; zgoda między posłami rozmaitych prowincij do wspierania polityki p. Ricasoli, codzień sił nabiera.

Z drugiéj strony okoliczności dodatkowe występują codzień w jaśniejszém świetle i przyczyniają się do pożądanych wynikłości. Wieści z prowincji są wyborne; porządek utrwala się i owoce zjednoczenia coraz stają się wybitniejszemi. Szczęśliwe następstwa jednoty wynurzają się zewsząd; nawet polityczne stosunki na tém zyskały. Z radością wszyscy widzą wzrastającą ścisłość między panami Benedetti i Ricasoli. Przedstawiciel Francji zdaje się coraz lepiéj pojmować do jakiego stopnia baron Ricasoli jest mężem, wśród obecnych okoliczności, niezbędnym, do jakiego stopnia jego polityka jest polityką szczero włoską; taką jaką być powinna pod względem wewnętrznym jak międzynarodowym.

P. Peruzzi, minister robót publicznych, pojechał zawczoraj do Medjolanu, dla otwarcia prac drogi żelaznéj pawijskiéj; dziś wieczorem lub jutro ma wrócić.

Dziennik *Italia* otrzymał następny list z Neapolu:

Dzień nowego roku dał powód w pałacu Forestiera do objawu wzajemnego zaufania między jenerałem La Marmora i władzami miejscowemi, wojskowemi i cywilnemi. Wieczorem odbył się obiad urzędowy.

Pamiętny będzie dzień 2 stycznia dla naszych dziejów miejscowych; jen. La Marmora oddał w posiadanie rady municypalnéj całą część dawnego pałacu ministrów od strony zamku, końcem zamienienia go na wietnicę (ratusz); oddał nakoniec część nowego zamku na własność miasta Neapolu i rozkazał rozebranie twierdzy od strony bramy zwanéj Mole. O godzinie 2-éj po południu, w pośród niewymównego zapału ludu, tę twierdzę wymierzoną przeciw miastu niszczyć poczęto. Przekupniów zawalających ulice Toledo i Chiaja wyrugowano z nich wczoraj bardzo rano przez gwardję narodową i policją, małe sklepiki błyskotek przeniesione będą do bazaru della Querela i do innych bazarów, które właśnie budują; budki przedających dzienniki poznoszono, stanęły na ich miejscu piękne pawilony żelazne, które p. Nigra kazał urządzić; przekupnie żywności przenieśli się na właściwe rynki.

Wczoraj też rozporządzenie kwestora Santaniello wprowadzono w wykonanie; skutkiem którego żebraków zdrowych i sposobnych do pracy osadzono tymczasem pod strażą, chorych i kaleków umieszczono w domu przytułku zwanym Albergo de Poveri i innych szpitalach; obcych miastu mają wyprawić do gmin właściwych. Tegoż dnia systemat pieniężny na franki, został zaprowadzony we wszystkich administracjach publicznych. W kassie San-Giacomo zdawało się przez chwilę, że przyjdzie do oporu, ale margr. Avitabile natychmiast ten opór uspokoił, tak, że nikt ani go dostrzegł.

Popis ludności odbył się łatwo, chociaż między gminem był z tego powodu rodzaj niezadowolenia. Wszystko przeszło z dziwną spokojnością, duch patryotyczny narodu miał zręczność objawić się wyraźnie.

Zbójcy po kolei broń składają. W jednym dniu zawczorajszym, 103-ch stawiło się przed władzami w Potenza. Lubo niektórzy radzi wszystko widzieć w czarnych barwach, twierdzą, że na wiosnę, z rozwinieniem liści zbójectwo odżyje, zdaje się jednak, że zaciąg wojskowy pochłonął znaczną liczbę młodzieży pochopnéj do łączenia się z bandytami; nadto czujność żandarmów jest wielką, prędki wymiar sprawiedliwości jest skuteczny, a ludność coraz głębiéj czuje dobrodziejstwa nowego rządu.

Piszą z Teramo z d. 4 stycznia:

Jenerał Longoni z waleczną swą brygadą przywrócił spokojność w Abruzzach. Dziś panuje najlepszy duch w téj prowincji. *Czerwonych* tu niema; ledwie tu i ówdzie są jednostki co żałują rządu burbońskiego, bo zajmowali pod nim zyskowne urzęda. Ogół, cała część oświeceńsza, lud nawet, jednego tylko pragnie; chce mieć rząd i czuć silną rękę utrzymującą spokojność, słowem rękę rządzącą. Posiada to dziś właśnie i pod tym względem zadość stało się jego pragnieniu.

Słowem wszystkie rozporządzenia jen. Longoni uwieńczył najlepszy skutek. Popis wojskowy odbył się ze wzorowym porządkiem; ludność nie wierząca z początku w trwałość zwierzchności piemonckiéj, wahała się; dziś przekonawszy się o sile i sprawiedliwości nowego rządu, pragnie tylko spokojności i pracy.

Turyn 7 stycznia. Dziennik *le Nord* otrzymał list następny:

Nic silniéj nie oburza, jak słuchać wiadomości nie powiem mylnych, ale złośliwie wymyślonych, jakie pewne dzienniki paryzkie, a *Ojczyzna* na ich czele, rozgłaszają o tém co się tu dzieje. Istotnie czasby położyć temu koniec, bo nie wiem jaki z tego mógłby być pożytek, ale wiem jakie szkody wypływają z rozpowszechnienia tych kłamliwych plotek. Kilka dni temu, jakiś korrespondent, jeżeli nie mylę się dziennika *Rozpraw*, donosił, że p. Gustaw Cavour, który zwykle przewodniczy na zebraniach większości, oświadczył się za panem Ratazzi i stanął na czele rozdwojenia przeciw baronowi Ricasoli; dziś inny dziennik mówi, że p. Lanza posyłany był do barona Ricasoli, dla oświadczenia mu, że większość pragnie przekształcenia gabinetu. Owoż za zgodą tych obudwóch zacnych posłów, oznajmują, że nietylko w tém wszystkiem niema ani słówka prawdy, lecz, że to jest niedorzeczny i złośliwy wymysł. Nie było ani poselstwa ani rozdwojenia. Że małe dzienniczki, nie mające więcéj wziętości jak czytelników wymyślają te kłamstwa, to zrozumieć łatwo, bo inaczéj żyćby nie mogły. Ale któż z korrespondentów mieszkających w Turynie nie wie, że te potwarcze ramoty są wogólnéj pogardzie.

Z dzienników paryskich te odegrzewane bałamuctwa rozchodzą się daléj po Europie; a chociaż poważne czasopisma włoskie późniéj im zaprzeczają, nikt już tych sprostowań nie czyta.

Cały ten systemat fałszywych wieści zmierza do rozdwojenia większości z gabinetem, czego najgoręcéj pragnie dwóch lub trzech niespokojnych i dumnych knowaczów, dla osobistych widoków. Lecz wpadli oni we własne sidła. Bo te ich pokątne knowania, tak oburzyły posłów większości, że zamiast rozdwojenia się, postanowili działać teraz zgodniéj i spójniéj niż kiedykolwiek. Wspomniałem przed kilku dniami co uczynili posłowie z prowincji dla ściślejszego i jednostajniejszego działania. Dziś mogę podzielić się wiadomością najświeższą, która jeszcze widoczniéj okaże to skupienie się ich około osoby barona Ricasoli i ostateczność, do jakiéj doprowadzone zostało malutkie kmotrowstwo czyhających na ministrowskie posady kłótników. Ta nowina polega na tém, że garstka członków życzących gabinetu Ricasoli-Ratazzi, prosiła o znajdowanie się na zgromadzeniach większości, która na to się zgodziła. Czyż to nie jest dowodem, że zamiast rozterki jest zbliżenie? i to w podwójnym celu: naprzód chcianoby odbudować większość 11 grudnia, a powtóre, przyjaciele p. Ratazzi chcieliby, aby ten mąż stanu na dobre połączył się z większością, a tém samém oderwać go od dawnych stosunków z przyjaciółmi lewéj strony izby, jak naprzykład z panem Depretis i innymi.

Co do większości, przyjmuje ona tych nowozaciężnych, ale oględnie. *Chce ona, aby nowi zwolennicy szli z nią a bynajmniéj nie chce iść z nimi.* Więcéj nierównie ma wagi to na co codzień patrzymy, a mianowicie na uczciwą pracę posłów prowincjonalnych, którzy z każdym dniem większość zasilają. Okaże się to najdowodniéj przy głosowaniu na ogół prawa wpisowego (aktykacji), którego pojedyńcze artykuły dziś przyjęto.

Opowiem zdarzeńko, które temi dniami miało miejsce, a które pewnie przejdzie do tego rodzaju pism, z których pewne dzienniki paryzkie nie wahają się czerpać swych wiadomości. Niedawno, jeden z posłów należących do większości, p. Giorgini zbliżywszy się do prezesa rady prosi go w imieniu p. Broferio, aby pozwolił Aleksandrowi Dumas przejrzeć archiwum Białych mnichów (Bianchi) w Neapolu. Ci zakonnicy wyłącznie używani są do przeprowadzania skazanych na śmierć na rusztowanie i w ogólności odbywają oni posługę duchowną w więzieniach. Pan Aleksander Dumas chce zapewne znaleźć w tych okropnych archiwach osnowę jakiego dramatu lub powieści. Cokolwiekbądź, baron Ricasoli odpowiedział ze zwykłą sobie otwartością, że p. Broferio, jako poseł, może mi sam przełożyć swe żądanie, wszak wie, że go nie zjem. (Pan Broferio jak wiadomo, zasiada na skrajnéj lewéj i on to jak mówiono miał wystąpić z interpelacjami przeciw ministrom). Skoro odniesiono tę odpowiedź panu Broferio, pośpieszył odwiedzić pana Ricasoli i był przezeń najlepiéj przyjęty.

Osoba co mi to opowiadała, rzekła: „czy chcesz pójść ze mną w zakład, że wkrótce powiedzą, iż p. Ricasoli pozwoli wrócić do Włoch Mazziniemu i zjedna sobie jego przyjaźń.“ Miał słuszność. Jeden z redaktorów tych ulicznych dzienników, w lot to pochwycił i przepowiada już gabinet Ricasoli-Mazzini.

Oto druga ploteczka tegoż rodzaju. P. de Sanctis, minister narodowego oświecenia, wyjechał w tych dniach do Medjolanu na zwiedzenie naukowych zakładów; a p. Peruzzi udał się do tegoż miasta, dla zagajenia robót drogi żelaznéj pawijskiéj. Owoż natychmiast jeden z dzienników zwiastuje, że p. Peruzzi wyszedł z gabinetu i do tego stopnia posunął nieuszanowanie dla króla, że złożył urząd w ręce p. Ricasolego nie zaś w ręce królewskie, z których go otrzymał. Oto próbka tysiącznych wymysłów, które wyrastają jak grzyby po deszczu, i służą za pokarm, jakim niektórzy korrespondenci czytelników częstują.

Dnia 8 stycznia. Dziś rozpoczął się rozbiór prawa o stęplu, równie ważnego jak prawo wpisu. Hr. Bastogi odpowiadał na uwagi p. Pepoli. Okazuje się ztąd, że parlament zajęty jest rzeczami praktycznemi i ważnemi.

Czytamy w dzienniku *Italia:*

P. Sanctis, minister narodowego oświecenia znajduje się teraz w Mediolanie, gdzie zwiedza rozmaite zakłady naukowe. Wymienimy główniejsze: królewskie kollegjum panien, kollegjum Longone, instytut techniczny, towarzystwo zachęty sztuk rzemiosł, instytut lombardzki, akademję, wystawę sztuk pięknych w pałacu Brera, bibljotekę ambrozjańską, zakład głucho-niemych i konserwatorjum muzyczne.

Wieczorem d. 5-go, minister oświecenia narodowego, odwiedził Aleksandra Manzoni i długo rozmawiał z dostojnym poetą.

P. Peruzzi minister robót publicznych, podobnież znajdował się wczoraj w Mediolanie; z rana udał się był do bramy Porta Nuova, gdzie najtroskliwiéj oglądał wszystkie prace około drogi żelaznéj.

Obadwaj ministrowie znajdowali się, wczoraj na wieczorze u gubernatora mediolańskiego.

P. Peruzzi powrócił dziś z rana do Turynu.

Czytamy jeszcze w tymże dzienniku:

W krajach papieskich ciągle gości znaczna liczba zbójców, głównie zaś w prowincjach Martitima i Campagna. Władze papieskie przyjmują ich z otwartemi rękami, nie chcąc nawet słuchać, kiedy kto donosi o popełnianych przez nich zbrodniach. Tymczasem, Terracina jest prawie przez nich oblężona; inżynjerowie użyci do niekończącego się nigdy osuszania błot pontyńskich, oświadczyli ministrowi, że nie chcą przebywać za miastem, lękając się schwytania przez zbójców i uprowadzenia w góry. Odpowiedziano im, że potracą miejsca jeżeli powtarzać będą, że są zbójcy.

Donosiłem już, że syndyk gminy Mola został schwytany przez zbójców i że brat jego, ksiądz don Pietro, użył pośrednictwa księdza biskupa frozinońskiego, dla wyjednania u Chiavone, aby go wolno puścił; ale przybyło za późno. Don Francesco Spina był już ścięty.

Dziennik neapolitański *Ojczyzna* oznajmuje, że ksiądz biskup Penne z Atri, naśladując dany już przykład przez biskupa Potenza, przesłał plebanom swéj djecezji list pasterski, z powodu okolnika p. Miglietti, przeciw któremu biskupi reakcyjni wytoczyli stanowczą wojnę. Ks. biskup Penne, zaleca duchownym *winną wierność* królowi, uszanowanie dla *jego rządu* i posłuszeństwo prawom, upominając ich, aby nie łączyli się ze stronnictwami politycznemi, które tak ohydziły stan księży w oczach wszystkich uczciwych ludzi.

Z Neapolu dochodzą wiadomości o ciągłém tłumieniu zbójectwa, lecz wytępić go zupełnie nie można, bo kardynał Antonelli miał wręcz odmówić jenerałowi Goyon przyzwolenia na zajęcie Alatri. Dzień w dzień nadchodzą doniesienia o chwytaniu i rozstrzeliwaniu zbójców, trzymających się blizko granicy rzymskiéj; lecz okrążyć ich zupełnie niepodobna, zawsze bowiem mają zapewniony odwrót na ziemię papieską.

PAŃSTWO KOŚCIELNE.

Z powodu świąt Bożego narodzenia i nowego roku ojciec św. przyjmował wszystkie władze rzymskie. Kardynałowie, prałaci, municypalność rzymska, rada stanu, konsulta skarbowa, sądownictwa, urzędnicy ministerstw, oficerowie wojska papieskiego, przypuszczeni byli do złożenia jego świątobliwości swych życzeń. Każden z członków ciała dyplomatycznego miał z osóbna posłuchanie.

Dnia 1 stycznia w południe, jen. de Goyon w towarzystwie oficerów załogi francuzkiéj przybył dla złożenia papieżowi hołdów i życzeń wojska. Mowa naczelnego wodza francuzkiego była krótka i pełna uszanowania. Hr. de Goyon wyraził przywiązanie Francji i obronę, którą nie przestanie otaczać osoby papieskiéj.

Ojciec św. odpowiedział:

„Prawda jenerale, dni i lata bystro przechodzą, dla nauczenia *nas, że nie tu jest nasza trwała ojczyzna,* ale w niebie. Wszystko mija i bystro mija; wszakże dla serca mojego jest to szczęśliwa zręczność, w któréj mogę upewnić, że jeżeli czas przemija, moje przywiązanie dla cesarza i dla was nie przeminie.

„Zapewniam was, że codzień padając na twarz przed Bogiem, u podnóża ołtarzów zanoszę najszczersze życzenia, błagam o ziszczenie tych próśb o szczęście cesarza, o prawdziwą szczęśliwość rodziny cesarskiéj, za Francję, a osobliwie za tę wielką część Francji, która w położeniu w jakiem się znajdujemy, tak żywo myśli o naszéj osobie i o obronie stolicy świętéj.

„To szczególne błogosławieństwo spłynie na was i na tych mężnych oficerów, odznaczających się wybornym duchem i karnością utrzymywanemi między żołnierstwem; ci poczciwi żołnierze ciągle otaczający mię takim przywiązaniem i o których powiedzieć mogę z apostołem ś. Pawłem:

„Jesteście chwałą i koroną moją.“

„Spodziewam się, myślę i przekonany jestem, że to wojsko jest tu dla przeszkody spełnienia dzieła niesprawiedliwości, irreligji, mógłbym nawet powiedzieć dzieła przeciwnego polityce, którego chcianoby dokonać. Tak jest dla tego jest ono tu. Godne podziwienia przez swą karność, będzie też podziwieniem godném przez swoje męztwo i dzielność.

„Ale nie jestem powołany do rozstrzygania tych rzeczy; oddaję się zupełnie w ręce Opatrzności.

„Wdzięczny wam jestem za wyrażone życzenia, odpowiadam na nie temi życzeniami, jakie czynię cesarzowi, jego rodzinie i wam jenerale, który w imieniu tych wszystkich oficerów wynurzyłeś mi uczucia przywiązania i uszanowania.“

Nic więcéj nie słychać o tém posłuchaniu, które podług dziennika *Rzymskiego* było godne i łaskawe.

Jenerał Goyon chciał odbyć w sóbotę, 4 stycznia, ogólny przegląd swojego wojska; miał na nim rozdać 45 dekoracij udzielonych przez papieża dla oficerów i żołnierzy załogi. Lecz dla deszczu przegląd odwołano.

We Frascati przyszło do ciężkiéj zwady między kilku ochotnikami irlandzkimi wojska papieskiego i żołnierzami francuzkimi. Ci ochotnicy pragnęli opuścić Włochy i wrócić do swéj ojczyzny; nic rozumniejszego nie wymyślili dla osiągnienia tego celu, jak szukać kłótni z naszymi żołnierzami i zmusić aby ich oddalono. Jeden z Irlandczyków został zabity, drugi raniony; 5-ciu czy 6-ciu z tych ochotników przyprowadzono pod strażą do Rzymu.

Wielka liczba zuawów papieskich wraca do domów; 70-ciu z nich opuściło Rzym; udają się do Francji, dla spełnienia obowiązku zaciągu wojskowego według prawa swéj ojczyzny.

F r a n c j a.

Paryż, 10 stycznia. Monitor powszechny umieścił następną odpowiedź ministra oświecenia i wyznań pana Rouland do ks. biskupa diecezji Arras:

„Raczyłeś wasza dostojność pisać do mnie dnia 27 grudnia z powodu wydanego przezemnie okolnika, niedozwalającego przyjmowania małoletnich do domów zgromadzeń religijnych. We trzy dni potém rozkazałeś list swój ogłosić w dzienniku *Rozkrzewiciel,* skąd rozszedł się po wieln czasopismach paryzkich i dalszych. Widzę się zatém, ponieważ przekroczone są obręby korrespondencji poufnéj i urzędowéj, odpowiedzieć waszéj dostojności w tejże drodze.

Niech mi wolno będzie przemilczeć dzisiaj te wszystkie zarzuty, które podobało się waszéj dostojności nagromadzić przeciw mojemu okolnikowi, w imieniu biskupów francuzkich i zgromadzeń religijnych. Jeśli rozprawa ogólna, powszechna okaże się być potrzebną, śmiem spodziewać się, że do niéj stanę i jeżeli kraj zażąda zupełnych objanień, gotów będę je udzielić. Tymczasem sądzę, że ludzie rozumni i pobożni będą mi wdzięczni za moje milczenie i cierpliwość tak przyzwoite rządowi; chcę odpowiedzieć szczegółowie na osobiste twierdzenia waszéj dostojności, na zdania które należą wyłącznie do waszéj dostojności i ograniczyć spór, jeśli tego wyrażenia użyć mogę, między mną a waszą dostojnością.

Niech wasza dostojność pozwoli mi odwołać się do jego przypomnień: Wytoczony był przewód prawny w roku 1860, w departamencie Nord i Pas-de-Calais przeciw Redemptorystom, w skutek którego p. minister spraw wewnętrznych rozkazał zamknąć założony przez tych ojców klasztor w Douai. Jeden z nich a mianowicie ojciec Bazier był oskarżony, że przyczynił się do wyjęcia z pod władzy rodzicielskiéj małoletniéj dziewczyny Antoniny Leprête, znajdującéj się pod opieką własnéj matki. Sąd nie znalazł, aby wykroczenie było dostatecznie udowodnionem, dla ściągnienia na oskarżonego surowości art: 354 kodeksu karnego; ale oświadczył, że ten postępek stanowił oczywiste zgwałcenie praw rodziny i wyrządzał ciężką krzywdę władzy rodzicielskiéj. Owoż urzędnik śledczy odkrył, na mocy świadectw i wyznań niepodejrzanych, następne okoliczności. Dla większéj krótkości i dokładności przepisuję słowa wydanego przezeń zalecenia, o którego udzielenie prosiłem pana strażnika pieczęci.

Zważywszy, mówi urzędnik śledczy, że w ciągu października 1859, pani Carro (penitentka o. Bazier) sama własnym nakładem Antoninę, mimo wiedzę jéj matki, wdowy Leprête, zawiozła do Arras, do klasztoru Klarysek i przedstawiła ją matce starszéj, która jéj przyrzekła po otrzymaniu pozwolenia księdza Billiers, officjała i zwierzchnika duchownego zakonu, przyjąć ją, kiedy przybędzie, ostatecznie. Że we trzy tygodnie późniéj, 2 listopada pani Carro powiedziała Antoninie dla pokonania jéj niepewności: „Jeżeli dziś nie pojedziesz, nic o tobie nadal wiedzieć niechce.“ Antonina udała się do o. Bazier, który zamiast wrażenia jéj obowiązków uległości i przywiązania dla matki, zakończył swoją z nią rozmowę następnemi słowami: „Jedź jeżeli chcesz, lecz ja nie biorę na siebie odpowiedzialności“; że namówiona Antonina natychmiast pojechała do Arras, mimo wiedzy swéj matki i udała się do klasztoru Klarysek, zaprowadzona przez osobę, któréj pani Carro wręczyła list do matki starszéj i dziesięć franków na wydatki podróżne; że była przyjętą do klasztoru, gdzie nie troszczono się nawet o pozwolenie matki, bo jak matka starsza oświadczyła w swych zeznaniach, zakonnice często wstępują niejako przeciw woli swych rodzin i aby ich zbyt nie zasmucać, bez zapisania nawet nazwisk do żadnego regestru zgromadzenia; że we dwadzieścia dni po wstąpieniu, t. j. przed upływem prawidłami przepisanéj zwłoki, Antonina oblokła suknię nowicjuszki; że po wielu nadaremnych poszukiwaniach wdowa Leprête, przywiedziona do ostateczności, doniosła urzędowi o pochwyceniu swéj córki; że następnie pani Carro zagrożona pozwem musiała przyznać się, że Antonina wstąpiła do klasztoru Klarysek w Arras, dokąd udała się sama dla jéj odebrania, aby zaś nie czyniono trudności o. Noël, przełożony Redemptorystów rezkazał napisać list ojcu Bazier do starszéj Klaryski i t. d.

Teraz, najprzewielebniejszy książe biskupie, gdy odświeżyłem przypomnienia waszéj dostojności, pozwalam sobie powtórzyć tu następne miejsce waszego listu: *Masz panie ministrze, policję na swe rozkazy, musi ona donosić mnóstwo szczegółów. Ale chciéj być pewnym, że co się mnie dotycze, lepiéj wiem od policji wszystko co się w mojéj diecezji dzieje. Owoż, co się ściąga do małoletnich, nic się po klasztorach nie dzieje, coby prawa mojego kraju potępiały.*“ Nie pozwolę sobie dziwić się nad złém mniemaniem, jakie wasza dostojność masz o policji, nawet wtenczas, kiedy szuka dzieci uprowadzone z łona rodziny i kiedy czyni doniesienia, niestety aż nadto prawdziwe. Ale proszę racz wasza dostojność zauważać, że to badanie sądowe zbija tak stanowcze twierdzenia. Widzisz więc, najprzewielebniejszy książe biskupie, że w diecezji zdarzają się nadużycia niewiadome i tajone nawet przez ks. officjała, a które właśnie prawa krajowe potępiają. Czyż mam jeszcze dodać, że dzięki uczciwéj ścisłości sądownictw, matka mogła odzyskać córkę, o któréj nieprawném przyjęciu do klasztoru, leżącego niemal obok biskupiego pałacu, pasterz arraski nic niewiedział?

Gorzko mi wasza dostojność wymawia, że okolnika mojego nie przesłałem kkss. biskupom i mówi: „*Na mocy prawa, dziwić się powinienem, że bez uprzedzenia mnie, doniesione zostały do innéj władzy zakłady, których straż została mnie powierzoną przez boskie i ludzkie ustawy. Doniesione*, t. j. ja doniosłem najprzewielebniejszy mości książe biskupie, a lubo wyrzut waszéj dostojności uczyniony mi jest z największą wyniosłością nie myślę na to się żalić. Nie udawałem się do waszéj dostojności, bo miałem władzę w rzeczy wykonania praw cywilnych udawać się do urzędników cywilnych. Biskupi są najwyższymi dozórcami karności zakonnéj zgromadzeń niewyjętych z pod ich prawa i przez osobne rozporządzenia ojca ś. Ale te zgromsdzenia ulegają prawom ogólnym Francji i niewolno im wyłamywać się od wdawania się władz obowiązanych zapewnić szanowanie prawa przez wszystkich obywateli. Nakoniec nie udawałem się do waszéj dostojności, bo niestraciłem pamięci tego, co przed tém zaszło.

Wstrzymuję się; nie chcę rozbierać niesprawiedliwych oskarżeń, których sumienie waszéj pasterskiéj mości zbyt żywo poruszone, nie sądziło, że mogło oszczędzić ministrowi wyznań. Nie, najprzewielebniejszy biskupie, nie chciałem wydawać *waszych świętych zgromadzeń na pastwę napaściom i potwarzom najwyuzdańszym i najnieudolniejszym. Nie, nigdy nie myślałem o powszechnem ich ohydzeniu. Nie, nienapisałem okolnika niebacznie obrażającego stan biskupi*, lecz, dla spełnienia powinności mojéj względem państwa i dla zapobieżenia szkodliwym religji nadużyciom, należało przypomnieć w sposób prosty a dobitny potęgę prawa tym, co o niéj zapominają. Należało, dla uspokojenia rodzin odeprzeć w imię naszego narodowego prawa przesadzone roszczenia prozelityzmu religijnego. W tém tak trudném posłannictwie, w pośród obecnych namiętności, przemówiłem spokojnie i wypowiedziałem czystą prawdę. Co się zaś ściąga do niniejszéj odpowiedzi, chociaż wypływa ona z oczywistéj konieczności obrony przeciw publicznemu waszéj dostojności wyznaniu, głęboko jéj żałuję, bo spokojność umysłów nic nie zyszcze na téj wrzawie naszéj listownéj walki.

Racz wasza dostojność przyjąć wyrazy wysokiego poważania.

Minister oświecenia narodowego i wyznań.

Rouland.“

Monitor powszechny umieścił dnia 12 stycznia następny dekret cesarski:

Napoleon z bożéj łaski i woli narodowéj cesarz Francuzów.

Wszem w obec i na przyszłość pozdrowienie.

Zapatrzywszy się na artykuły 291 i 294 kodeksu karnego, na prawo 10 kwietnia 1834 i na dekret 25 marca 1852.

Zważywszy na oświadczone życzenie zakonu wolnomularskiego we Francji zachowania przedstawicielstwa głównego:

Na przedstawienie naszego ministra spraw wewnętrznych,

Postanowiliśmy i postanawiamy co następuje:

Art. 1 Wielki mistrz zakonu wolnomularskiego we Francji, wybierany dotąd na trzy lata i na mocy statutów zakonu, mianowany jest wprost przez nas na tenże przeciąg czasu.

Art. 2 Marszałek Magnan zostaje wielkim mistrzem wielkiego Wschodu francuzkiego.

Art. 3 Nasz minister spraw wewnętrznych ma poruczenie spełnić niniejszy deket.

Działo się w pałacu Tuileries, 11 stycznia 1862.

Napoleon.

Przez cesarza:

Minister spraw wewnętrznych. F. de Persigny.

Anglja.

Londyn, 9 stycznia. Książe Wallji pozostanie w Osborne przy królowej matce swojéj aż do przybycia królewicza Alfreda, swego brata, który oczekiwany jest w Anglji w ciągu bieżącego miesiąca. Wkrótce po jego powrócie książe Walli spełni programat przepisany przez królowę dla uzupełnienia jego nauki i zwiedzi ziemię świętą tudzież inne dziejowe miejsca na Wschodzie. Wyjazd jego kr. wysokości miał nastąpić pod koniec przeszłego roku, a ponieważ podróż po Wschodzie może odbywać się tylko w miesiącach najzimniejszych, królowa postanowiła, że życzenia książęcia małżonka, będące świętemi dla królowéj i książęcia Wallji, zostaną co najprędzéj ziszczonemi. Książe podróżować będzie pod najsilniejszém *incognito*.

10 stycznia. Lord major zwołał meeting publiczny na dzień 14 stycznia do Mansion Hosse, w zamiarze obmyślenia środków na wzniesienie pomnika pamięci książęcia małżonka i dla otwarcia składki na ten przedmiot. Zbierze się zapewne moc osób, a wypadek będzie godny miasta Londynu.

Austrja.

Peszt 6 stycznia. Roboty około dróg żelaznych, dla których wykonania zawiązało się wiele towarzystw, z różnych powodów zostały wstrzymane w Węgrzech, chociaż te drogi miały związać nie tylko Północ z Południem ale też Zachód Europy ze Wschodem. Wyroby przemysłowe północnych Węgier mogłyby zamieniać się za płody części rolniczych i nie widziano by powtarzającego się głodu w jednéj okolicy, wówczas gdy w drugiéj z powodu niedostatku dróg żelaznych i spławnych, słowem prawidłowości stosunków, zboże nie znajduje odbytu.

W rzeczy dróg żelaznych rząd austryjacki nie sądził się być związanym ani przez prawa węgierskie ani przez zasady polityki handlowéj i gospodarstwa narodowego Nie zwrócił uwagi ani na jeograficzne położenie Węgier, ani na liczby ich ziemiopłodów i wyrobów, ani na ilość ich potrzeb. Nigdy rząd austryjacki nie pomyślił o otworzeniu Węgier dla cudzoziemskich targów, ani na ześrodkowanie dowozów ubocznych na Peszt jako głównéj arterji, chociaż stanowcze prawa wzywały go do tego i zobowiązywały. Nie zadał sobie pracy wyuczyć się tych praw i połączonych z niemi planów. Nie zbywa Węgrom na drogach spławnych. Dunaj przebiega Węgry na przestrzeni 990 kilometrów. Cissa przerzynana jest przez parostatki na przestrzeni 1200 kilometrów. Sawa, Drawa i Marosz otwarte są dla parowéj żeglugi. Szamos, Bega Kulpa, tudzież inne rzeki dla żeglugi zwyczajnéj, również jak kanał Begański łączący Temeswar z Cissą, kanał zaś Franciszka wiążący Cissę z Dunajem, przeżyna najżyźniejsze części kraju. A owoż ta piękna sieć dróg spławnych nie jest uzupełniona przez drogi żelazne. Co się ściąga do stosunków z krajami obcemi przez morze, rząd wszystko uczynił dla oddalenia od nich Węgier. P. Bruck myślał tylko o Trieście i o niczem więcéj jak o Trieście.

Co się tycze komunikacij wewnętrznych, wzięto Wiedeń za punkt wyjścia, szczyt kąta, aby ku niemu skierować wszystkie drogi żelazne. Wszystkie kierunki uboczne które pootwierano, lub jeszcze otworzone być mają ku głównéj arterji tego kąta, są wyłącznie strategiczne, Nawet dla wszystkich linij dróg żelaznych przyjęto podstawę strategiczną, co sprawia, że drogi żelazne węgierskie nie odpowiadają ani potrzebie wywozu, ani potrzebie i ułatwieniu kommunikacij wewnętrznych; są więc one niepożyteczne dla sił produkcyjnych kraju.

Tłómacząc te zasady, widoczny jest zamiar okazania Europie jak baczną być powinna na wszystko co się do Węgier ściąga. Na dziś to pismo ograniczy się jedynie przedmiotem dróg żelaznych.

P. Bontoux, dyrektor handlowy południowo-austryjacko-lombardzkich dróg żelaznych, rozbierał w *Przeglądzie dwóch światów* zadanie nadzwyczaj ważne o wyżywieniu Europy. Sprawiedliwie mówi, że Węgry przez urządzenie kommunikacji mogłyby stać się śpichrzem Europy. Jeżeli zboże węgierskie podrzędnie tylko występowało w przedmiocie wyżywienia, pochodzi to według pana Bontoux z warunków, w jakich dotąd odbywał się jego wywoz. Od dziś dnia, podług wyrozumowanych obliczeń pana Bontoux, Węgry mogą co rok dostarczać handlowi zewnętrznemu 20 miljonów hektolitrów zboża,—dzisiejsza zaś przewyżka wzrośnie na bardzo wielki rozmiar, bez widocznego wpływu na podwyższenie cen. Rozumie się, że dyrektor handlowy drogi południowéj spodziewa się tego cudu od świeżo otwartéj drogi z Budy-Pesztu do Pragerhof, stacji pobocznéj na drodze żelaznéj z Wiednia do Triestu,—i od drugiéj linji mającéj połączyć port Szyszek granicę spławną na Sawie, na téjże drodze Wiedeńsko-triestyńskiéj, mającéj się otworzyć na wiosnę 1862 i która według niego uzupełni połączenie wnętrza kraju z Adrjatykiem.

Znakomity artykuł pana Boutoux, jest raczéj reklamą na korzyść wielkiéj spółki francuzkiéj dróg żelaznych południowo-austryjackich i lombardzkich, aniżeli w widoku wyżywienia Europy lub w widoku bezpośrednim Węgier. Jeżeli prawdą jest, że obfitość obecna Węgier, może w przecięciu urodzaju średniego, wynieść 87,400,000 hektolitrów, bez zbioru Siedmiogrodzia, gdzie drogi żelazne jeszcze nie istnieją,—i jeżeli to prawda, że odtrącając ilość potrzebną na spożycie miejscowe, zostaje zawsze w rozporządzeniu na wywoz 22,000,000 hektolitrów zboża; a więc równie to obchodzić powinno Europę jak Węgry, aby drogi zmierzające ku Adrjatykowi, prosto do morza prowadziły. Jeżeli Francja południowa, Belgja i Anglja, mają przed innemi znaleźć w Węgrzech wielki targ zboża wywozowego, najwięcéj im samym na tém zależy, aby opłata od przewozu była jak najtańsza. Owóż, jakże tę opłatę umiarkować, jeżeli zamiast pójścia w dół Dunaju i z Wukowaru skierować się do Fiume, prowadzi się zboże w górę Dunaju i Drawy i zamiast prowadzenia go z Kottori wprost przez Zagrzeb do Fiume, szukanoby gałęzi stacji pragerhofskiéj, dla dostania się na linję wiedeńsko-triestyńską? Port szyszecki jest bliższym Fiume niż Triestu. Węgry i Kroacja głosowały na drogę żelazną z Wukowaru i Kottori do Fiume. 100,000 zł. r., wydanych przez spółkę na korzyść linji triestyńskiéj, mogą wywrzeć w Zagrzebiu wpływ chwilowy, ale nie mogą oddać zapomnieniu, ani praw, ani dogodności narodu węgierskiego i kroackiego. Wydatki na przewoz między Fiume i Triestem różnią się prawie frank na hektolitrze; ale dla odosobnienia Fiume od Węgier, dla skierowania dróg na Triest, wystąpiono na rzecz Austrji z reklamą pod pozorem przedmiotu wyżywienia Europy.

Czy spółka jest lub nie jest uprzywilejowaną, równie jest w jéj własnym jak Europy a szczególniéj Węgier widoku, nie szukać najdłuższych ale najkrótszych linij do Adrjatyku. Uczynione ustępstwo przez rząd prawnie i politycznie obcy, nie będzie nigdy poczytane w Węgrzech za obowiązujące, skoro nie zgadza się ani z ich pożytkiem, ani z ich prawami.

Gdy Austrja, podobnież jak spółka przedsiębiercza, podniosła to pytanie dróg żelaznych do wysokości pytania europejskiego, bo obchodzącego wyżywienie zachodu, zdawało mi się pożytecznem rzucić nieco światła na tę sprawę tak wielkiéj doniosłości.

Gazeta Dunajska ogłasza poniższą udzieloną sobie przestrogę:

Czasopisma powtarzają w rozmaity sposób wiadomość, że hr. Rechberg miał świeżo przesłać przedstawicielom cesarskim przy dworach niemieckich instrukcje tyczące się projektów reformy związkowéj; te czasopisma wskazują razem dążność rzeczonego okolnika. Możemy z pewnością zaręczyć, że mniemamy okolnik ministra spraw wewnętrznych nie istnieje.

Wiedeń, 8 stycznia. Cesarz, który wrócił z Werony do Wenecji zawczoraj, wczoraj powtórnie odjechał do téj twierdzy.

Zapewniają, że hr. Rechberg wezwany został przez cesarza i że jutro odjeżdża do Wenecji.

Mówią podobnież, że ostatni goniec z Wenecji przywiozł list cesarski do arcy-książęcia Raynerego, którym n. pan wzywa gabinet do przedstawienia konstytucji dla królestwa lombardzko weneckiego, zgodnéj z art. 5-m zasadniczéj lutowéj ustawy.

Peszt, 2 stycznia. Dekretem namiestnictwa Węgierskiego rozstrzygnięto, jakie języki służyć mają za wykładowe w nauczaniu obok języka węgierskiego, którego w każdym razie uczniowie uczyć się powinni. Mianowicie więc:

1-mo) W gimnazjach budzyńskiem, pesztańskiem, presburgskiem, oedenburgskiem, altenburgskiem i günskiem język niemiecki.

2-e) W gimnazjach nowozolskiem, preszowskiem, lewockiem, szemnickiem i nitrańskiem, język słowacki i niemiecki.

3-e) W gimnazjach tyrnawskiem, lowackiem, skalickiem i tręczyńskiem—słowacki.

4-e) W szkołach podwydziałowych: szatmarskiéj, lugoskiéj i nagibańskiéj—wołoski.

5-e) W gimnazjum aradzkiem—wołoski i niemiecki.

6-e) W gimnazjum temeswarskiem—niemiecki, wołoski i serbski.

7-e) W gimnazjum wielko-baskozegskim — serbski i niemiecki.

8-e) W marmaroskim—wołoski i rusiński.

9-e) W ugrańskim—rusiński.

Nadto postanowiono, że we wszystkich gimnazjach węgierskich, nauka języka niemieckiego, będzie obowiązującą.

Dnia 4-go stycznia. Dziś rano gubernator feldmarszałek hr. Palffy niespodzianie przybył na wietnicę pesztańską dla urzędowego jéj obejrzenia. Mówią, że w ogóle hrabia był zadowolony, że jednak znalazł potrzebę wprowadzenia niektórych odmian w zarządzie.

Kronsztadt 31 grudnia. Rumuni siedmiogrodzcy mają zamiar wyprawić deputację do książęcia Kuza, w zamiarze wynurzenia mu wdzięczności za gorliwość i wytrwałość w założeniu tronu rumuńskiego. Nadto Wołosi austryjaccy chcą złożyć książęciu Kuza zaszczytną szablę, na zakupienie któréj ma być zebrana składka.

Innspruck, 4 stycznia. Czasopisma podały wiadomość o zmianach, mających się wprowadzić w wojsku tyrolskiem w ten sposób, że kontyngens do bataljonów strzeleckich będzie podwojony; przeciwnie czas służby skróci się o połowę, wszakże pod warunkiem, że uwolnieni, w razie potrzeby, powinni jeszcze przez pewną liczbę lat występować jak strzelcy w obronie kraju. Zaprzeczyć nie można, że stronnicy zmian narodowego uzbrojenia codzień się w Tyrolu powiększają; wszakże uczynimy tę uwagę, że tylko sejm Tyrolski ma prawo stanowić o urządzeniu siły zbrojnéj miejscowéj,—jemu jednemu służy moc stanowienia w tym przedmiocie, czego zapewne uczynić nie omieszka w czasie właściwym.

Parostatek *Lloydu* przywiozł do Triestu 16 koni arabskich, kupionych w Aleksandrji na rzecz króla włoskiego. Ponieważ przewóz koni jest zakazany, zatrzymano więc je i zażądano rozkazów z Wiednia. Oficer, pod którego dozorem te konie przewożono, pytał jeszcze w Aleksandrji konsula jeneralnego austryjackiego, czy przeprowadzenie ich przez Triest nie dozna jakiéj przeszkody; otrzymawszy zaspakajającą odpowiedź, puścił się w drogę. Powszechnie sądzą, że rząd pozwoli te konie wprowadzić do Włoch.

Wschodnio-niemiecka poczta odebrała 4 stycznia z Triestu następną wiadomość:

Parostatek, który przypłynął dziś z Dalmacji, przywiozł niedobre wiadomości dla Turków i Słowian. Zima jest bardzo sroga; Albanja a nawet Korfu zawalone są śniegami. Niedostatek uciska obadwa obozy, więcéj jednak czarnogórski niż turecki.

Znajdujemy w dzienniku paryzkim *Prassa* następny obraz położenia skarbowego Austrji:

Jest istotnie rzeczą godną uwagi, do jakiego stopnia wagi zadania skarbowe doszły w rozmaitych państwach europejskich. Austrja, niedawno jeszcze pierwowzór władzy nieograniczonéj, czuje potrzebę jawnie zdawać liczbę ze swych wydatków i przychodów. Potrzeba pieniędzy i pożyczki, podkopuje władzę arbitralną w samych jéj podwalinach. Na miejscu wyrazu *chcę*, stawi wyraz *proszę*. Każdy panujący zadłużony musi rozliczać się ze swymi wierzycielami, a te wzajemne rachunki odsłaniają byt umowy obustronnéj domniemanéj, i wprowadzają w monarchję duch kontroli, któréj wynikłość zawsze sprzyja powszechnéj swobodzie ludów.

Przedstawienie stanu pieniężnego i projektów skarbowych obu izbom cesarstwa uczynione przez pana Plenner, nie mogło zjednać wielkiéj wziętości rządowi. Minister stanu, p. Schmerling, w rodzaju przemowy uczynił następne oświadczenie: „że cesarz zamiast odwołania się do prawa, jakie mu artykuł 3-ci konstytucji zostawia, zadekretowania budżetu, najwyższą swą powagą, przywiązuje wielką cenę do tego, aby cesarstwo, po wejściu swojem na drogę konstytucyjną, widziało pierwszy projekt budżetu mający być obowiązującym roztrząśnięty przez jawny i swobodny rozbiór. Z jednéj strony przedstawi on wszystkie rękojmie, iż będą miane na względzie potrzeby i dogodności wszystkich i z drugiéj posłuży samemu rządowi, zwiększając przez to samo zaufanie w szczerość jego zamiarów i usiłowań. Szczególniéj miano na względzie tę okoliczność, że nasze konstytucyjne ustanowienia, są w przejawie swego pierwszego rozwoju i że jeśli zadania przygotowawcze wstrzymują jeszcze ustalenie zupełnéj rady cesarstwa nie należy przecież zaniedbywać czynienia tego, co w obecnem położeniu rzeczy uczynić jest możliwem.“

Oczywiście, nie podobna było wyrazić się grzeczniéj, po tych słowach należało oczekiwać ze drżeniem objaśnień ministra skarbu, bo ta niezwykła powolność ze strony rządu, którego duszą od tylu wieków był nieograniczony despotyzm, zdawała się zapowiadać ogromny niedobór.

P. Plenner głos zabrał; odczytanie jego wywodu trwało więcéj dwóch godzin, treść zaś była następną:

Rachunki skarbowe za rok 1860-ty zamknęły się niedoborem 65 miljonów zł. r. (146 miljonów fr.)"

Zarząd skarbowy za rok 1861 przedstawia niedobor pierwotnie obliczony na 40 miljonów, lecz który urosł do 109½ miljonów zł. r. (240 miljonów franków).

Projekt budżetu na rok 1862-gi zwiastuje niedobor 110-ciu miljonów 186 tysięcy zł. r. (248 mil. frank).

W ostatniéj części swojego wywodu, minister roztrząsał środki pokrycia niedoboru i udziela swe widoki co do przywrócenia papierom rządowym właściwego ich obiegu. Doradza przedłużenie przywileju bankowi, opłacenie gotowemi pieniędzmi 20-tu miljonów dłużnych bankowi przez państwo w 20-tu miesięcznych terminach; umorzenie kolejne i prawidłowe długu krajowego przez spłacenie pewnych długów wynoszących 189 miljonów; ze swojéj strony bank pożyczyłby państwu około 80-ciu miljonów zł. r., i powróciłby 300 miljonów będących w jego ręku w sposobie rękojmi. To zaś zaliczenie z góry opłaciłby sobie coroczną przedażą dóbr skarbowych.

Tak więc Austrja bije monetę na grzbiecie banku i drogo przedaje mu przedłużenie przywileju. Wprawdzie art. 10 mającéj zawrzeć się z nim konwencji mówi: niezależność banku od państwa jest zaręczoną; bank znajdować się będzie pod dozorem komissji rady cesarstwa, do któréj też należeć ma dozór długu krajowego.

To właśnie obudziło zewsząd zarzuty; bo projekt ministra skarbu austryjackiego jest prawdziwym zamachem stanu skarbowości. Wnet akcjonarjusze banku austryjackiego zebrali się w Monachjum dla naradzenia się i ułożenia protestacji przeciw tak bezwzględnemu przywłaszczeniu cudzego dobra. Ten przykład znalazł wszędzie naśladowców, nadewszystko Niemcy południowe, które same posiadają połowę akcji bankowych, zapytały dyrektorów tego zakładu, czy ścierpią tę konfiskatę praw swoich i czy ulegną roszczeniom gabinetu austryjackiego. Na te wszystkie reklamacje nie otrzymano jeszcze żadnéj odpowiedzi, wyjąwszy, że minister skarbu już wyczerpał wszystkie swoje sposoby i nie wie, co daléj począć. Komitet rady cesarstwa dopiéro w początkach lutego wezwany będzie do obradowania nad tym przedmiotem.

Jeżeli prawidła używane w zarządzie fortun prywatnych mogą być zastosowane jak sądzimy do państw, jest to rzeczą zastraszającą dla ludów austryjackich, że ich niedobory inaczéj zapełnić się nie dają tylko przez pożyczki najrozmaitszéj formy i przez pogwałcenie własności. Człowiek prywatny, coby w ten sposób postępował, doprowadziłby nieuchronnie do ruiny i siebie i swych spadkobierców. Ale Austrja daléj idzie; przedaje dobra rządowe dla opędzenia wydatków; ściąga rękę na bank, będący własnością prywatną. Owóż *dobra rządowe*, jest to wyrażenie niewłaściwe; słusznie powiedziano: państwo nie jest właścicielem; bo chociaż mówi się, taki las, taka to nieruchomość są własnością państwa, jest to słowo nieprawdziwe; te własności są pospolite, do nikogo wyłącznie nie należą: ani państwo, ani powszechność nie są dwiema różnemi rzeczami. Są to więc dobra wszystkich, jest to bogactwo wszystkich, które trwoni się i marnotrawi w Austrji, dla zasilania złudzeń chwilowéj potęgi, dla trzymania pod jarzmem wydzierających się z pod niego ludów; szamotanie się daremne, wysilenia zbyteczne, niekorzystne w oczach narodu, jak niemogące usprawiedliwić się w oczach historji.

List pisany z Wiednia czyni następne uwagi o stosunkach Austrji z Prusami:

Nie jest tajemnicą w Wiedniu dla nikogo, ktokolwiek uważnie patrzy na chwiejność naszéj polityki zewnętrznéj, że stosunki nasze z Prusami przybrały w ostatnich miesiącach taką gorycz, iż z obu stron trzeba niezmiernéj roztropności, aby je przywrócić na stopę, jeżeli nie przyjacielską to przynajmniéj odpowiednią wymaganiom dyplomatycznym, utworzonym przez wzajemne położenie dwóch głównych państw niemieckich.

Nowy spór, któremu organicznéj ważności zaprzeczyć niepodobna, wywołany został przez projekt z trudnością wypracowany przez pierwszego ministra saskiego, pana von Beusta i doręczony w imię gabinetu drezdeńskiego, berlińskiemu.

Wiadomo, że gabinet pruski przyjął zupełnie biernie rzeczony projekt; Prusy wcale nie chcą dzielić między dwa lub trzy państwa związkowe najwyższéj władzy, którą pochlebiają sobie w dogodnéj chwili skupić w jedném ręku Wilhelma I-go. Łatwo więc pojąć, jak wysoką wagę przywiązywać musi Austrja, przywykła kierować według własnych widoków ogólnemi sprawami związku, do przeszkodzenia bądź co bądź urzeczywistnieniu długo obmyślanego w Berlinie planu, którego ziszczenie tak silnie zajmuje Prusy, zwłaszcza od wstąpienia na tron dzisiejszego króla.

Gabinet wiedeński znajduje najczynniejsze spółdziałanie w oppozycji swojéj zamiarom pruskim ze strony panujących niemieckich, a mianowicie ze strony 4-ch królów drugorzędnych, niemniéj troskliwych jak cesarz austryjacki o utrzymanie swych prerogatyw monarchicznych i o niewyzucie się na rzecz Prus z niepodległości.

Piszą z Pesztu d. 5 stycznia do Agencji Hawas:

Wszyscy są tu przekonani, że gabinet schmerlingowski nie długo pożyje, tudzież że cesarz i jego doradzcy już zaniechali patent lutowy. Podług jednych, ma być przywrócony patent 20 października z niektóremi ustępstwami w duchu węgierskim. P. Ukninyi, zachowawca, byłby mianowany kanclerzem w miejsce hrabiego Forgach i zająłby się wyborami na nowy sejm kwietniowy. Według innych hr. Apponyi miałby zostać prezesem gabinetu węgierskiego, złożonym z wydziałów: spraw wewnętrznych, oświecenia narodowego i dróg lądowych i wodnych. W tém przypuszczeniu zwołanoby członków rozwiązanego sejmu, żądając, aby przejrzeli prawa 1848 r.

Spółcześnie zażądanoby od sejmu, aby wyznaczył komitet dla wypracowania spólnie z komissją rady cesarstwa, urządzenia skarbowości. To ma nastąpić tak rychło, że nawet nie będzie oczekiwany powrót cesarza do Wiednia. Widać stąd, że nadzieje lepszéj przyszłości zaczynają tu przemagać, ale liczba zwolenników pojednania jest niewielka. Kraj czego innego żąda, to jest niepoległości i

dopóki wszelka otucha zewnętrznych powikłań nie upadnie, dopóty nie zgodzi się na żadne ustępstwa.

Okolica zwana Kowar, wyłącznie prawie zaludniona Rumunami, otrzymała z tego powodu pozwolenie otworzyć zgromadzenie polityczne. Hr. Palffy był przekonany, że usunąwszy wszelki nacisk magyarski, ludność oświadczy się w duchu austryjackim. Ale zgromadzenie użyło w rozprawach języka magyarskiego, i uchwaliło do króla węgierskiego adres, z prośbą o rychłe zwołanie sejmu, któremu wyłącznie służy moc prawnego rozstrzygania pytań, tyczących się narodowości.

W Lugos Rumuni urządzili czytelnię magyarską i to właśnie tam, gdzie przed niewielu miesiącami oświadczono się za wprowadzeniem języka wołoskiego za urzędowy. Na zgromadzeniu 113-tu Rusinów komitatów: marmaroskiego i sarieskiego, p. Dobrański, który je zwołał, wniósł przesłanie prośby do Wiednia o utworzenie Rusi niezależnéj od Węgier. Ale urzędnik austryjacki otrzymał tylko 5 głosów.

Zdaje się, że liczne protestacje wystąpią przeciw czynnościom deputacji słowackiéj i biskupa Mojżesza w Wiedniu.

Peszt 9 stycznia. Kiedy w Wiedniu mówią tylko o oszczędności i zmniejszeniu wojska, cesarz odbywa przeglądy i słucha mów, których szalony zapał nie zapowiada bynajmniéj pokoju. Kraj wenecki podobny jest do rozległego obozu, a wojsko mogłoby jutro wystąpić w pole. Oficerowie mówią tylko o blizkim dniu, w którym wolno im będzie pójść przywrócić porządek w sprawach włoskich; wiadomo co to znaczy.

Nie tajno nam, że nie zbywa na ochocie stronnictwu wojennemu w Austrji rzucenia się znowu na Włochy, wiemy też dla czego powściągać się musi. Wszakże Włochy dobrze uczynią gdy się na straży mieć będą. Austrja wiecznie stać nie może z bronią na ramieniu, wie ona że czas, który zawsze był najlepszym jéj sprzymierzeńcem, stał się jéj złośliwym wrogiem, toczącym jak rak jéj skarbowość, a z nią i całą siłę jéj zbrojnéj potęgi. Austrja musi choć szaleństwo popełnić, aby nie zginąć z następstw czczości i biernego oporu Węgier.

Pod wpływem tych wyobrażeń przeważni wojskowi radzą cesarzowi oddalić pana Schmerling, rozwiązać radę cesarstwa, zaspokoić Węgry jakąkolwiekbądź ceną, a późniéj po wojnie włoskiéj znowu im odebrać coby się udzieliło. Węgry nie dadzą się złowić w te sidła, sam cesarz sądzi, że powodzenie we Włoszech byłoby nierównie korzystniejsze, niż niepewna zgoda z Węgrami.

Można by powiedzieć, że *Pątnik* przeczuwa wyżéj napomknione wypadki. Rozpoczął szereg artykułów o sprawie austryjackiéj. Czy to co nowego, można by zapytać? Do sytości bowiem rozprawiano o sprawie węgierskiéj, włoskiéj, niemieckiéj, polskiéj, o sprawie wschodniéj, ale nigdy o sprawie austryjackiéj. Przecięż *Pątnik* ma zupełną słuszność gdy mówi: że w Europie głównem jest pytanie austryjackie, że w niém skupia się całe pytanie europejskie, że pokój Europy jest niemożliwy, dopóki to pytanie rozwiązane nie będzie.

Podług twierdzeń *Pątnika*, w tém pytaniu zbiegają się: zadanie włoskie i wschodnie; zadanie niemieckie jest dopiéro drugorzędne. Żadnego z nich nie można rozwiązać bez Austrji. We Włoszech, dzieło uczynienia ich jednolitemi nie znajduje głównéj swéj przeszkody w Rzymie, ale w Wenecji; bez Austrji nic uczynić się nie da. Na Wschodzie od Suttoriny do Carogrodu, od Bukowiny do Bessarabji, wszędzie należy z Austrją przyjść do rozliczenia. W Niemczech znowu Austrja wszystko wikła i coraz ściśléj krępuje węzeł pytania niemieckiego.

Pątnik nieukończył jeszcze szeregu swych artykułów, a więc dalekim jest od przedstawienia swych wniosków, główna myśl ich atoli już dziś przejrzeć się daje. Zdaje się lękać, aby Europa nie powiedziała: ponieważ Austrja nieustannie pokój zawichrza, ponieważ polubowne rozwiązanie wszystkich zadań europejskich jest niemożliwe z powodu Austrji, rozetnijmy więc ten węzeł gordyjski przez rozprzężenie tego zbioru krajów różnorodnych, nazwanych od 1804 roku monarchją austryjacką. *Pątnik* więc przedewszyskiém chciałby ocalić tę monarchję, choćby ze szkodą całéj Europy. W rozumowaniu swejém idzie drogą rozbiorową. Tak, mówi, jak wszystkie zadania europejskie skupiają się w zadaniu austryjackiém, tak zadanie austryjackie skupia się w zadaniu węgierskiem. Istnienie Austrji, podług niego, zależy od dwóch głównych pierwiastków, z których jednym jest dynastja Habsburska, drugim narod węgierski.

Dla rozwiązania zawiłości austryjackiéj, a przez nią wszystkich zawiłości europejskich potrzeba rozwiązać zadanie węgierskie jako wrzeciądz, na którym wszystkie się obracają. To zaś rozwiązanem być nie może tylko przez króla, oraz sejm węgierski i kroacki. Wszelkie wdanie się drugiéj części monarchji, gabinetu, lub rady cesarstwa, tylko złe pogorszy. Ani monarchja, ani dynastja, nie zdołają ostać się bez Węgier, nie zdołają wystąpić do walki z zadaniami europejskiemi, ale równie i Węgry nędznie by tylko istnieć mogły, gdyby się Austrja rozpadła.

Lubo dowody *Pątnika* są trafne co do węzła zadania, lecz wnioskom zbywa na podstawie. Węgry w ciągu wieków oparły się wszystkim najazdom i ocaliły swą niepodległość. Powrócimy późniéj do rozumowań *Pątnika* i okażemy jak Magyarowie potrafili zdobyć swój kraj, jak okrążeni trzema potężnemi plemionami, słowiańskiém, niemieckiém i rumuńskiém a późniéj tureckiém, potrafili zachować swą zdobycz, narodowość, swobodę i niepodległość, jakim nakoniec sposobem stali się podporą, otaczających siebie ludów.

Wiedeń 10 stycznia. Cesarz nie wróci tu przed 15-m; odbędzie jeszcze dnia 14-go przegląd ósmego korpusu zebranego w Vicenza a może i 7-go w Padwie.

Hr. Rechberg wczoraj wyjechał do Wenecji, wróci dopiéro z cesarzem.

Rada ministrów zajmowała się wczoraj pod przewodnictwem arcy-książęcia Rajnerego sprawami siedmiogrodzkiemi.

Biskup temeswarski, Samuel Machirewicz, mianowany został administratorem arcy-biskupstwa Karłowickiego, osieroconego przez śmierć patryarchy Rajaczyca.

Peszt 8 stycznia. Następne rozporządzenie wydano w rzeczy poboru podatków w Węgrzech. Zaległości podatkowe na przyszłość składane być powinny w kassie opłat; podatki bieżące, przeciwnie wybierane będą jak dawniéj przez urzędników. Przymus wojskowy używany ma być tylko wyjątkowo przeciw gminom lub osobom pojedyńczym stawiącym opór. Orły austryjackie na nowo zawieszone zostaną nad drzwiami wszystkich biór podatkowych.

Władze komitatu peszteńskiego, piliskiego i solckiego, znalazły się w smutnéj konieczności ogłosić stan oblężenia z rozkazu namiestnika. Rozciąga się on bez różnicy stopnia i urodzenia za wszystkich winnych łupieztwa, kradzieży, połączonych z zabójstwem lub podpaleniem. Sąd wojenny, mający się ustanowić, dla wyrokowania w tych zbrodniach, skazywać będzie na śmierć, a skazany zostanie powieszony we 3 godziny po ogłoszeniu wyroku. Niewolno ani odwoływać się do żadnego wyższego sądu, ani udawać się nawet o ułaskawienie. To nagłe ogłoszenie sądów wojennych wszystkich zdziwiło; nikt nie widział, aby bezpieczeństwo pospolite do tego stopnia było w komitacie zagrożone. Oznajmił o tém popiéro powyższy rozkaz, w którym między innemi czytamy:

Skoro dowiedzioném zostało, że w obrębach połączonych komitatów Peszty, Pilisy i Soltu, znajduje się wielka liczba ludzi zuchwałych i przewrótnych, którzy zdeptawszy prawa boskie i ludzkie, niepomni na miłość bliźniego i na obowiązki względem współbraci, uniesieni popędem zbrodniczych namiętności, starając się nasycić swą żądzę cudzego dobra, napadają na domy spokojnych obywateli, dla wydarcia im ich majątku i własności nabytéj w pocie czoła, nie wahając się nawet w zabijaniu niewinnych; zapatrzywszy się znowu z drugiéj strony, że znajdują się i tacy, co połączeni w bandy zbrojnie kraj przebiegają, napadają na podróżnych, często bezbronnych, odzierają ich i męczą, a nakoniec, że są jeszcze czyhający na dobry byt pracowicie przez innych zapewniony, podpalają cudze mieszkania i w ten sposób doprowadzają rodziny do żebractwa; dla obrony zatém na przyszłość spokojnych obywateli od tych złoczyńców i aby sprawiedliwość mogła doścignąć winnych, sąd komitatowy ujrzał się w konieczności użycia środków nadzwyczajnych i ogłoszenia prawa wojennego w całym obrębie komitatu na zbrodnie tego rodzaju.

Władza przedsięwzięła natychmiast potrzebne środki do ogłoszenia stopy wojennéj po wszystkich gminach. Za bliższy powód do tego kroku możemy wskazać, lubo jeszcze urzędowego doniesienia nie ma, że według pogłoski siedmiu urzędników komitatowych zamordowano w Dunaweczu i kommissja śledcza wysłana została z Peszty dla ukarania na miejscu téj zbrodni. Wielki zgiełk wybuchnął w nocy z dnia 10 na 11. Jeden z uczniów wybił szybę w kawiarni Żryny i odszedł nie zapłaciwszy szkody. Ponieważ groził obiciem ścigającemu siebie gospodarzowi, chłopcy z kawiarni i kilku studentów wnet nadbiegło. Rozpoczęła się bójka, w któréj uczniów mocno pokrzywdzono. Wielką część okien na ulicy Hatven i przyległych zaułkach pobito. Sprawca tego zgorszenia wnet wrócił do kawiarni z kilku towarzyszami i począł z nimi tłuc i łamać sprzęty. Kiedy chciano go uwięzić dobył sztyleta i rewolwera. Nakoniec przybył starosta miasta Bizenti z odziałem żołnierzy i uwięził dwóch głównych sprawców rozruchu. Wielka liczba osób poszła za uwięzionemi, chcąc wedrzeć się gwałtem do gmachu gminowego, lecz bezskutecznie. Dwaj zatrzymani uczniowie zostali wypuszczeni po zapisaniu ich nazwisk.

MEKSYK.

Piszą z Vera-Cruz pod dniem 30 listopada:

Pośród kłopotów i walk wewnętrznych, rząd Yuareza aż do dziś dnia udawał pyszną obojętność na wymagania Europy. Dnia 11-go listopada o godzinie 6 wieczorem kończył się czas naznaczony rządowi Meksykańskiemu, przez ministra francuzkiego, na złożenie odpowiedzi na jego ultimatum.

Ale minister spraw zagranicznych meksykańskich, w tym dniu dopiero wniosł na kongres zebrany na tajemne posiedzenie, pismo rządu francuzkiego. W kilka dni późniéj dowiedziano się, że kongres żądania Francji odrzucił.

Mówiono że p. Corvin, minister spraw zagranicznych doradzał środki pojednawcze; ale z drugiéj strony, zdaje się być rzeczą pewną, że przy obchodzie uroczystości narodowéj, który miał miejsce w Meksyku d. 3 listopada kiedy minister francuzki przechadzał się w tłumie z jednym ze swoich towarzyszów, był zelżony i wyzwany w sposób najobraźliwszy, przez jednego ze zwolenników rządu Yuareza.

Od owego to czasu dziennikarstwo meksykańskie poczęło wściekać się na pana Dubois de Saligny. Rząd rozkazał wprawdzie pociągać do sądu dzienniki, które występowały z krzywdzącemi pismami przeciw ministrowi cesarskiemu, lecz czasopisma odpowiedziały jeszcze zjadliwszemi napaściami.

Nadto stan rzeczy coraz niebezpieczniejszy i bardziéj wytężony. Chociaż wszyscy zgadzają się, że skoro wielkie przesilenie wybuchnie, odrętwiałe usposobienie kraju weźmie znowu górę, lecz przedtém może zdarzyć się chwila ciężka do przebycia; rząd zdaje się nieustawać w przygotowaniach opuszczenia nadbrzeża i skupienia obrony w wąwozach gór.

Minister francuzki, skutkiem rozkazu swojego rządu, powinien, w obec odmowy Juareza, opuścić Meksyk z całém poselstwem, i mówią, że zabiera się już do wyjazdu; lecz położenie rzeczy pogorszyło się do tego stopnia, że p. Saligny lęka się zamachu na swoje życie w ciągu podróży, i po odmówieniu straży ofiarowanéj sobie przez rząd meksykański, złożonéj z żołnierzy oddanych zupełnie naczelnikowi, który go jawnie znieważył, sam stara się o opatrzenie się w straż dostateczną dla swéj obrony.

Ale co jest najciekawszem, to że nie zdaje się być rzeczą niepodobną, aby przed przybyciem jeszcze sprzymierzonych, rząd Juareza nie został obalony i przepędzony. Twierdzą, że zagrażający spółzawodnik jen. Doblado, przewódca stronnictwa wyzwolonego, ciągnie na Meksyk na czele 5-ciu do 6,000 ludzi i że znajduje się tylko o 25 mil od stolicy. Z drugiéj strony jen. Morquez i Zuloaga podobnież zbliżają się pod Meksyk i przewidywana jest prędka bitwa między tymi wichrzycielami.

Te wszystkie okoliczności dowodzą najopłakańszego stanu rzeczy i wołają o jak najprędszą interwencję. Rząd w Meksyku nie istnieje. Społeczność wraca do dzikości i być może, że Europa będzie zniewoloną rozstrzygnąć w tych stronach nierównie ważniejsze zadania, nad pieniężne i handlowe dopominki. Cierpienia tak urosły, że zdrowa część ludności żąda głębokiéj zmiany w konstytucji. Tryb republikancki i nadużycia źle zrozumianej wolności, wielką liczbę osób przyprowadziły do upamiętania,—i Meksyk znużony ciągłem wichrzeniem kraju przez tysiące dumnych spółzawodników, będzie wolał rzucić się w ręce Stanów-Zjednoczonych. Europie niezmiernie wiele zależy na ocaleniu tego ślicznego kraju.

Dziennik *Ojczyzna* uzupełnia w następny sposób powyższe wiadomości:

Według ostatnich depeszy otrzymanych z Meksyku poseł angielski zawarł był jeszcze w październiku, przed dowiedzeniem się o potrójnem przymierzu między Anglją Francją i Hiszpanją, bezpośrednią umowę z ministrem spraw zagranicznych, panem Zamacomma.

Rzeczona umowa kończyła wszystkie nieporozumienia między Anglją i Meksykiem, prezydent Juarez ją przyjął; ale kongres na którego potwierdzenie poszła, odrzucił ją d. 5 listopada. Siłą więc rzeczy Anglja znowu stanęła na równi z innemi państwami.

Wśród tych okoliczności p. Zamacomma mimo usiłowań prezydenta, złożył urząd,—zastąpił go p. Tejada.— W skutek odrzucenia przez kongres przełożeń angielskich, poseł zaniechawszy dalszych rokowań, doręczył ultimatum. Ze swojéj strony hr. Dubois de Saligny, minister francuzki uwiadomiony o przymierzu trzech mocarstw d. 19 listopada złożył ultimatum prezydentowi Juarez który zażądał 8-miu dni czasu na odpowiedź. Dnia więc 29-go prezydent oznajmił, że nieodrzucając bezwarunkowo wymagań Francji, żądał wziąć je za przedmiot nowych rokowań. Mówią, że minister francuzki oświadczył, iż droga rokowania już została wyczerpaną, wszakże udzielił jeszcze nową zwłokę, która miała upłynąć dnia 2 grudnia. Jeżeli i wówczas hrabia Dubois de Saligny nie otrzyma zadośćuczynienia, wnet nazajutrz opuści Meksyk, i w Vera-Cruz wsiądzie na okręt.

AMERYKA POŁUDNIOWA.

Zabójstwa w Boliwji.

Dziennik *Ojczyzna* podaje w tym względzie następne wiadomości:

W chwili, w któréj wyczerpawszy wszelką cierpliwość daremnych rokowań, Francja, Anglja i Hiszpanja ujrzały się zmuszonemi wysłać eskadry na brzegi Meksyku, dla utrzymania siłą powetowania krzywd przez tyle lat wyrządzanych ich poddanym, niepodobna nie widzieć,—że właściwem następstwem tych ostateczności, jest nieustający bezrząd, w jaki wpadły rzeczypospolite hiszpańsko-amerykańskie.

Ten bezrząd rozsrożył się dziś gwałtowniéj niż kiedykolwiek. Z listów nadesłanych z Ameryki południowéj, dowiadujemy się o następnych okolicznościach:

Pułkownik Yanes, główny naczelnik północnéj części Boliwji, rozkazał uwięzić pewną liczbę znakomitszych mieszkańców podejrzanych o sprzyjanie jenerałowi Belzu, byłemu prezydentowi rzeczypospolitéj, na rzecz którego d. 20 września wybuchnęło powstanie. Między uwięzionymi znaleźli się: jen. Cordova, niegdyś piastujący najwyższe urzędy; jen. Hermosa; podpułkownicy: Balderrama, Espeja i Ubierna, don Francisco Belzu brat byłego prezydenta, doktor de la Tupio; don Lorenzo Vega i wielu innych, w liczbie 107-miu.

Już ci nieszczęśliwi mieli stanąć przed sądem, gdy w nocy, 23 października, uczyniono zamach na ich uwolnienie. Część pospólstwa, rozbiegłszy się po ulicach miasta de la Paz, skupiła się pod koszarami w których trzymano więźniów, wołając: Niech żyje jenerał Cordova!— Na wieść o rozpoczętéj bitwie między ludem i żołnierstwem, pułkownik Yanes, wyszedł z pałacu na czele swojéj gwardji i wkroczył do koszar. Tam bez żadnego sądowego przewodu rozkazał natychmiast rozstrzelać wszystkich więźniów na samo tylko podejrzenie. Wnet okropny szereg wozów unoszących zrzucone trupy, jedne na drugich, oznajmił pospólstwu, że jego zamach był już bez celu.

Półkownik Yanes w bezczelnéj proklamacji wydanéj do mieszkańców wtrąconych w żałobę i zgrozę, chełpi się, że w obec rządu i całego narodu na własną odpowiedzialność ocalił porządek i ustanowienia rzeczypospolitéj, ocalił majątek i życie secin obywateli nieuchronnie mających zginąć, gdyby się spisek powiódł. Ta bezwstydna obrona najokropniejszego morderstwa, pokazuje pod jaką tyranją żyją ludy, bronione przez takich zbawców.

La Plata.

Listy z Buénos-Ayres uwiadamiają o ciekawych szczegółach położenia rzeczypospolitéj Argentyńskiéj. W jednym z tych listów czytamy:

Jeżeli niewiadomy wam jest dokładnie początek wojny, opowiem go pokrótce i dołączę sprawozdanie obecnych wypadków.

Buenos-Ayres żyje pod konstytucją spólną wszystkim osadom hiszpańskim, których wyzwolenie sięga początku bież. wieku. Wre wszędzie i ciągle najgorsza ze wszystkich wojen, bo wojna domowa.

Ludność rzeczypospolitéj argentyńskiéj dzieli się na 2 wybitne części, na miejską i wiejską. W mieście wszystkie roskosze majątku, zbytku niekiedy źle pojętego, ale zawsze przesadzonego; po wsiach, odosobnienie, dzikość i samowola. Otchłań dzieląca mieszczan od wieśniaków jest bezdenna i walka od lat 50-ciu kraj zakrwawia; walka mających cokolwiek z tymi co nic nieposiadają.

W la Plata majątki ziemne obejmujące przestrzeń pięciu, 10-ciu a nawet 50-ciu mil kwadrat. są dosyć pospolite. Te obszerne ziemie, okryte niezliczonemi trzodami i zastępami robotników, pracujących pod dozorem włodarzów, przynoszą właścicielom mieszkającym po miastach niesłychane dochody, głównie ze strzyży wełny i skór Stąd płynie źrzódło walk nieustannych, z których pewna liczba ludzi śmiałych i wziętych, korzysta z największą szkodą rzeczypospolitéj.

Wyznać wszakże należy, że Buenos-Ayres przedstawia stronnictwo wyzwolone, umiarkowane, cywilizacyjne; cudzoziemcy mają dla niego spółczucie, a to spółczucie jest tak silne, że zasłania je od wtargnienia nieprzyjaciela do miasta.

Trzy imiona są dziś na widowni. Naprzód, Derqui prezydent rzeczypospolitéj, prawidłowie mianowany przez konfederację; Urquiza, wódz naczelny wojsk konfederacji; nakoniec jen. Mitre, rządca prowincji Buenos-Ayres, jawny rokoszanin przeciw rządowi. Z tych trzech ludzi, pierwszy najmniéj posiada wpływu, lubo jako prezydent powinien by mieć w swym ręku całą władzę.

Przeciwnie Urquiza wywiera nieograniczony urok w prowincjach nad wieśniakami, którzy słuchają go jak Boga, i szanują w nim największego właściciela ziemskiego w całéj Ameryce-Południowéj; posiada on około 200 mil kraju i rządzi nim jak pan samowładny, ale umie zniżać się do najuboższych wieśniaków, jest prawie względem nich pokornym, a ta udana pokora wychodzi mu na najlepsze.

Po stoczonéj bitwie pod Cepéde (rok temu) podpisano traktat i Buenos-Ayres zmuszone było wrócić do związku argentyńskiego. Wszakże, gdy ta umowa nieodpowiadała widokom Buenos-Ayres, łatwo było przewidzieć prędki wybuch zatargów. Wywołał je powszechny wybor deputowanych, przy którym Buenos-Ayres nie chciało trzymać się praw przepisanych przez konstytucję. Kongres oburzony tem postępowaniem nie chciał przypuścić do swego grona wybranych posłów, stosunki więc natychmiast zostały zerwane.

Dwaj ludzie wielkiego znaczenia podali sobie ręce przeciw Buenos-Ayres: Derqui, prezydent konfederacji— Uquiza, wódz naczelny. Wspólność ich działania mogła by zgubić oporną prowincję; ale ich spółzawodnictwo przygotowało zupełnie przeciwne następstwo. W skutek bitwy pod Pawją wygranéj przez jen. Mitre, Derqui pobity schronił się do Montevideo; zła wola Urquizy i kilka tysięcy uncij złota wyliczonego mu przez Buenos-Ayres, skłoniło go do odstąpienia prezydenta. Derqui jawnie ogłosił przed złożeniem prezydencji, że nie czyni tego z obawy przed nieprzyjacielem, ale składa władzę, bo sądzi, że jest zawadą dla szczęścia kraju. Nikogo nie przekonała ta mniemana wspaniałość; wszystkim wiadomo, że Urquiza przygotował cały ten obrót rzeczy, przekupiony przez Buenos-Ayres.

Przed tą walką Urquiza przynajmniej pozornie nie występował; zdawał się pragnąć pokoju; ale wnet wszystko się zmieniło, rokowania zerwano, nowe powstanie ogłoszono. Udaje on wybornie dobroduszność i mając ciągle na ustach chęć pokoju, umie tak rzeczy kierować, że kongres w Parana (stolicy konfederacji i siedlisku ambasadorów) nikczemnie mu ulega. Zasady, na których pokój ma być oparty, okryte są od samego początku wojny najgłębszą tajemnicą. Szczęściem Cordova powstał w sprawie Buenos-Ayres. Władze z ramienia Urquiza wypędzono, jen. Mitre pobił jego straż przednią, w czem stanowczo działał nieustraszony jen. Flores. Te dwa zdarzenia są dobréj wróżby: pierwsze da zapewne inny zwrót mniemaniu powszechnemu w chwiejących się jeszcze prowincjach, drugie zagrzeje męztwem jazdę jenerała Mitre, która pierwszy raz rozwinęła wielką dzielność, przeciw wojsku Urquizy. Jeden z jego zwolenników mnich wywłoka Marin, przetworzony przezeń na pułkownika został zraniony i wzięty w niewolę.

Zdaje się jednak, że te zatargi nieprędko się skończą; Buenos-Ayres niezrzecze się ceł stanowiących jedyny jego dochód, a nawet jedyny dochód konfederacji. Lecz i prowincja na ten dochód czyha, ale utrzymanie się przy nim jest sprawą tak żywotną dla Buenos-Ayres, że w żaden sposób wyrzec się jéj nie może. Wszystko poświęci dla ocalenia ceł. Następstwa przewidzieć się nie dadzą, trzeba czekać na ich rozwój, tymczasem część wojska wyruszyła dla połączenia się z Cordovą.

W obecnym stanie, bitwa morska między Buenos-Ayres a Urquizą, mogła by przychylić zwycięztwo, na którąkolwiek stronę, ale trudno wytłómaczyć sobie nieczynność dwóch eskadr stojących pod Parana. Z każdéj strony patrzy na siebie ośm lub dziesięć parostatków, bryków i goelet. Buenos-Ayres poniosło wielką stratę przez śmierć swego admirała pana Fromentin, rodem Francuza umiejętnego i dzielnego marynarza. Niezgoda między byłym prezydentem Derquj i Urquizą wynikła podobno z porozumienia się tego ostatniego z jenerałem Mitre, ale dziś bitwa morska zdaje się być nieuchronną. Buenos-Ayres miało nadzieję przekupić admirała Urquizy, lecz ten zwietrzywszy zdradę ściąć go rozkazał.

Rzecz prosta, że w takim składzie okoliczności, handel zupełnie prawie ustał. Czekajmy opłakanych następstw tych nieszczęsnych wypadków.

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

LONDYN, poniedziałek 13 stycznia. Zakład Reutera udziela następne wiadomości z New-Yorku z dnia 29 grudnia:

Wrażenie sprawione przez oddanie Anglji panów Mason i Slidell było dla rządu przychylne. Sekretarz stanu p. Seward dał ucztę dla ciała dyplomatycznego, które winszowało rządowi drogi polubownéj, jaką obrało. Wszyscy oczekują sprężystych działań przeciw oderwańcom. Bitwa w Kentucky jest nieuchronna. Wojsko związkowe składające się z 60 tysięcy ludzi przeprawiło się przez Green-River i znajduje się o pięć mil od przednich straży jenerała Hindman.

LONDYN, poniedziałek 13 stycznia. Zakład Reutera ogłasza całą korrespondencję w sprawie Trentu, któréj treść jest już mniéj więcéj znaną z uprzednich depeszy.

Zbiór kończy się listem pana Sewarda do pana Mercier, ministra francuzkiego w Waszyngtonie, z dnia 27 grudnia. P. Seward oznajmuje w nim, że złożył prezydentowi Lincoln depeszę pana Thouvenel, z dnia 3 grudnia; lecz przed odebraniem jeszcze tego pisma prezydent już był postanowił co czynić należało w téj sprawie, która naraziła Europę na taką niespokojność. To postanowienie czyni zbytecznem wszelkie roztrząsanie, lub wszelką odpowiedź na dowody pana Thouvenel, który nieomylił się, przypuszczając, że rząd związkowy nie zechce działać w sposób, mogący obrażać czułość narodu angielskiego i że z tego powodu właśnie Stany Zjednoczone bronić będą najwyzwoleńszych zasad, odnoszących się do państw neutralnych w wojnach morskich.

P. Seward mówi, kończąc, że rząd związkowy byłby szczęśliwym, jeśliby to zdarzenie otworzyło wrota do ostatecznego załatwienia sporu między wszystkiemi państwami morskiemi, co do praw flagi neutralnéj.

BERLIN, wtorek 14 stycznia. Król otworzył dziś osobiście posiedzenie sejmowe.

Naj. Pan powiedział:

„Projekta do praw, które wam będą złożone okażą, że wierny moim zasadom, mam na celu udoskonalenie konstytucji. Sprawozdanie budżetowe świadczy o powiększeniu dochodów państwa, to dało nam możność zmniejszenia żądań kredytu przedstawionego dla podołania wydatkom spowodowanym przez reformę wojskową.“

Mowa królewska wspomina o szczęśliwem załatwieniu sporu wynikłego między Anglją i Stanami Zjednoczonemi.

Król jeszcze dodał:

„Widzenie się moje z cesarzem Francuzów sprzyjało stosunkom przyjacielskiego sąsiedztwa, które już istniały. Rokowania o stosunki handlowe między związkiem celnym a Francją nie ustają.

Mowa tronowa wzmiankuje o usiłowaniach rządu dla dojścia do zaprowadzenia jednostajności w składzie wojsk państw niemieckich, tudzież o troskliwości tegoż rządu o obronę brzegów morskich i rozwój floty niemieckiéj.

„Prusy, rzekł król, wytrwają w swych usiłowaniach o reformę konstytucji związkowéj, odpowiadającéj prawdziwemu położeniu jako potęgi i dobru wspólnéj ojczyzny“.

Mowa wynurza żal, że spór konstytucyjny nie został jeszcze w Hessji elektoralnéj załatwiony; lecz Prusy nie tracą nadziei przywrócenia do pierwotnéj mocy w tym kraju konstytucji 1831 r.

„Zgodnie z Austrją weszliśmy, dodał król, w rokowania poufne z rządem duńskim co do sprawy księstw, ze wszystkimi współzwiązkowymi rządami niemieckiemi silnie obstajemy przy prawach związkowych i międzynarodowych umowach. Rozwój naszych ustanowień powinien posługiwać wielkości i potędze ojczyzny. Nie będę mógł nigdy pozwolić, aby rozwój wewnętrznego politycznego życia podawał w wątpliwość lub niebezpieczeństwo Prus. Obecny stan Europy niezbędnie nakazuje i mnie i mojemu ludowi wytrwanie w jedności dla pracowania nad dziełem, mającem być dla nas wspólnem. Polegam na patryotycznem wsparciu przedstawicieli narodu.“

LONDYN, wtorek 14 stycznia. Zakład Reutera udziela następne wiadomości z New-Yorku 31 grudnia, otrzymane przez parostatek Amerika drogą na Queenstown:

Wzburzenie, wywołane przez sprawę Trentu przeminęło; dziennikarstwo amerykańskie względem Anglji stało się umiarkowańszem. Dziennik handlowy rozumié, że odpowiedź pana Seward dana lordowi Lyons nie stanowi rozstrzygnienia pytania międzynarodowego, lecz daje tylko wolność Anglji wycofania się z téj sprawy, nie odrzucając, ani przyjmując doradzanego prawa przez pana Seward. Wszakże, mówi rzeczony dziennik, jeżeli Anglja tak postąpi, nie będzie to z jéj strony zaszczytnem.

Dziennik new-yorski Times nalega o zebranie kongresu państw morskich dla zawarcia umowy, mocą któréj, oraz przez osobne przyjęte międzynarodowe prawodawstwa, przedmiot państw neutralnych mógłby ostatecznie być urządzony.

LONDYN, wtorek wieczorem 14 stycznia. Zakład Reutera, udziela następne wiadomości z New-Yorku z dnia 21 stycznia.

Powszechnie sądzą, że pp. Masson i Slidell odpłyną do Europy na parostatku Niagara, który za kilka dni odbije od brzegu w Bostonie.

Główniejsze banki umówiły się między sobą i zawiesiły wypłaty w brzęczącéj monecie; wszakże wiele banków new-yorkskich nie ustało płacić po staremu i kupony długu krajowego, których termin upływa z dniem 1 stycznia będą płacone gotowizną.

Dziennik handlowy sądzi, że zawieszenie wypłat brzęczącemi pieniędzmi jest tylko piérwszym krokiem; pójdą wnet za nim inne środki tegoż rodzaju. Dziennik jest tego zdania, że podatki bezpośrednie nie wystarczą na rozchody narodowe, radzi więc, aby przez umiejętny stosunek ich między sobą szukać jedynego środka uniknienia ogromnego przesilenia.

Evening-Post oznajmuje, że banki postanowiły nie przyjmować trzeciego wypuszszczenia pięćdziesięcio miljonowéj pożyczki związkowéj.

LONDYN, wtorek wieczorem 14 stycznia. Zakład Reutera udziela jeszcze następne wiadomości z New-Yorku z dnia 1 stycznia.

Z Beaufort posunięto zwiady aż o 15 mil od Charlestown. Rozbiegła się wieść, że parostatek angielski Gladiator, ładowny bronią, przedarł się przez błokadę.

Stevens otrzymał upoważnienie kongresu na wniesienie projektu do prawa stanowiącego: że porty południowe nie są portami wejścia. W mowie swojéj p. Stevens powiedział, że Francja wdając się w sprawę Trentu stała się przeszkodą, że nikt ją o to nie prosił. „Amerykanie, rzekł mówca, powinni zważyć, że między Anglją a Francją, zdaje się istnieć porozumienie, tudzież zastanowić się, do jakiego stopnia te mocarstwa mogłyby mieć prawo kontrolowania działań amerykańskich.“ Mówca wyraził też zdanie, że parostatek Eugenia Smith (na pokładzie którego schwytano dwóch nowych emissarjuszów Południa), jest statkiem amerykańskim.

Rozbiegła się wieść o stoczonéj bitwie w Kentucky, szczegóły dotąd niewiadome.

Donoszą, że w New-Yorku odbędzie się meeting mieszkańców angielskich, dla uchwalenia adresu do królowéj Wiktorji, ze smutnéj okoliczności śmierci książęcia małżonka.

BRUXELLA, wtorek wieczorem 14 stycznia. Niepodległość belgijska oznajmuje, że wszystkie trudności tyczące się doliny Dappes są załatwione; że rządy francuski i szwajcarski postanowiły przyjąć ostatnie wnioski między - narodowéj kommissji. Tenże dziennik uwiadamia, że w skutek zniszczenia portu w Charlestown, Francja ponowiła w Anglji swoje przełożenia względem podniesienia blokady portów południowych.

LONDYN, środa 15 stycznia. Zakład Reutera udziela następne wiadomości z New-Yorku z dnia 3 stycznia.

Wyprawa hiszpańska przybyła pod Vera-Cruz, dano 24 godzin czasu gubernatorowi tego miasta do namysłu czy chce je opuścić. Gubernator odpowiedział, że otrzymał instrukcje, zalecające wystąpić z miasta, skoro ujrzy, iż nie zdoła oprzeć się siłom mającym nań nastąpić. Jakoż z wojskiem swojem cofnął się w głąb kraju.

Wojska hiszpańskie wylądowały dnia 17 grudnia; chorągiew hiszpańska zatkniętą została na twierdzy Saint- Jean d'Ulloa i na główniejszych gmachach. Znaleziono 100 dział. Dziennik Diario marino mówi, że władze municypalne i lud przyjął w Vera-Cruz Hiszpanów serdecznie. Przed opuszczeniem miasta gubernator ogłosił proklamację, w któréj zabrania mieszkańcom dostarczać Hiszpanom żywności lub wchodzić z nimi w stosunki, ogłaszając za zdrajców ojczyzny wszystkich Meksykanów, którzyby nie chcieli wziąść się do oręża w obronie Meksyku, lub zaciągali się do wojska hiszpańskiego.

Wódz hiszpański, po wylądowaniu wydał do wojska rozkaz dzienny, w którym powiedział: „Nasze posłannictwo bierze tylko początek; zakończy się wówczas, kiedy cała Hiszpanja wyrzeknie, że jéj wojska pomściły się na Meksyku za obelgi wyrządzone hiszpańskiéj chorągwi i że odzyskały miłość tych, co w niedawnych jeszcze czasach byli naszymi braćmi.“

Gazeta ogłosiła proklamację do mieszkańców, w któréj wyrazono. „Wojska hiszpańskie nie przybywają w posłannictwie zdobyczy; przychodzą tylko dopomnieć się o zadośćuczynienie za niespełniane traktaty, za gwałty domierzane Hiszpanom i żądać rękojmi przeciw ponowieniu podobnych zniewag. Mieszkańcy, którzy zachowają się spokojnie, doświadczą opieki; wichrzyciele stawieni będą przed sądy wojenne.“

Daléj proklamacja wzywa mieszkańców, aby wracali do zwykłych zatrudnień, że największą pociechą będzie dla wojska, kiedy po spełnieniu swéj powinności, wróci do Hiszpanji z tém przekonaniem, że zjednało sobie miłość Meksykanów.

Cztery fregaty pod rozkazami kommandora Gravella przybyły dnia 23 do Havany z jenerałem Prim. Zapał ludowy przyjął Hiszpanów; Havanę oświecono.

Przegląd miejscowy.

ROCZNE POSIEDZENIE WILEŃSKIEGO TOWARZYSTWA DOBROCZYNNOŚCI.

W dniu 22 grudnia r. z. odbyło się pod prezydencją marszałka szlachty gubernji wileńskiéj, rzeczywistego radcy stanu, Aleksandra Domejki, doroczne posiedzenie wileńskiego Towarzystwa Dobroczynności.

Po otwarciu posiedzenia przystąpiono do wyborów, skutkiem których najprzód dyrektor wydziału administracyjnego proboszcz katedry wileńskiéj Rzymsko-Katolickiéj, ks. prałat Bowkiewicz, mając sobie wynurzoną wdzięczność od całego grona członków za jego gorliwe staranie i gorliwą a tak czynną opiekę, oraz umiejętny kierunek całéj administracji zakładu, uproszony został, aby i nadal raczył przewodniczyć na téj drodze, na któréj już tyle chwalebnych czynów i rzeczywistych zasług położył.

Wice-dyrektorem pozostał obrany w roku zeszłym b. marszałek szlachty powiatu wileńskiego, hr. Jan Tyszkiewicz;—na dyrektora 2-go wydziału jednogłośnie zaproszono hr. Rajnolda Tyzenhauza;—na wice-dyrektora tegoż wydziału Wincentego Daukszę;—na dyrektora 3-go wydziału jednogłośnie obrany został w roku zeszłym zajmujący tę godność doktor med. Stanisław Wikszemski;—wice-dyrektorem doktor med. Titius.

Następnie przystąpiono do wyboru dalszych członków wydziałowych, oraz opiekunów biednych, którym ciż opiekunowie wydają świadectwa kwalifikacyjne do przyjęcia ich w zakładzie.

Do składu kantoru domu Dobroczynności przez prezydującego naznaczeni zostali następni członkowie:—dyrektorem kantoru hr. Rajnold Tyzenhauz; zastępcą b. major Mikołaj Opolski; członkiem Antoni Wyrwicz, professor b. uniwersytetu wileńskiego; dozórcą domu kol. sekr. Kleofas Gierwiatowski.

Po ukończeniu wyborów sekretarz Towarzystwa odczytał szczegółowy rys stanu funduszów Towarzystwa i obrótu kapitałów, oraz rocznego przychodu i rozchodu summ użytych tak na utrzymanie biednych, jak i erekcję gmachów i innych budowli funduszowych Towarzystwa, z czego okazało się:

Że Towarzystwo posiada obecnie w swym składzie członków wnoszących corocznie składkę 83, od których winno wpłynąć do kassy Towarzystwa 2,870 rs.

Summ funduszowych zlokowanych i zabezpieczonych na majątkach nieruchomych posiada Towarzystwo 64,400 r. sr.

Zaległości na członkach nieuiszczających zadeklarowanéj składki 3,603 rs.

Innych zaległości i funduszów na korzyść Towarzystwa przeznaczonych, lecz jeszcze prawnie nieściągniętych rs. 6,485 kop. 81½.

Przychód w roku bieżącym wynosił rs. 15,700 k. 14¼, rozchód zaś rs. 15,014 k. 93¾.

Liczba biednych, utrzymujących się w zakładzie, oprócz tych, którzy pobierali jednorazowe lub miesięczne wsparcie, wynosi w r. b. 444 osób płci obojéj.

Strącając z ogólnéj summy rozchodu, wydatki niedotyczące bezpośrednio utrzymania biednych, pozostanie summa 11,639, którą gdy podzielimy przez 444, wypada, że utrzymanie jednéj osoby kosztowało w zakładzie rocznie rs. 26 ¼ kop., dziennie zaś kop. 6¼.

Skutkiem to nieustannych starań i prac administracji zakładu i współdziałania członków Towarzystwa, widzimy gmachy tak zakładu, jak i kamienice przynoszące znakomity dochód dla kassy Towarzystwa przez wynajęcie lokali, utrzymane we wzorowym porządku; widzimy utrzymanie biednych, choć w takiéj ilości i tak różnych wiekiem, przyzwoite, odpowiednie i wygodne; pomoc lekarską w każdym razie przez doświadczonych lekarzy członków Towarzystwa natychmiast ofiarowaną, oprócz miejscowego felczera, infirmarję w dostateczną i odpowiednią posługę zaopatrzoną,— i na tém kończę rys stanu i działań na drodze materjalnéj Towarzystwa.

Lecz Towarzystwo na tém jeszcze działań swych nie ogranicza: dając ciepły kąt, żywność, odzież, pomoc lekarską i kościoł, wywiązuje się zupełnie ze swego obowiązku względem starca kończącego swój żywot; lecz toż samo towarzystwo czuje daleko większe i świętsze obowiązki względem dziatwy wychowującéj się w zakładzie; wie ono, że za nią odpowiada przed Bogiem, przed społecznością, dla któréj z wychowańców swoich pożytecznych przygotować powinno członków, odpowiada przed krajem, który jemu te swoje dzieci powierzył. Towarzystwo przejęte tą myślą, coraz bardziéj zakres swych działań na téj drodze rozszerza. Oprócz nauki religji, czytania, pisania i rachunku, co wychowańcy obojéj płci pobierają, dziewczęta uczą się robót ręcznych kobiécych, chłopcy śpiewu kościelnego i gry na organach. Nadzór nad tą szkołą początkową, w któréj jest chłopców 30, dziewcząt 42, poruczony został p. Antoniemu Wyrwiczowi b. professorowi uniwersytetu wileńskiego, którego gorliwości Towarzystwo zawdzięcza, że bibljoteka zakładu złożona z dzieł przystępnych dla młodocianego umysłu, już dzisiaj 504 tomów posiada.

W roku bieżącym 6-ciu wychowańców tutejszych, mając utrzymanie w zakładzie kosztem Towarzystwa, pobiera nauki w szkołach gimnazjalnych; fakt ten oprócz tego że jest chlubném świadectwem działań Towarzystwa, niezmiernie wiele wpływa na rozbudzenie chęci i zapału do nauk między dziećmi.

Patrząc na prace i kierunek działań Towarzystwa, możemy być pewni, że Towarzystwo zwróci swą uwagę na rzecz dla wychowującéj się młodzieży najważniejszą i najpotrzebniejszą, to jest na naukę rzemiosł,—spodziewać się można, że ujrzymy wkrótce szkołę rzemieślniczą w samym zakładzie właściwie rozwiniętą i organizowaną, bo Towarzystwo wié o tém dobrze, że większe dobrodziejstwo jest dać człowiekowi pracę jak jałmużnę, że nie ten jest ojcem co dał życie, ale ten, kto nauczył żyć moralnie i na utrzymanie tegoż życia poczciwie i pożytecznie dla ogółu pracować. *T. S.*

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Gazeta Polska (do 6):

— Zmarły niedawno śp. biskup Dekert zostawił testament sporządzony jeszcze w d. 2 lipca r. z., którego treść podajemy tu czytelnikom: Na czwartą część obowiązkową zapisał śp. ks. biskup 41,625 złp. z prośbą, aby z téj summy obrócono 25,000 złp. na sprawienie posadzki marmurowéj w kościele św. Jana w Warszawie, resztę na zrobienie wschodów wygodnych do zakrystji kościoła św. Karola Boromeusza. Następnie z kolei idą zapisy: 1) 15,000 złp. na fundusz wieczysty, od którego procent 750 stanowić ma płacę roczną katechety wybranego przez kapitułę metropolitalną z grona księży Mansjonarzy lub skądinąd, którego obowiązkiem będzie wykładać z ambony we wszystkie niedziele i święta po południu cały kurs nauki chrześcijańskiéj, rozłożony na lat cztery. 2) Dla Towarzystwa dobroczynności na fundusz wieczysty ochron dziatek 8,000 złp.; na fundusz wieczysty dla oddziału ubogich starców 8,000 złp.; na fundusz wieczysty dla wychowańców sierot płci męskiéj (Jachowicza) 10,000 złp.; na oddział sierot płci żeńskiéj 1,000 złp. 3) Dla bractwa św. Wincentego a Paulo, oddziału parafji św. Jana i Andrzeja na fundusz wieczysty 15,000 złp. Procent od téj summy obracany ma być na pomoc biednym w opłacie komornego. 4) Na fundusz wieczysty dla kościoła św. Karola Boromeusza 6,000 złp. Procent ma być obracanym na utrzymanie w tym kościele uroczystéj piérwszéj kommunji dziatek, na wynagrodzenie katechety i t. d. 5) Na budowę kościoła na Grzybowie złp. 20,000. 6) Na fundusz wieczysty dla kościoła ks. Augustjanów 3,000 złp. 7) Dla dziadków i babek służących przy kościele św. Jana 2,000 złp. 8) Dla bractwa Niepokalanego poczęcia N. P. przy kościele św. Jana 2,000 złp. 9) Na wieczysty zasiłek funduszu Bohomolca, 10,000 złp. Ks. kanonikowi Szczygielskiemu, jednemu z egzekutorów testamentu, poruczył swoje papiery do przejrzenia i ogłoszenia drukiem pozostałego zbioru swych kazań i przemów.

— Piszą z Poznania pod d. 30 grudnia:

Z powodu trzech podwójnych wyborów do izby drugiéj, wyznaczono nowe wybory w Środzie i Grodzisku na dzień 7 stycznia, a dziś (30 grudnia) w Murowanéj Goślinie. Z komitetu wyborczego jako kandydaci podani są wyborcom: Stanisław hr. Plater (wybrany w Murowanéj Goślinie), sędzia Łyskowski i p. Kuntak. Ręczyć można, iż wyborcy tych trzech okręgów jak przy piérwszych wyborach tak i obecnie okażą zgodę i chwalebną karność, tém bardziéj, że zachęcaniem wyborców włościańskich, by z pośród siebie stawili kandydatów, silny manewr przeciw wyborom został skierowany jedynie w zamiarze, aby obalić urok zgody—by naprzeciw kandydatowi komitetu wyborczego innego przeprowadzić i zły przykład zaszczepić—chociaż i w tym razie rezultat byłby ten sam, bo poseł ze stanu włościańskiego niezawodnieby do koła sejmowego polskiego należał.

— Piszą z Krakowa pod dniem 2-gim b. m.:

Zakończenie starego roku obchodzono tu w familijnych lub przyjacielskich kółkach, w cichości zupełnéj, w wielu zaś domach na serdecznéj modlitwie i poważnéj rozmowie. Wczorajszy dzień przeszedł także zupełnie cicho.

Dnia 18-go z. m. komitet mogiły Kościuszki otrzymał zawiadomienie od naczelnika obwodu Krakowskiego, iż c. k. komenda warowni tutejszéj wydała już stanowcze polecenie, aby z dniem wyżéj powołanym, przystęp do mogiły Kościuszki był znów dla publiczności otwarty.

— Piszą z Paryża pod dniem 27 grudnia: Z prawdziwą przyjemnością donosimy wam wiadomość o jednym z rodaków naszych. Syn najstarszy niedawno zgasłego Eustachego Sapiehy, Franciszek Sapieha postąpił w marynarce francuzkiéj na stopień porucznika okrętu. Młodzieniec ten ma lat 25 niespełna, i liczy już ośm lat służby i dwie kampanje; teraz zaś władza uznała za stosowne wynagrodzić go wyjątkowym awansem, bo nie ma jeszcze czterech lat w jednym stopniu wysłużonych.

— Z powodu ogłoszonéj ustawy gminy włościańskiéj w Poniemuniu, G. P. czyni bardzo słuszne uwagi nad niewłaściwością uciekania się do kar cielesnych dla powstrzymania wstrzemięźliwości. Drukując na kartach naszego pisma to postanowienie gminy włościańskiéj, jakkolwiek niemogliśmy pochwalać uradzonego tam środka na opojów, wstrzymaliśmy się jednak od wytykania wadliwéj strony jego przez wzgląd, iż to postanowienie jest omal nie piérwszym samodzielnym zbiorowym czynem ludu wiejskiego. Nie łatwiejszego jak surową krytyką zrazić może na długo poczynających zawód nowy, a przynajmnié skłonić innych do wahania się i niepewności. Ponieważ jednak sprawa *ta już została wytoczoną, wynurzamy tu*, iż zdanie nasze w przedmiocie użycia chłosty niemoże się różnić od zdania G. P.

— Pod rubryką „Nowe i nienowe książki“, G. P. poczęła dawać króciutkie wiadomości o książkach do czytania lub nauki, które do składu bibljoteczek wiejskich wejśćby mogły. Wyliczone tu w piérwszym ciągu artykułu są dzieła następujące: 1) Nauki wiejskie tyczące się gminy, życia i stosunków wieśniaka, przez Ewarysta Estkowskiego. Poznań, 1861, str. 179. 2) Zbiorek rzeczy swojskich ku nauce i rozrywce dla młodzieży, przez tegoż zasłużonego pedagoga. Poznań 1859, str. 200. 3) Szkółka dla młodzieży, redagowana przez tegoż i wydawana w Poznaniu. Sprawozdawca mówi tu tylko o tomie V-ym z r. 1854, gdyż inne nas niedochodziły. 4) Żywot człowieka poczciwego, na wzór Zwierciadła Reja, przez tegoż. Zwierciadło piérwsze, czyli część piérwsza. Poznań 1850, str. 56. 5) Nauka polskiego pisania i czytania, przez A. Kiszewskiego. Wydanie ósme, Leszno, 1850, str. 104. 6) Nauka o świecie, przez tegoż. Wydanie czwarte, Leszno, 1858, str. 367. 7) Elementarz polski dla szkół katolickich wiejskich i miejskich przez ks. Łukaszewskiego. Część druga. Leszno, 1844, str. 120.

— P. Karol Ciszewski, redaktor czasopisma lwowskiego „Czytelnia dla młodzieży,“ został uwięziony z powodu procesu drukowego wytoczonego redakcji tegoż pisma. Skutkiem tego nastała przerwa w wydawnictwie.

Pszczoła.

— Piszą z Janowa pod Kownem:

Zwiedziliśmy trzy powiaty: — Nowo-aleksandrowski, Upicki i Wilkomierski. Wszędzie spotykamy narzekania na brak plonów i zimowéj paszy; stąd bydło i konie idą za bezcen. Z 6-cioletnią zdrową, dojną krową, wpraszają się o kupienie za 70 złp.; koń rolniczy 5-cioletni, „choć dziś do Rygi,“ jak to mówią, płaci się złp. 50; źrebięta po złotemu. Kurlandja najwięcéj wykupuje koni kalek i starych na karm psów i nierogacizny. Tegoroczny dochód miernych fortun niewystarcza na opędzenie koniecznych potrzeb: trzeba dołożyć kapitału na samo przeżycie i opłatę sług coraz droższych i coraz niedbalszych.

Wiadomo jak wielką grały dotąd rolę browary wódczane w gospodarstwie rolném: jednak coraz mniéj ich wszędzie już spotykamy. Powiat Nowo-aleksandrowski, za wzór służyć może w tym względzie:—on przecię powszechną uchwałą dnia 12 kwietnia b. r. postanowił zniesienie wódczanych karczem i browarów. Niektórym dziedzicom, proszącym o dwuletnią dyspensę, w imię strat wynikłych z nagłéj porządku przemiany, pozwolono do tego terminu bawić się wódkorobstwem. Między temi znajdują się tacy, co woleli otworzyć serce szlachetniejszym uczuciom, a zamknąć browary jeszcze téj jesieni. Chodzą też i przeciwne wieści: powiadają, że gdzieś otworzono zamknięty browar na nowo, i wyrestaurowano „ludopojstwo“ na wielką skalę. Nie dajemy ucha téj wieści, trudno bowiem przypuścić, aby kto miał ochotę wystawić się na wszystkie następstwa, wynikłe z jawnéj pogardy opinją publiczną, z lekceważenia prawa uchwały powszechnéj przez siebie samego podpisanéj. Przecię ludzi niecenіących uchwały ogółu, tenże ogół podobnąż uchwałą wytrąca ze swego koła na piérwszym sejmiku. Nie chcemy jednak wierzyć, aby w stanie moralnym umysłu i serca, mógł kto własną ręką stawić swe imię pod pręgierzem opinji publicznéj. Powtarzamy jednak tę wieść, daj Boże omylną, dla tych odległych, zakątnych mieszkańców każdéj prowincji, gdzie w zapadłéj swéj okolicy, mało lub niedokładnie wiedzą o obecnych, a koniecznych społeczności potrzebach; gdzie nie pojmują, że sama poczciwość intencji, nieuwzględniona do chwili danéj, występkiem się staje. Tam wszystko idzie dobrowolnie, po staremu, jak gdyby koło czasu zagrzęzłe na parafjalnéj grobli, czekało nim spędzą szarwark na położenie faszyny.

Trzeźwość w ogóle bardzo postępuje, i cześć obywatelskiéj gorliwości duchowieństwa, cześć szlachetnemu uczuciu dziedziców ziemskich, co tak chętnie zrzekli się części dochodu, dla umoralnienia ludu. Nawet pojęcie własnego interesu w rzeczywistém świetle, musiałoby wydać rezultat podobny. Lud trzeźwy pobożniejszym jest i więcéj skłonny do ofiar pobożnych; lud trzeźwy nie traci zdrowego rozsądku i wolen od ślepego zuchwalstwa, do jakiegoby dochodził za pośrednictwem złéj woli przy obecnéj zmianie dominjalnych stosunków. Jakże rozmówić się z pijaną rzeszą, którą namiętność włada?—Za wiele i za często o téj prawdzie mówić nie można, póki każdy z nas jéj zrozumie i w życie nie wprowadzi, póki wódka już tylko w aptekach nie zamieszka.

W kilku zarządach gmin, widzieliśmy wzorowy porządek z obywatelską myślą prowadzony; w wielu, szczere ku temu dążenie i gorliwe łamanie się z trudnościami, które tylko rozsądna miłość publicznego dobra pokonać może. Lecz spotkaliśmy także brak myśli przewodniéj, prosty mechanizm obowiązku i dziecinne gięcie się pod lada ciężarem, lub bezmyślne ustępstwa zaostrzające apetyt do nowych wymagań. Widzieliśmy też kołowate stanie przy swojém, tytułem charakteru, lub drętwą niedbałość pod imieniem rozsądku. Dowód na każdym kroku, jak niepraktyczni jesteśmy mimo dobréj chęci, jak mało światli, mimo oświecenia. Zwykle i we wszystkiém przerzucamy się z ostateczności w ostateczność; upór za stałość, stałość za dobroć przedajemy. Wprawdzie mamy pocieszające dowody, na całéj przestrzeni naszéj, pewnego już stopnia dojrzałości; téj świadomości powszechnego hartu i niezłomności uczucia, które Bóg nakazuje, a wnuki błogosławić będą. Lecz nie czas w tył się oglądać, by liczyć początek roboty.

Zasmucającą jest rzeczą niewłaściwy dobór sekretarzy przy sędziach pokoju, pisarzy gminnych i nauczycieli szkółek wiejskich. P. sekretarze mają dobrą płacę, ciężko było ich znaleźć od razu, lecz czas już, aby każdy odpowiadał swemu miejscu; już opinja publiczna ma prawo za nich pociągnąć do odpowiedzialności pp. sędziów pokoju. Pisarze gminni o nędznéj pensyjce, zbożową składką po większéj części płaconéj, muszą to być ludzie z takiém życiem obyci. Lecz jest na to sposób. Każda gmina jest przy większym majątku; dziedzic onego powinienby dać stół i mieszkanie z opałem pisarzowi, a inni téj gminy dziedzice złożyć składkę, aby cywilizowany a skromny człowiek mógł zająć tę ważną posadę. Na spełnienie téj myśli wystarcza proste pojęcie swych obowiązków po dzisiejszemu, tylko obowiązków, od których nikt nie jest wolen, kto sumiennie słucha mszy ś-téj i sercem przyjmuje kapłańskie—„Bóg z wami!“ Wyznajemy ze czcią, że znamy takie przykłady, gdzie sędziowie pokoju całą swą płacą (1,500 rs.) rozdawszy między sekretarzy i pisarzów gmin swego okręgu, mają w nich prawdziwych towarzyszy, świadomych celu swych poczciwych trudów. Chociaż pp. sędziowie, są to zwykle ludzie dostatni, lecz nie można po każdym żądać jednakich ofiar; każdy sam tylko zna rachunek swéj możności; lecz o to chodzi, aby każdy czynił co może i tę możność kontrolował w imię powszechnego sumienia.

Pisaliśmy niedawno o projekcie w Nowo - aleksandrowsku (Jeziorossach), aby urządzić biuro dla ułożenia całemu powiatowi „Listów nadawczych,“ podług jednych zasad i formy. Większość nie była zatém: lecz trzech sędziów pokoju, przyjęło ten projekt i wykonywa go w swych okręgach. Sądzimy, że dobry przykład skłoni innych do uznania praktyczności w téj rzeczy. Głębsze zaś pojęcie przedmiotu, łatwo przekona o logice faktów, którym dziś więcéj niż kiedy przeciwić się nie godzi. W innych powiatach, projekt jezioroski znajduje wśród postępowych, coraz więcéj zwolenników. Nie trudno byłoby marszałkom lub sędziom pokoju zwołać zjazd, iżby rzecz tę gruntownie zbadać i wykonać.

Szkółki parafjalne wznoszą się tu i owdzie, lecz dobre chęci roztrącają się o trudność znalezienia nauczycieli odpowiednich. Wprawdzie, są miejsca, gdzie sami dziedzice pełnią ten urząd tak wielki, choć mały pozornie. Lecz wyjątki nie piérwéj przejdą w stan zwykły, póki płaca nauczycieli wiejskich nie będzie podwyższona, tym sposobem, jaki wskazaliśmy mówiąc o pisarzach gminnych.

Przypuściwszy równe usposobienie w szlachcie i w człowieku z ludu, wolelibyśmy ostatniego—gdy bezstronnie pojmuje świętość powołania i na interes rodzinny patrzy zdrowo i logicznie. Żmujdź i powiat Upitski, ma wielu włościan, którzy pokończyli szkoły: tamby udać się warto innym powiatom po nauczycieli wiejskich i pisarzy gminowych. Powiat Wiłkomierski dosyć ubogi w ludowych studentów, Jezioroski najuboższy. Młodzieńców różnego stanu (uboższych najwięcéj) mających uczone stopnie, ma powiat Upitski, górą 120. Tém się tłómaczy tak nagły i jawny przewrót zastarzałych pojęć téj krainy. Powiat Wiłkomierski 50-ciu kandydatów nie naliczy, Jezioroski bodaj i połowy tego nie dostarczy. Nie tu miejsce do wywodu przyczyn, notujemy fakta z tą uwagą z naocznego przekonania powziętą: że wszędzie mamy za co Bogu dziękować i wszędzie już wiémy o co prosić więcéj i jakich uczynków modlitwą zasłużyć na wysłuchanie prośby.

Sejmik mający się odbyć w Kownie w dniu 5 (17) grudnia r. b. został nadal odłożony. Dobrze się staje, że dłużéj będzie czasu na rozmysł o znaczeniu wyborów podług obecnéj potrzeby. Tutaj u nas staroświeczczyzny za wiele, w pojęciach pobudek i celów, w przeprowadzeniu nawet danego zamiaru. Pod tym ostatnim względem Żmudź doskonale i jedynie pojmuje i wykonywa „stosowanie“ szeregu. Sąsiad nie widuje sąsiada lat kilkanaście, pieniacząc się po wszystkich sądach, o rzecz kilku kłaków nie wartą; lecz przy urnie wyborczéj nie ma nieprzyjaciół—i cała Żmujdź zlewa się w jeden głos zgodny.

Pod względem zaś pojęć o znaczeniu społeczném wyborów, Żmujdź nie ustępuje żadnéj prowincji w nieświadomości. Ciasność zaściankowych poglądów prześwietlać się nieco zaczyna, lecz w gromadzie trudno się rozmówić o najżywotniejszych. Są pojęcia chińskim murem zawarowane, samo przystawienie doń drabiny, Bóg wié po jakiemu się tłómaczy. Naprzykład wybór marszałka, uważa się sine qua non między bogatymi. Każdy się zgodzi, że między większą liczbą łatwiéj znaleźć zdolnego. Nie byłożby właściwiéj, wyszukać i wybrać kogo między ogółem wotujących, niepytając jaki ma dochód?

To pytanie należy uczynić po wyborze, a gdy komu brak funduszu,—dać mu 1,000 czerwonych złotych płacy rocznéj i kwita.—Jest poczciwa tradycja—służyć swoim kosztem. Zgoda na zasadę, ale jéj stosunek nie zawsze ma miejsce, bez większéj szkody niż pożytku. Niech służy za dowód, tyle niedołęstwa cisnącego górną warstwę społeczności naszéj. Możnaby przyjąć za normę, że każdy kto niema 100,000 złp. czystego dochodu, powinien brać pensję, gdy na marszałka wybrany. Widzieliśmy nie jeden przykład ruiny najzacniejszych obywateli, którzy przez wstyd fałszywéj dumy, niechcąc przyjąć powiatowéj pensji, popadli w nędzę służąc ogółowi.

— Rady gospodarskie w pytaniach i odpowiedziach, dla użytku wieśniaków ziemi naszéj, ułożone przez p. Adama Goltza, wyszły w tych dniach z druku. Kosztują groszy dwadzieścia (kop. 10.) Są one bardzo przydatne do nauki dla ludu wiejskiego i przyłożyć się mogą do usunięcia wielu ich uprzedzeń. Wyłącznie przeznaczył je autor dla użytku gospodarzy pańszczyźnianych, przy ich przejściu z pańszczyzny do czynszu, a następnie do okupu na własność. Prosimy go, żeby w tym samym sposobie ułożył rady dla téj części ludności wiejskiéj, która nie posiadając roli, musi utrzymywać się ze służby i najmu; żeby z tą samą jasnością i zdrowém rozumowaniem wskazał jéj, jak przez pracę i oszczędność może dojść do zakupu gruntów, żeby tym sposobem wpłynął na sprostowanie błędnych i dziwacznych wyobrażeń, które w ostatnich czasach wyległy się w téj klassie mieszkańców wiejskich.

— W epoce, gdy najzamożniejsi księgarze zaniechali wszelkich przedsięwzięć wydawniczych, gdy dawne firmy księgarskie nie drukują a inne, chociaż bardzo wzięte, zaledwie wydadzą książeczkę za dwa lub trzy złote raz do roku, p. Aleksander Nowolecki, księgarz, odznacza się obszernością i liczbą swoich przedsiębiorstw. Po elementarzu dla dzieci polskich, obecnie wydał pierwszy zeszyt dzieła p. t.: „Węgry" pod względem historycznym, artystycznym, literackim i społecznym opisane; przekład z francuzkiego przez S. P. (panią Sewerynę Pruszakową) i jednocześnie z tém dziełem, pierwszy zeszyt Poselstwa lorda Elgin do Chin i Japonji w latach 1857, 58 i 59, opisanego przez Wawrzyńca Oliphaunt, sekretarza hrabiego Elgin. Pierwsze dzieło kosztuje złp. 40 (rs. 6), drugie złp. 16 (rs. 2 kop. 40.)

Format opisu Węgier jest tak wielki, że jeden arkusz obejmuje tyle druku, co dwa w zwyczajnéj ósemce, a trzy w mniejszym formacie. Papier jest bardzo piękny. Drzeworyty, które ozdabiają to wydanie, są wykończone artystycznie i dobrze odbite. Z ocenieniem krytycznem zatrzymać się potrzeba aż do ukończenia całości. To tylko wspomnimy o stylu, że jest czystym, poprawnym, harmonijnym i nie ma w nim ani śladu zwrotów francuzkich. Wydanie to jest bardzo w porę przy zwróceniu powszechnéj uwagi na losy tego narodu.

Poselstwo do Chin i Japonji, obejmuje opis krajów dotąd nie przystępnych dla Europejczyków, do których otworzyli sobie drogę przewagą oręża. Jest to praca panny A. z hr. K. M... jednéj z literatek naszych. Tłumaczenie jest gładkie, a czytanie jego dostarczy zajmującéj i naukowéj rozrywki czytelnikom.

— W celu pomnożenia sporéj kollekcji osobliwości językowych, polsko-niemiecko-austryjackich, podajemy tu ciekawe doniesienie:

„Sztab fortecznéj artyllerji niniejszém zawiadamia, że po niestawieniu się do targu wyznaczonym w d. 12 grudnia mieszkańców miasta, dla kupienia niedogodnego żelaza i drugiego kruszcu, powtórnie podaje do wiadomości, że w dniu 15 grudnia t. r. o godzinie 10-éj z rana ma się odbywać wyżéj wymienionego kruszcu publiczny targ, a 19 t. m. onemuż targu przetarg. Dla czego, życzące osoby kupić metala pomienionego kruszcu, mogą przybyć w oznaczony termin z powinnym warunkiem załogu."

Szczerze żałujemy, iż spóźniliśmy się i życzące osoby po czasie już zawiadamiamy, kiedy się ma odbywać onemu targu przetarg, przez co niedogodne żelazo i drugi kruszec mogły pozostać znowu bez nabywców.

UWAGI

z p. ADAMA KOŁACZKOWSKIEGO, NAD ZGUBNEMI SKUTKAMI SYSTEMATU GORZELNIANO - PROPINACYJNEGO.

(Dokończenie, ob. Nr. 2)

Nie jestem ani lekarzem ani chemikiem, nie będę tu dowodzić, czy wódka kartoflana zawiera w sobie jakie części trucizny, czy spirytus kartoflany jest mniéj zdrowym od zbożowego, bo nie jest mym zamiarem wdawać się w rozprawy dla mnie obce. Będąc tylko rolnikiem, z samego doświadczenia dowodzę, że zbytek wódki z kartofli, jest szkodliwym dla rolnictwa i ogólnego dobra kraju; że on przez zniżenie ceny wszystkich płodów rolniczych wielki wpływ wywarł na zubożenie rolników, na zatamowanie handlu, na demoralizację pospólstwa i zniechęcenie do pracy, a zamiłowanie w próżniactwie i pijatyce. Gdy jednak napomknąłem o zrujnowaniu przez to zdrowia i wpływie na osłabienie następnéj generacji ludzkiéj, nie zapuszczając się w analizę medycyny, anatomji i chemji, po prostu zdanie moje otworzę: że każdy spirytus zawierając w sobie własność odurzającą, już tém samem może być uważanym za truciznę powolnie działającą. Wiemy, że trucizny mocno działające, w ograniczonéj dozie, używane są w medycynie jako lekarstwo, do uzdrowienia chorego skuteczne; obficie jednak zażywane zostawiają po sobie ślady swojéj bytności, a przebrana miara zaraz zabija. Tak i wszelkie napoje spirytusowe, w małéj ilości i rzadko używane, służyć mogą pracowitym i mocnéj konstytucji ludziom za posiłek zdrowy; ale użyte w większéj ilości sprawiają odmienny humor, odurzenie, a potém ociężałość, niesmak i ból głowy; częste zaś lub ciągłe przebieranie miary robi człowieka zupełnie zapominającym złych następstw, niepoprawnym, zgoła sprawia rzeczywiste obłąkanie, głupowatość, ociężałość, niezdolność do pracy fizycznéj i moralnéj, trzęsienie rąk, drżenie ciała, w końcu zupełną niemoc i osłabienie całéj budowy ciała oraz umysłu; zbyteczne razem przebranie miary spirytusowych napojów, widzimy nieraz, jak nie jednego pijanego o śmierć nagłą przyprawiło. A jak defekta i słabości chroniczne rodziców są sukcessyjnemi u potomstwa; jak wszelkie złe wady i nałogi rodziców, mają wielki wpływ na skłonności i dalsze wykształcenie ich dzieci,—b z nieczdrowego szczepu nie wyrodzi się dobry owoc, ani z zepsutego nasienia nie wyrośnie zdrowa latorośl, ani też drzewo dziko rosnące nie wyda uszlachetnionego owocu,—tak tem bardziéj człowiek z osłabionego trunkiem ojca w pijaństwie poczęty, w żywocie osłabionéj matki w zalanych wódką wnętrznościach wylęgły, z wódki wezbranym jéj piersi matki pokarmem wykarmiony, od dzieciństwa do wieku męzkiego a w doroślejszych latach zupełnie wciągnięty, wyradza się nie tylko mdłém niemowlęciem, wyrasta słabym młodzieńcem, ale zostaje wcześnie starzejącym się mężczyzną, a po czterdziestu latach już niedołężnym starcem, i przez sukcessję, i z przykładu, i prowadzenia rodziców, staje się nałogowym pijakiem. Że ogólnie każdy trunek też same można sprawiać skutki nie zaprzeczam; każdy bowiem nałogowy pijak widzimy, że kończy swój zawód na wódce: chociażby był przyzwyczajony do innych trunków, na to albo mu potem nie wystarcza, albo będą za słabe i dla tego zapomina spirytusu gorzałczanego. Że jednak wódka kartoflana najszkodliwsze wywierać może skutki, nie wchodzę w rozbiór onéj chemiczny, to tylko powiadam, iż nadzbyteczny onéj wypłód, po zniżonéj bardzo cenie sprzedawany, ułatwia dla pijaków zbytkowe jéj spożywanie.

Kiedy inne narody zakładają towarzystwa wstrzemięźliwości, my chociaż znamy dobrze i narzekamy na to, że nasi włościanie, służący, rzemieślnicy i wyrobnicy, coraz większemu oddają się pijaństwu, i że mnogość i taniość wódki całą ludność rozpaja,—nie tylko nie zaradzamy temu złemu, ale owszem staramy się prawie na wyścigi jeden przed drugim, do najwyższego stopnia pomnażać płyn rozpalający, i aby co raz więcéj go odchodziło na spożycie, zniżamy po szynkach cenę onegoż tak, że prawie darmo piją wódkę, ledwie tylko wejście do karczmy małą daniną opłacając. I chociaż poznajemy dobrze, że wyrób i nadzbyteczny napływ wódki z kartofli, zniżył jéj cenę i wszelkich płodów rolniczych, zubożył rolników, pomnożył pijaństwo i zdemoralizował całą ludność; nikt jednak pojedyńczo w tył cofnąć się nie odważy, kiedy ogół dąży naprzód, aby coraz powiększać fabrykację wódki z kartofli. Nie ma na wstrzymanie téj tak gwałtownie wezbranéj i jeszcze coraz więcéj przybywającéj powodzi gorzałczanéj innego środka,—kiedy sami nad sobą tyle mocy nie mamy, ażebyśmy złemu zaradzili,—jak ażeby rząd przez troskliwość o dobro kraju i polepszenie bytu ludu, przewidując dalsze następności zupełnego upadku posiadaczów ziemskich i całego stanu rolniczego, a demoralizacji i wyniszczenia zdrowia klass niższych, zatamował zródła wezbranych potoków wódki z kartofli, zagrażające już prawie powszechnym dla kraju gorzałczanym potopem.

Jeden tylko zakaz zupełny, pędzenia w gorzelniach wódki z kartofli, tak prostéj jako i okowity, przy uproporcjonowanem dozwoleniu wypalania onéj ze zboża, może być skutecznym środkiem do zmniejszenia produkcji spirytusu gorzałczanego, i podniesienia ceny wszystkich płodów rolniczych, a tém samem i wódki. Kiedy wszystkie produkta rolnicze mieć będą stosowną wartość, wtenczas rolnictwo odnosić będzie należyte korzyści, ożywi się handel, wszystkie stany odpowiednie mieć będą zarobki, ustanie w niższéj klassie pijaństwo i próżniactwo a tem samem zapobieży się dalszéj ogólnéj demoralizacji.

Zmniejszona zatém produkcja wódki, niezawodnie podniesie jéj cenę i wstrzyma pijaństwo; a gdy z samego zboża będzie wyrabianą, kartofle zaś tylko do żywności ludzi i na paszę dla inwentarzy zostaną sadzone, po zmniejszeniu plantacij kartoflanych, które znaczną przestrzeń gruntu zajmują i pod siebie zabierają wszystką mierzwę miejscową, gdy te pola zamiast kartofli, ziarnem będą obsiewane, i gdy zamiast pod kartofle, nawóz pod zasiewy zbóż użytym zostanie,—powiększy się produkcja zboża, a grunt nie tak się wypleniać będzie, mając reprodukcję ze ścierni zbożowéj i obfitości słomy do podściołu; zboże jednak mając więcéj odbytu, nigdy tak bardzo nie spadnie z ceny, a wszystkie produkta przy obfitości nawet onych, będą miały swój pokup i wartość, pracę rolnika wynagradzającą. Natenczas posiadacze dóbr ziemskich i wszyscy rolnicy będą mieli odpowiednie przychody; lud wiejski wytrzeźwiwszy się, widząc korzyści z swéj pracy, zamiłuje więcéj gospodarstwo rolne, oraz troskliwiéj uprawiać będzie swoje grunta, korzystniéj zaś spieniężając swój produkt, wygodniéj żyć zacznie; wyrobnik, nie mając za co tyle wypijać wódki, weźmie się do pracy i znajdzie odpowiednie zarobki; rzemieślnik więcéj pracować będzie przy warstacie i znajdzie pokup na swoje rękodzieła; fabryki krajowe zwiększać się i podnosić będą, i znajdą odbyt na swoje wyroby; kupcy i kramarze pomnożą swe składy, bo znajdą łatwość wyprzedania swych towarów; spekulanci, śmieléj obracać będą swojemi kapitałami, bo tracić nie będą na swych widokach; służący nawet, trzeźwi i moralni, lepiéj będą pełnić swe obowiązki, a bez przyczyny nie będąc tak często zmienianemi i zostając dłużéj na jedném miejscu, wysłużą sobie zapas lub względy u panów na wiek swój zgrzybiały, lub osierocone swoje potomstwo. Przy lepszym odbycie płodów krajowych, ożywi się handel wewnętrzny i wspomagać będzie rolnictwo; a kiedy przy podniesionym stanie rolnictwa i ożywionym handlu, wszystkie klassy mieszkańców, jako nierozdzielnemi jednego łańcuha *ogniwami połączone, doznają polepszenia bytu swojego* i wygodniéj żyć zaczną, natenczas przy dobrem powodzeniem i trzeźwości, więcéj okaże się w pospólstwie moralności, więcéj czerstwości zdrowia, więcéj cywilizacji i chęci do oświaty, ta zaś przy moralnem prowadzeniu się lepsze wyda owoce.

Pewny jestem, iż pismo moje, nie jednego przeciwko mnie oburzy. Powstaną nie tylko pijacy i próżniacy, że droższa cena wódki nie dozwoli im tyle jéj co dotąd połykać, i że więcéj pracować będą musieli na kawał chleba; powstaną propinatorowie i żydzi, że jestem przeciwnikiem ich oszukaństwa i rozpajania ludu; powstaną panowie technicy, kotlarze, i gorzelnicy uczeni, że ich talentom uwłaczam; powstaną nakoniec najstraszniejsi przeciwnicy, właściciele olbrzymich maszyn gorzelnianych i plantatorowie obszernych łanów kartofli na gorzelnie, że radzę zabronić im ich niegodnych zysków. Twierdzić oni będą, że z tego kawałka gruntu więcéj produkują kartofli, niżby otrzymać mogli najdroższego ziarna, a z tych kartofli otrzymują więcéj wódki niż ze zboża. Nie zaprzeczam temu: ale czyli z ich obfitszéj produkcji kartofli i powiększonego wydatku wódki, ogół odnosi korzyści, czyli ztąd bogaci się rolnictwo i tworzy bogactwo krajowe? Nie, oni sami tylko się chcą bogacić, a ogół niech upada, ludność cała niech się demoralizuje i wyniszcza, pomnożonym nad wszelką miarę płynem odurzającym. Powiedzą ciż wielcy plantatorowie kartofli i producenci ogromnych potopów wódki, że przez zabronienie pędzenia spirytusu gorzałczanego z kartofli rząd ścieśniając im przemysł, wielką na ich majątku zdziałałby krzywdę, naraziłby na wielki uszczerbek w dochodach. Prawda, że przemysłu ścieśniać nie należy, owszem, jeżeli ten ma dążność do dobrego celu, potrzeba go zachęcać i wspomagać. Lecz jeżeli ten przemysł, przez swe wygórowanie staje się szkodliwym krajowi, dla czegożby rząd, aby ratować go od upadku i zniszczenia, najsprawiedliwiéj postępując, nie miał kilkuset szczególnym osobom ukrócić możności rozszerzania przemysłu szkodliwego dla ogółu? Czemuż ci samoluby nie postrzegają tego, jak wielką oni sami wyrządzili całemu rolnictwu szkodę, odebrawszy mniéj zamożnym dochody z ich dóbr i obniżywszy cenę wszystkich płodów rolniczych, całéj zaś ludności wyrządzili krzywdę, podając pospólstwu tém większe ułatwienie do pijaństwa, przez co stali się przyczyną coraz większéj demoralizacji, ruiny zdrowia, wyniszczenia i wpływu na osłabienie przyszłéj generacji?

Zarzucą może niektórzy, że gdy zaprzestaniemy wyrobu kartofli na wódkę i tylko z samego zboża robić ją będziemy, lękać się potrzeba ogłodzenia kraju z potrzebnego do żywności ziarna. Takie obawy są zawczesne i zbyteczne. Dawniéj, nie znano zupełnie kartofli i z samego tylko żyta pędzono wódkę; wystarczało go jednak i do żywności i na wódkę, i jeszcze za granicę kraju znaczne sprzedawano partje. Lud prosty wprawdzie cierpiał częstokroć na przednówku niedostatek i głód; ale to pochodziło więcéj z niedbalstwa i braku sprzężaju do uprawy, oraz z marnotrawstwa i pijatyki tegoż ludu, tudzież szachrajstwa żydów arędarzy wiejskich.

Powiedzą może inni, że przy takiém ograniczeniu wyrobu w gorzelniach, okaże się brak wódki w kraju? Oh, tego rodzaju obawa niech nas na przyszłość nie zatrważa! Mniéj będzie wódki, będzie droższa i mniéj lud pić będzie; mniéj zaś pijąc, mniéj będzie bałamucić a więcéj pracować; przy zmniejszoném pijaństwie, mniéj będzie nędzy, mniéj występków i mniéj chorób, a więcéj wygód, czerstwości zdrowia i moralności. Zwrócą tu może jeszcze uwagę bojaźliwi, że wyrabiając tak małą ilość zboża na gorzelniach, nie będą mieć tyle jak teraz wywarów, a przez to nie będą w możności powiększonéj liczby swego inwentarza wygodnie wyżywić? Na to odpowiadam: że dla tych panów lękających się zmniejszenia inwentarza, jest środek do wygodnego utrzymywania powiększonéj jego liczby a nawet wypasania kartoflami, bądź na surowo siekanemi, bądź parą uprażonemi; roztarłszy je bowiem we młynku i rozwiodłszy w kadzi wodą, powtórnie zagotowane bez fermentacji, będą mieć dobrą polewkę do parzenia sieczki.

Dowodzą niektórzy, że pijaństwo i ubóstwo ludu prostego, najwięcéj pochodzi z ucisku ich przez panów i braku oświaty; że chłop znękany pańszczyzną dworowi odbywaną, nie jest w stanie niczego dorobić się, a ztąd oddaje się nałogowi pijaństwa; że on podpiwszy zapomina o swéj niedoli. Porzućmy te filantropijne teorje, litując się pozornie nad ludem wiejskim, a przejmijmy się raczéj gruntowną ludzkością, aby go coraz większém ułatwianiem sposobności do pijaństwa, przez pomnożenie wódki i coraz większą téj taniość, do tego nałogu nie zaprawiać, karczem czyli samołówek niestawiać a tém samém więcéj go nie wyniszczać i nie wyludniać.

Powiadają znowu drudzy, że trzeba ten lud ciemny pierwiéj oświecić, pozakładać szkółki, aby go nauczyć czytać i pisać, a wtenczas on będzie moralniejszym i sposobniejszym do oczynszowania. Nie zaprzeczam, iż nauka w szkołach pobierana mogłaby wielki wpływ wywrzeć na rozwinięcie władz umysłowych, lepsze poznawanie rzeczy i zbliżenie się do zasad moralności: lecz obok tego najmocniéj twierdzę, że trzeba lud prosty najpierwiéj wytrzeźwić, bo z pijanym człowiekiem nic się zrobić nie uda. Dotąd, choć się który wieśniak czytać i pisać nauczy, albo zaraz porzuca swój stan wieśniaczy, albo rozpiwszy się pozostaje takim jak drudzy, a nawet jeszcze gorszym półmędrkiem burzącym spokojność innych. Nauka trafiona do serca dobrego i z moralnością połączona, jest korzystną; w człowieku zaś złego charakteru i zdemoralizowanym, jest bronią kaleczącą niewinnych. W końcu, i ten co umie czytać i pisać, nie mając zasobu, nie wynajdzie na opłatę gotowizny tam, gdzie nie ma sposobności do zebrania funduszu. Starajmy się pierwiéj podać sposób ułatwiający możność nabycia pieniędzy, przez lepszy odbyt płodów rolniczych i przemysł pożyteczny, i usuńmy przeszkody, które tamują te drogi, owszem prowadzą do większego zniszczenia i demoralizacji. Niepodobna bowiem zaczynać stawiania budynku od dachu, nie pobudowawszy pierwiéj ścian, ściany zaś nie będą trwałe, jeżeli nie damy mocnych fundamentów; założmy więc fundamenta.

Kiedy wszystkie narody wysilają swój przemysł, na odkrycie i wydoskonalenie wynalazków przynoszących korzyści dla ogółu i polepszających byt mieszkańców kraju, my przeciwnie, rozprawiajac teoretycznie o ludzkości, *w duchu zaś egoizmem przejęci*, wysilamy nasz przemysł dla wyszukiwania własnych korzyści ze szkodą ogółu. Zamiast pomnożenia bogactw, zubożamy kraj nasz; zamiast wprowadzenia moralności i oświecenia ludu, demoralizujemy go; zamiast zachęcania do pracowitości i przemysłu, uczymy próżniactwa i gnuśności; zamiast starania o pomnożenie ludności, zatruwamy jéj zdrowie, skracamy jéj życie, i niemamy względu na osłabienie przyszłego pokolenia. *Oto* są czyny i skutki naszego wysilonego przemysłu, do najwyższego stopnia wznoszących się zakładów gorzelnianych! Oto są wypadki pomnożonéj do zbytku produkcji wódki, i z powodu zbytkowego napływu, przyczyny nadzwyczajnego spadnięcia ceny, a tém samém *sposoby ułatwiania jéj konsumpcji.*

Początkowo wódka wynaleziona, jak to wyżéj już powiedziałem, używaną była za lekarstwo, i nazywała się *aqua vitae*; dziś, ze skutków jakie do zbytku pomnożona jéj mnogość i spożywanie wywiera, najsprawiedliwiéj nazywać się powinna: *„aqua paupertatis, scelerum, aegritudinis et mortis"* Taki to jest płyn, za którego najobfitszém pomnażaniem ubiegamy się, i aby nam tego nie broniono, usilnie obstajemy.

Wstydźmy się sami przed sobą i w obliczu obcych, upierać się przy dowolném pomnażaniu tak szkodliwéj trucizny! obróćmy raczéj nasz przemysł ku pożyteczniejszemu przedsięwzięciu, rzeczywiste dobro kraju na celu mającemu. Ci więc co mają wystarczające zapasy, genjusz przedsiębierczy, w miejscu olbrzymich gorzelń, niech założą fabryki cukru, wyrobów stalowych, lub inne pożyteczne. Nie sprowadzajmy zagranicznych wyrobów bawełnianych, jedwabnych i wełnianych. Jakie mamy materjały, te udoskonalajmy, jakich nam brakuje sprowadzajmy surowe i wznieśmy różne fabryki użyteczne krajowi. Hodujmy jedwabniki, aby i ten produkt w kraj uzaprowadzić, plantujmy rośliny farbierskie, nie zaniedbujmy uprawy roślin włóknistych, pomnóżmy je, i wznieśmy raczéj warsztaty płócienne, niż mamy wyroby takowe sprowadzać z zagranicy. Zgoła, jeżeli nie możemy nic albo mało co za produkta i wyroby nasze zyskiwać od obcych, starajmy się przynajmniéj tak wznosić nasz przemysł, ażebyśmy nic od nich, lub jak najmniej potrzebowali; a tak jeżeli nie przyjdzie obcy pieniądz do kraju, niech przynajmniéj własny nie wychodzi za granicę. I to także wiele pomoże do podniesienia się bogactwa krajowego, kiedy większa massa kapitałów krążąc po kraju, handel wewnętrzny utrzymywać będzie, czego dotąd bardzo zaniedbujemy.

Dowiodłem wyżéj, i podług zasad ekonomji politycznéj i wedle rozumowania prostego i zdrowego rozsądku, że nie kilkudziesiąt bogaczów obok kilkuset ubogich, lecz ogólny dobry byt mieszkańców stanowi zamożność kraju. *Poświęćmyż nasze szczególne widoki ogólnemu dobru, a przy pomyślniejszym bycie wszystkich klass ludu, lepiéj nam dziać się będzie. Nie zakładajmy naszego szczęścia i powiększenia bogactwa, na nędzy ludu i upadku ogólnym; bo gdy wszyscy biedniejsi zniszczeją, bogacze nie będą mieli daléj z kogo swych zysków wyciągać.*

Niech nas pociesza widok dobrego mienia wszystkich współmieszkańców, nabytego w miarę możności przez każdego z nich, a niepatrzmy obojętném okiem na upadek i nędzę biedniejszych. Zaprzestańmy teoretycznych rozumowań o mniemanéj ludzkości: pozbędźmy się zaś sami egoizmu, a nie szukajmy własnych korzyści ze szkodą ogółu, i nieprzeszkadzajmy ludowi wiejskiemu przyjść do lepszego bytu, oświecenia się i moralności. Nie wysilajmy naszego przemysłu na to, aby tylko pomnażać do najwyższego stopnia wypłód gorzałczany w gorzelniach, i konsumpcję onego z obrazą sumienia własnego podnosić, bo przemysł ten nie robi nam zalety i widzimy zgubne z takiego pomnażania skutki. Zacznijmy nasze moralne nauki, początki oświaty i chęci polepszenia stanu wieśniaczego, od praktycznego wykładu zmniejszenia płynu rozpajającego i podniesienia ceny wszelkich produktów rolniczych,—a z pewnością ręczyć można, że gdy ścieśnioną zostanie *łatwość rozpijania się*, odbyt zaś produktów będzie ułatwionym, polepszy się ogólny byt kraju, a wieśniak wytrzeźwiony, przy wygodniejszem życiu, z większą łatwością przyjmie oświatę i zasady moralności.

Nie sadźmy w tak nadzwyczajnéj massie kartofli na gorzelnie, gdyż prócz zgubnych skutków dla ogółu, wynikających z taniości produktów stan rolniczy ubożącéj, i obfitości bezcennéj wódki pospólstwo rozpajającéj, nam samym nakoniec *bez podściołu* zabraknie nawozu dla gruntu, i strzechy na dachach zabudowań wiejskich przezroczystemi zostaną. Ale sadźmy je wszyscy w miarę *dla żywności*, w pomoc stodole i spiżarni; sadźmy na karm dla naszych inwentarzy. Tym sposobem i wieśniak nie dozna więcéj głodu, wyżywi wygodniéj i większą liczbę bydła, owiec, trzody chlewnéj, i drobiu domowego, utuczy jednego i drugiego wieprza; przy powiększonym chowie inwentarzy, pomnoży sterkoryzacją gruntu i obfitszy plon zbierać będzie, zbywający przychowek spienięży, i sam wreszcie bez okrasy zawsze z postem jadać nie będzie. A nadto, z pomnożonéj liczby inwentarza jeszcze i tę korzyść mieć będziemy, że wystarczy nam bydła krajowego na konsumpcję, a za wełnę owczą więcéj bogactwa wpływać będzie do kraju, Zgoła skoro od uchylenia pokus ustanie pijaństwo, tem samem zakwitnie rolnictwo, rozwinie się pożyteczny przemysł, zniknie próżniactwo i demoralizacja, polepszy się ogólny byt wszystkich klass, a wzniesie się cywilizacja i oświata ludu prostego.

KORESPONDENCJA KURJERA WILEŃSKIEGO.

Paryż, *7 stycznia.*

Jednakie myśli w jednakich wyrażane słowach powracają z każdym Nowym Rokiem. Na powitanie go, jest wszędzie, a mianowicie w Paryżu, raz na zawsze ulana forma, w któréj przez dwa tygodnie autorowie odlewają wszystkie swoje elukubracje polityczne i literackie. Pisze się to tak, jak się nuci melodja znanéj piosneczki: myśląc o czém inném i nie zważając na wyrazy.

Rok stary kona, nowy się rodzi... każdy umie na pamięć grać warjacje na ten odwieczny temat, a ludzie słuchają go drzémiąc, bo rzecz nudna za katy, przedmiot do ostatniéj zużyty nitki. A jednak jest cóś w nim takiego, że choć stary i zużyty, zawsze się doń powraca, jak do natrętnéj myśli, wyskakującéj uporczywie z fałdów pamięci.

Ostatnie dni grudnia i pierwsze stycznia, ocukrzone do mdłości, pełne zabawek i błazeństwa, w gruncie są poważne i smutne... Mimowolnie człek zadumać się musi, stanąwszy na progu nowego roku, i jak wędrowiec na gościńcu zmierzyć okiem przebytą przestrzeń. Iluż towarzyszy padło w téj drodze! ilu miłych na apel serca nie staje! ile złudzeń pękło jak bańki mydlane...

Życie człowieka składa się z dwóch różnych bytów: czynnego i marzonego. Minąwszy pewną liczbę słupów milowych na téj pierwszéj drodze, człek zrzeka się drugiéj. Ale potrzeba długo, długo łamać się z falą rzeczywistości, ażeby zrzec się części idealnego spadku swego na korzyść skrzydlatych Kolumbów, którzy jeszcze po zaczarowanych morzach żeglują, szukając idealnéj ziemi.

Jeżeliś, czytelniku, już tych lubych wędrówek zaniechał, spytasz pewnie praktycznie, co zdziałał rok przeszły? Nic. Żadnéj obietnicy niedotrzymawszy, odszedł sobie, zostawiając sprawy ludzkie w straszniejszém jeszcze zagmatwaniu. Charakterystyczną cechą polityczną 1861 roku *nieruchomość*; pod tym względem był on sztukmistrzem nielada! „Woltyżerowie! — wołał musztrując żołnierzy stary sierżant francuzki — woltyżerowie! pamiętajcie, że najpiękniejszym ruchem w mustrze, jest nieruchomość." Francja skorzystała wybornie z lekcji starego instruktora: potrafiła stać w miejscu z życiem, co większa, zdołała pozamykać czeluście wichrów, wiejących wspak, — obawiać się tylko należy, że nie na długo. Odłożone sprawy z każdym dniem rosną: w 1861 nie załatwione kłopoty mogą łatwo przeładować rok 1862.

Do zawikłań starego świata, świat nowy dorzuca swoje. Za Atlantykiem rozległ się krzyk wojny: synowie młodéj Ameryki odnowili bratobójczą walkę dzieci Jokasta, w rozmiarach o wiele przechodzących legendowe. Smutny *to widok dla tych, którzy ukochali ten naród rozwijający się pod opieką ustaw demokratycznych... pamiętna kara* dla ludu, który wyzwoliwszy siebie, zachował w swém łonie jadowitą ranę Afrykańskiéj niewoli.

Otóż, rok 1861 przekazał swemu następcy smutną spuściznę: Anglją wyzywającą Amerykę, Wschód w zupełnéj zgniliźnie, Austrją z bronią wycelowaną w pierś Italji — wszystkich bez wystrzału, ale z wrzącą w sercu nienawiścią, połkniętą, sto razy gorszą od rzezi.

Dawniéj mocarstwa znały tylko dwa położenia: pokój lub wojnę. Narody biły się, mordowały — albo też siedziały spokojnie, każdy u siebie. Dziś, wydoskonalona polityka wynalazła stan pośredni: pokój zbrojny. Jest to najświeższy wynalazek ludzkości — sytuacja zupełnie nowa na politycznéj scenie: jeszcze się nie biją, a wydają tyle jakby się bili. Każda wojna kończy się najdaléj w lat parę, pokój zbrojny trwać może wieki.

Jeżeli rozważymy, iż dziesięć lat takiego pokoju nie przydatnego na nic nikomu, kosztuje daleko więcéj niż dwa lata wojny, sprowadzającéj jakieś stanowcze rozwiązanie, przyznamy pewnie, że ten wymysł dyplomatyczny nie bardzo do pomyślności narodów się przyczynia.

Widząc, że tym właśnie bezpłodnym ciężarem przeładowana podwalina budżetu może pęknąć lada chwila, przezorny Fould woła na Francją: *rozbrajaj!* ale ona w odpowiedzi pokazuje mu wszystkie inne mocarstwa, zbrojne od stóp do głowy i mówi: *non possumus*, którego tą razą ślepym uporem nazwać nie można.

Nikt pierwszy nie chce odpasać szabli, jeden na drugiego winę zwala. Dzienniki prawowite utrzymują, że utrzymywanie zbrojnego pokoju jest następstwem zasad 1789 roku: jeżeli każdy rząd ma pięćset tysięcy wojska pod bronią, to tylko dla tego, żeby się bronić od rewolucji. Przypuszczenie to nie zbyt pochlebne. W takim razie, cóżby się z nim stało, gdyby brakło pieniędzy na utrzymanie miljona bagnetów?

Wypadałoby inny wynaleźć argument ku obronie prawowitości, ale najzagorzalsi stronnicy dawnego porządku rzeczy nie mogą wynaleźć stosowniejszego. W ogóle liczne znaki zwiastują zupełne przeobrażenie stosunków społecznych, co dzień kamień jakiś z odwiecznego gmachu odpada i szeroką odkrywa w nim szparę... Ma się pod koniec starożytnemu światu.

W takiéj chwili już tylko z politowaniem czytać tu można pewne dzienniki, trudniące się zamazywaniem pękających nieustannie ruin. Byłyby to już tylko mytologiczne Danaidy, lejące wodę w bezdenne beczki, gdyby nie oburzały serc prawych, wpychaniem, jak do rzezalni, łatwowiernych ofiar w sprawy zrozpaczone. Nie czytawszy długich spisów nazwisk, trudnoby uwierzyć, jak wiele niewiniątek *Gazeta Francuzka* i jéj podobne wyprawiły z Francji do Włoch na śmierć marną. Smutny koniec biednego Borgèsa, człowieka z poświęceniem godném lepszéj sprawy, powinienby służyć za przestrogę. Żył on sobie spokojnie w Mâcon z żołdu, który od rządu francuzkiego dostawał. Człek stary, cichy, o bożym świecie nie wiedział, a znajomi nie znali w nim innéj namiętności, prócz nieszkodliwéj passji do wista. Ponieważ był niegdyś żołnierzem Don Carlosa i oddał mu przysługi, osądzono, że i Franciszkowi może oddać podobne. Póty więc zaklinano w imię Burbonów, obiecując złote góry, aż przyjął nominacją na wodza naczelnego i pojechał objąć komendę nad *czekającym go* dziesięcio-tysięcznym zastępem.

Wstąpiwszy na ziemię włoską, zamiast owych dziesię-

ciu tysięcy, zastał trzystu ludzi pod komendą rozbójnika, który od tego zaczął, iż kazał związać naczelnego wodza i tak go przez trzy dni trzymał o chlebie i wodzie.

Koniec smutnéj powieści znany. W ostatnich chwilach Borges przeklinał oszustów, i tego tylko żałował, iż nie mógł powiedzieć Franciszkowi II, że w szeregach swych najemnych obrońców, miał tylko jednego szczerego i bezinteresownego stronnika: Borgesa.

Nie wyzywajcie do daremnéj ofiary! To jest życzenie, które każdy uczciwy człowiek złożyć czuje się obowiązany na ten rok nowy *białéj* połowie dziennikarstwa paryzkiego. Rząd, nie ograniczając się na życzeniu, czynnie zajmuje się odjęciem liljom korzeni jałowiących grunt francuzki na korzyść nieprzyjaciela: sam zapach tych królewskich kwiatów słusznie uważa za niebezpieczny.

Radzie miejskiéj Paryża, życzylibyśmy z kolei, więcéj konserwatyzmu. Burzenie domów nowych i pięknych zaczyna oburzać. Paryż już dosyć upiększony, tak dalece, że kto go widział przed dziesięciu laty, dzisiaj nie pozna wcale. Na miejscu historycznego grodu, uherbowanego przez wieki, i jako tyleż dyplomów szlachectwa, mogącego pokazać swoje okręgi rozmaitego kształtu — zbudowano miasto jednostajne, wspaniałe, ale zimne, w rodzaju Berlina, zaimprowizowanego niby w dzień jeden, przez kaprys monarszy. Paryż historyczny powalono na ziemię: z tego pokrajanego trupa nic prawie nie zostało. Niedawno Paryż miał trzydzieści wieków, teraz ma lat dziesięć; wyobrażał całą przeszłość, dziś tylko teraźniejszość Francji wyobraża. Żebyż przynajmniéj miejsce wspomnień dziejowych zastąpiły praktyczne korzyści, żeby na ich utracie skorzystało zdrowie i wygoda powszechności, ale wcale tak nie jest. Na miejscu brudnych wprawdzie, ale tanich mieszkań starych, pobudowano wielkie, o kryształowych oknach, apartamenta dla bogatych. Ubodzy musieli się wynieść na pustynie, czyli strefy za-rogatkowe, zwane Paryżem przyłączonym. Niestety, wiele jeszcze czasu upłynie, zanim to pustkowie miastem się stanie. Jeden dekret zniósł nazwę rogatek, ale nie zdołał zabudować przyłączonych obszarów i znieść przestrzeni dzielącéj rzeczywisty Paryż od Paryża *extra muros*, a którą to przestrzeń wyrobnik musi dwa razy na dzień przebywać, odrywając dwie godziny od krótkiego wypoczynku.

Recepcja noworoczna w Tuilerjach nie odznaczyła się żadnym ważnym wypadkiem. Zauważano tylko słowa cesarza, wyrzeczone do arcybiskupa Paryzkiego: „Duchowieństwo Francuzkie wie, iż potrzeba oddać Bogu co Boskiego, a Cesarzowi co cesarskiego.“ Wyrazy te były alluzją do świeżych okólników ministerjalnych, przypominających duchowieństwu poszanowanie, należne prawom cywilnym. Tak przynajmniéj wytłómaczono tu sobie powyższy okres mowy cesarza. *(d. n.)*

List ze wsi.

(Dalszy ciąg ob. N. 2)

Wracając do *Osnowy*, można powiedzieć, że cały jéj dział powieściowy składa się wyłącznie z sielankowych zarysów niezaprzeczenie pięknych, lecz rozmyślnie pomijających połowę prawdy i życia. Pisarze zdolniejsi potrącają przynajmniéj wyższe i ogólniejsze strony ducha ludzkiego, tak, że postacie ich pod włościańską siermięgą promienieją życiem godném człowieka. Takiemi są cudne obrazki Wowczka i powieści Nomisa a w części i Kuźmenki. Pod względem psychycznym i estetycznym *Try doli* Wowczka są arcy dziełem owiniętem w płachtę włościańską. W *Autobjografji Biełokopytenki* Nomis potężnym pędzlem maluje cechy Ukraińców, wspólne im ze szlachtą naszą rolniczą... W utworach podrzędniejszych pisarzy występuje wyłącznie brudny choć dobroduszny materjalizm chat wiejskich, z pretensją podniesienia go do ideału w obec stanu zepsutego cywilizacją wyższą. W szeregu potępieńców figurują niezbędnie pan i urzędnik; w liczbie wybranych spotykamy czumaka, hajdamakę, dziewczę służebne, futorników i t. p. Kulisz w mistrzowskich obrazkach swoich rozwija antytezę sielanki kmiecéj, malując ludzi wychodzących z gminu w myśli przysłowia: „*Nie daj Boże z Iwana pana.*“ Kulisz pisuje po rossyjsku, i chociaż w recenzjach swoich zamyka twórczość w granicach chłopskich, sam używa większéj swobody, zasilając typy dodatnie to paniczem przebranym w świtę, to popularnym professorem uniwersytetu. Ale to nic nie znaczy!... Żadna sprawa nie gardzi sprzymierzeńcami. W ogóle powieściopisarzom ukraińskim niepodobna odmówić zalet właściwych szkole realnéj.

Na polu pieśni w *Osnowie* królują niezaprzeczenie pogrobowe utwory Kobzarza. Szewczenko śpiewał za lud oniemiały od wieku, lecz w ostatnich swych dziełach na daleko wyprzedził towarzyszącą mu dawniéj muzę ludową. Niema już tu uniesień wściekłych gniewu młodego, nie-ma rospaczy pieniącéj się zemstą bezsilną; pozostało tylko rzewne współczucie dla cierpień, godność walki przebytéj i spokój majestatyczny męża. Natchnienie poety wydarło się ze sfery dzisiejszych uczuć gminu i osiadło na wyżynach chrześcijańskiéj, wszechludzkiéj miłości. Najpiękniejszemi z utworów Szewczenki zamieszczonych w Osnowie są bez wątpienia: *Czernica Marjanka*, *Niewolnik* i *Moskalowa krynica*. W ogóle dział poetyczny Osnowy mniéj od innych jest skrępowanym pod względem treści i formy. Myśl zasadnicza wszędzie ta sama, lecz wybór przedmiotów dość rozmaity. Kuźmenko wystąpił tu z pięknem podaniem p. t. *Pohane pole*, opiewającem zakopanie żywcem dziewczyny z jéj dziećmi urodzonemi od Tatara; Kulisz ogłosił dwie dziwnie piękne dumy historyczne: *Sołonycia* i *Kumejki* z wojen polsko-kozackich; Kostomarów pod imieniem Jeremjasza Hałki popisuje się w piosenkach z ideami swojemi, które można by nazwać chłopskim rozumem historjo-zoficznym... Na próbę przytaczamy w przekładzie wiersz jego p. t. *Hellada:*

„Bujnie po ziemi rozlała się wiekopomna twa sława,
Każdy olbrzymy twe wielbi w rojeniach dziecinnych swych lat;
Łzami narodów mogiła się twoja bez końca napawa,
W ciszy, na klęczkach, wpatruje się w ciebie zdumiony ten świat.

* * *

Żal mi sławy twéj, boska, urokiem owiana kraino!
Żal Partenonu, teatrów, ciżby mrówiącéj się fal;
I Solonowych twych praw, Demostena kadzideł dla gminu,
Ah! i broczącéj się krwią Tymoleońskiej piersi żal.

* * *

Przecz niejednałaś swéj dziatwy, gdy gryzła się w walce zaciętéj?
Wiecznie szukałaś wolności, haniebnie sprzedając swą cześć
I ludożercze wsławiając tryumfy, gdy w Sparcie przeklętéj
Pan, dla uciechy swéj, mięso Ilockie pozwalał psóm jeść.

* * *

Tyś nauczyła potomność uciekać do jarzm od swobody,
Tyś podeptała ów śliczny, z nieba zesłany ci dar...
Łuna grobowa poezji twojéj olśniła narody,
Tak, że i siebie rozpoznać nie dał nam dziwny jéj czar.“

Spotykamy tu także *Jaskółkę* Lenartowicza w pięknym przekładzie Rudańskiego i *Świteziankę*, szczęśliwie zruszczoną przez Łomusa p. t. *Rusałka*. Co się tyczy innych pieśniarzy występujących w *Osnowie*, ci naśladują formę Szewczenki, a co do treści, nie wiele jest o nich do powiedzenia.

Historją Rusi opracowują w *Osnowie* Kulisz i Kostomarów; piérwszy pisuje po ukraińsku, drugi po rossyjsku. Kulisz jednocześnie idzie dwiema drogami. Zamyślając wywołać w gminie przeświadczenie dziejowe, znakomity etnograf postanowił opowiedzieć mu historją ojczystą w szeregu odrębnych epizodów zawierających wybitniejsze chwile przeszłości. Na początek opisał wojny Chmielnickiego z krótkim poglądem na czasy przed-Bohdanowe. We wrześniowym n-rze *Osnowy* czytamy znowu piérwszy rozdział Historji Ukrainy, traktowanéj już nie popularnie a naukowo sięgającéj czasów przed-historycznych. Obie te prace, różne pod względem zakresu i stylu, spokrewnia założenie i pogląd jednakowy. Z historycznych prac Kostomarowa zamieszczonych w *Osnowie* najważniejszą jest powieść o Wyhowskim. Obu wymienionych pisarzy zaleca głęboka nauka, obfitość treści, styl malowniczy i wybór krytyczny faktów. Ujemną, wspólną im cechą jest niesłychana dowolność sądu, oparta na uczuciach osobistego upodobania lub wstrętu. Obaj nie rozumieją, a raczéj nie chcą rozumieć prawdziwego znaczenia wypadków w stosunku ich do pewnego okresu, i za kriterium jedyne w ocenieniu zdarzeń i ludzi uznają nieoświecone porywy *hołoty*. Czytając *Chmelnyszczynę* Kulisza, nie pojmujemy dla czego spełniła się Unja Lubelska, strącona w opowiadaniu autora na stopień przypadkowego jakiegoś *nieszczęścia*. Postęp społecznych wyobrażeń ani razu nie wyjrzał z odmętu walk odmalowanych krwawo i *con amore*. Kostomarow szczególniejszą wystawia sprzeczność sam z sobą jako badacz i sędzia. Wszystko co wychodzi z pod pióra jego odznacza się niepospolitym wyborem i uszykowaniem rzeczy, lecz sąd osobisty autora i wnioski jego rażą najczęściéj dowolnością prawdziwie potworną. Na każdym kroku spotykamy posądzanie przeszłości o zamiary wylęgłe w duszy samego professora. Ażeby przekonać się o tém, dość jest odczytać ocenienie Hadziackiéj umowy. W ogóle Kostomarow jako historyk porównać się da z olbrzymem przedwiecznych kurhanów ukraińskich, ustrojonym w kusy nowożytny mundurek. Odrzucając osobiste wnioski człowieka, podziwiać w nim można wielkiego dziejopisarza. Dwoistość owa pióra jest tak rażąca, że nawet czytelnika do błędu popchnąć nie zdoła, a przeciwnie co chwila ostrzegać się zdaje. Prokurator tu szkodzi rzecznikowi; odbudowując umiejętnie zdarzenia, strąca swe wnioski na stopień absurdów. Kulisz jest jakoś jednolitszym, może dla tego, że nie tak starannie zapytuje przeszłość o świadectwa o sobie, skoro wypada mu nieco przemilczeć lub zwichnąć.

(dokoń. nastąpi.)

Królewiec, *7-go stycznia 1862 r.*

Z nowym rokiem rozpoczęła się u nas zima; bo przy dość znacznym do 11 stopni dochodzącym mrozie, spadł śnieg porządny tak, że dzisiaj w mieście i okolicy wyborna sanna. Pregel pokryty lodem, a nawigacja zupełnie już ustała.

Na portowych i prowincjonalnych targach angielskich było z końcem starego i z początkiem nowego roku bardzo mało dowozów tak krajowego jak i zagranicznego ziarna. Usposobienie było w ogóle słabe i mało ochoty okazywano do kupna. Spekulanci bowiem i właściciele ziarna, niepewni jak się kwestja amerykańska rozwiąże, z trudnością przystępowali do tranzakcji; pierwsi z obawy, że z załatwieniem sporu ceny się zniżą, drudzy zaś w przekonaniu, iż gdyby nawet zostało spokojnie, ceny się jednak podwyższą.

Targi francuzkie nieco zobojętniały, lubo ceny prawie żadnéj nie uległy zmianie. Tranzakcje wprawdzie snadniéj jak w Anglji przychodziły do skutku; lecz po części tylko na termina. To samo miało miejsce z mąką na konsumpcją krajową.

W Hollandji i Hamburgu ceny na pszenicę także się nie zmieniły. Żyto zachowało swoją wartość i po cenach stałych było spieniężane, na odstawę zaś nieco się zniżyło.

Na naszym placu znajdował się handel zbożowy, w chwilowéj stagnacji. Giełda zostając pod wpływem targów zagranicznych, mało też okazywała życia i skutkiem nierozstrzygniętéj jeszcze kwestji amerykańskiéj, mało chęci do kupna spostrzegać się dawało, dla czego też tranzakcje oględnie i w małéj tylko liczbie zawierano. Ceny na pszenicę nieco się obniżyły, żyto zaś zachowuje swoją normalną wartość i dobrze mianowicie w pięknym gatunku zrealizować się daje. Jare zboże, wyjąwszy grochu, które znajduje łatwo kupujących, w ciągłém zaniedbaniu.

W roku zeszłym exportowano:

pszenicy 33,740 łasztów, żyta 42,630, jęczmienia 3,780, owsa 10,105, grochu 6,910, bobu 940, wyki 1,900, siemienia lnianego 9,460, mąki 4,006 Ctr., lnu 10,680 Ctr., pakuł lnianych 2,114, konopi 4,310, pakuł konopianych 253, płótna 288 Ctr., koniczyny i tymoteuszu 1,077 Ctr., kuchów olejnych 75,122 Ctr., kości 9,972, cukru i syropu 4,073, gałganów 44,856, różnych towarów 19,691, drzewa 1,394 łasztów, masztów 696, śledzi 874 beczek.

a mianowicie:

pszenicy do Anglji 16,235 łasztów, do Francji 7,310 łaszt., do Hollandji 9,185 łasztów.
żyta do Hanoweru 6,760 łaszt., do Norwegji 15,840 łaszt., do Hollandji 760 łaszt., do Danji 7,229 łaszt.
jęczmienia do Anglji 9,200 łaszt., do Hollandji 1,070 łaszt.
owsa — 2,070 łaszt.
grochu — 2,320 łaszt. — 2,450 łaszt.
wyki — 1,800 łaszt.
bobu — 936 łaszt.
siem. olejnego — 3,950 łaszt., do Norwegji 442 łaszt. Hollandji 4,500.
lnu i pakuł lnianych — 9,629 Ctr., do Hanoweru 1,490 Ctr.
kuchów olejn. — 73,382 Ctr., do Hollandji 1,740 Ctr.
gałganów — 16,225 Ctr., do Hanoweru 15,751 Ctr.
drzewa — 804 Ł., do Hanoweru 143 Ł., do Danji 389 Ł.

Ogólny export zboża wynosił w r. 1861:
109,465 Łasztów.

Dowieziono z Polski i Rossji:
pszenicy 5,495 Ł., żyta 16,145 Ł., jęczmienia 893 Ł., owsa 2,073 Ł., grochu 1,165 Ł., siemienia lnianego 5,132 Łasztów.

Pozostaje na śpichrzach:
pszenicy 5,200 Ł., żyta 3,100 Ł., jęczmienia 750 Ł., owsa 950 Ł., grochu 1,100 Ł., bobu 380 Ł., wyki 350 Ł., siemienia lnianego 600 Ł., rzepiu 160 Ł., koniczyny 2,850 Ctr., tymoteusza 1,500 Ctr., lnu 2,400 Ctr., pakuł lnianych 6,600 Ctr., konopji 26,300 Ctr., pakuł konopnych 5,800 Ctr., kuchów lnianych 5,500 Ctr., kuchów rzepiowych 6,500 masztów piątówek 48,000.

Wysłano do Polski i Rossji:
23,456 beczek śledzi, kiedy tymczasem roku 1860 wynosił export 46,121.

Płacono na giełdzie naszéj:

	za szefel pruski		beczkę litewską z doliczeniem 10% agio.			
	funt. holl.	sbr.	rub.	kp.	rub.	kp.
pszenicy jasnéj z wagą	120—132	85—101	22	74	27	3
,, ciemnéj ,,	122—130	79—95	21	14	25	37
żyta . . . . . ,,	129—130	— — 95	—	—	25	37
,, ... ,,	121—128	59—63½	15	78	17	—
,, na odst. w stycz. ,,	— —120	— — 59	—	—	15	78
,, na odst. wiosen. ,,	— —120	— — 60½	—	—	16	17
,, na odst. w maju i czerwcu	— —120	— — 58½	—	—	15	63
owsa	— — 74	— — 27½	—	—	7	35
owsa na odst. wios. ,,	— — 70	— — 29	—	—	7	75
grochu białego . ,,	— — —	— — 59	—	—	15	78
bobu	— — —	57—60½	15	24	16	17
wyki	— — —	34—42	9	11	11	25

Spirytusu 8000% Tral. z naczyniem Tal. 19.
Kursa zamian: Londyn 3 m. 199½; Amsterdam 71 dni 101 1/12; Hamburg 9 tyg. 44¾; Berlin 2 m. 99⅓; 3 m. 99; Paryż 2 m. 79 1/12.
Rubel zamienia się po sbr. 28.
Agencja Domu Nadniemeńskiego J. GOŚCICKI.

Ryga, *d. 28-go grudnia.*

Na rynku tutejszym jest około 10,000 tonn siemienia; pomimo jednak tak znacznéj jak na czas teraźniejszy ilości, ceny są niezmiernie wysokie. Posiadający nawet siemię zdatne na zasiew wcale się nieśpieszą ze sprzedażą, pewni będąc, iż niestracą, choćby przyszło po za termin zasiewów sprzedaż przeciągnąć i zbyć towar do fabryk oleju. Do pieńki mało mamy ochotników; cena bieżąca jest 110, 107 i 104 rub. Lnu ciągle żądają, ale sprzedających niewidać prawie całkiem; na dostawę w styczniu płacono po 39 rub. Żyto 116, 117 f. kupowano po 107 rub. na gotówkę; teraz po téj cenie dostać niemożna, ale kupujący wyczekują. Za 73 f. owies na miejscu się znajdujący dają po 76 rub.; sprzedający żądają o kilka rub. wyżéj. Łaszt śledzi sprzedaje się po 164 i 158 rub. wedle gatunka.

Odessa, *24 grudnia.*

Posiadacze głównych składów w naszém mieście, których zapowiednia wojny Anglji z Ameryką czas jakiś wstrzymywała, nabrali znowu ochoty do sprzedaży swych towarów bez odwłoki. W skutek tego ceny średniéj pszenicy ozimej i jaréj spadły o 25, a podlejszéj o 50 aż do 75 kop. Cena pszenicy na rynku była za czetwert' 8 rub. 50, 7 rub. 87½, 7 rub. 70 i 7 rub. 20 kop. stosownie do gatunku. Żyto było sprzedawane od 4 rub. 70 kop. do 5 rub. 45 kop. Kukuruzę bessarabską kupowano po 5 rub. 76 kop. Siemię lniane niedosyć czyste sprzedawano po 10 rub. 25 kop. Wełny z metysów kupiono znaczną partję za pud po 18 rub.; prostą krymską płacono po 5 rub. 65 kop. Łój barani kupowano po 4 rub. 60 kop.

ROZMAITOŚCI.

— Niedawno w Rummerwillu (w Wirginji) zakończył życie, mając lat 128, Wiliam Kraft, niegdyś służący Washingtona w czasie wojny 1756. Śmierć jego osierociła dwóch synów, z pomiędzy których starszy ma 97 lat wieku. Zdają się, że długowieczność jest od dawna tradycyjną w téj rodzinie. Ojciec Wiliama Krafta umarł w r. 1679 mając lat 132, w 86 roku życia tenże Kraft miał pociechę widzieć się ojcem małego berbecia, którego mu przywiązana żona powiła. Niedawno separatystowski jenerał Evans, przechodząc przez Rummerwill, ujrzał siedzącego na progu i płaczącego stuletniego starca, a gdy go zapytał, co było przyczyną tych łez, płaczący wskazując drugiego starca odpowiedział, iż został osmaganym przez ojca. Zagadnięty o przyczynę złego obejścia się ów drugi staruszek, którym był William Krafft, odpowiedział, iż ukarał syna za nieuszanowanie swéj babki. Staruszka ta żyje dotąd i ma lat 148.

— W zjednoczoném królestwie Wielkiéj Brytanji poczta przewiozła w 1860 roku 546 miljonów listów; z téj liczby przypada na Anglję właściwą 402 miljony, na Szkocję 54, a na Irlandję 48. W porównaniu z r. 1839, epoką wprowadzenia stępla z opłatą 1 pensa, liczba obecna jest wyższą o 19 miljonów. Gazet rozesłano pocztą 71 miljon egzemplarzy, rozmaitych innych publikacij 11,700,000. Jeżeli do tego dodamy ogromną liczbę rozchodzących się egzemplarzy na miejscu wydania, urośnie cyfra prawdziwie zadziwiająca.

— Ks. franciszek Koos, pastor mieszkający w Bukareście podał do jednéj z gazet następujące szczegóły o nowym rodzaju handlu niewolnikami. Jakiś awanturnik, mianujący się Emerykiem Benc, każdorocznie odbywa podróż do przeludnionéj krainy Czehlerów, i namawia tych biedaków, zmuszanych często głodem do emigracji, udawać się z nim do Bukarestu. Namowy swe zwraca szczególniéj do młodzieży, a zwłaszcza do małych dziewcząt, którym przyrzeka danie pracy i chleba w pośród rodzin szanownych. Lecz skoro uda mu się, a łatwo się udaje, sprowadzić tych nieszczęśliwych do Bukarestu, tam już zrzuca maskę i poprostu sprzedaje swe ofiary kupcom węgierskim i niemieckim; za chłopców bierze zwykle po dukacie, dziewczęta płacą się daleko wyżéj. Ks. Koos przełożył całą tę sprawę policji w Bukareście, która wzbroniła Benemu przywożenia młodych dziewcząt do tego miasta; lecz nikczemny handlarz odpowiedział, że to jest jego przemysł, którego zaniechać niemyśli, i że nadal będzie przesyłać dzieci Czeklerów do Żurżu. Ks. Koos wyraża nadzieję, że władze Bukarestu, którym stan rzeczy dziś jest już znany, ukarzą nikczemnika jak na to zasługuje.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— W dzień Trzech Króli, przed południem wybuchnął w Wilnie pożar w warsztatach stolarskich przy banhofie kolei żelaznéj i nim pomoc straży ogniowéj nadbiegła zniszczył cały drewniany budynek i wszystkie gotowe roboty stolarskie, jako to: posadzki, drzwi, ramy okienne, odrzwia do banhofu wileńskiego i innych stacij przygotowane.— Szkody zrządzone przez pożar liczą na 20,000 rubli srebrem, które całym ciężarem spadną na przedsiębiercę tych robót p. Blocha.

— D. 11 grudnia 1861 r., rozdane zostały nagrody uczniom 1-ego kursu szkoły geometrów taksatorów przy mińskiém gimnazjum, przyznane przez komissję egzaminacyjną dnia 22 sierpnia 1861 r. Otrzymali nagrody: w instrumentach Kamil Rybczyński, Szaban Chasewicz, Józef Stefanowicz; w książkach: Aleksander Biciutko; w listach pochwalnych; Konstanty Bykowski, Józef Łopatto i Aleksander Kwiatkowski.

— Czytamy w „Gońcu odeskim“: „W liczbie wiadomości do sprawy włościańskiéj, godne są uwagi postanowienia komitetów gubernjalnych włościańskich podolskiego i kijowskiego, w przedmiocie attrybucji sędziów pokoju co do wymierzania kary na włościan za nieodbywania powinności dworowi. Każdy z tych komitetów rozwiązał zagadnienie po swojemu. Komitet gubernjalny podolski, na zasadzie art. 218, 220 i 221 ustawy miejscowéj dla gubernij kijowskiéj, podolskiéj i wołyńskiéj, postanowił: że ani sędzia pokoju; ani sąd gminy niema prawa uciekania się do kar cielesnych za nieakuratne odbywanie przez włościan robot należnych dworowi. W tejże saméj kwestji, komitet gubernjalny kijowski, opierając się na art. 29 i 91 prawideł o instytucjach gubernjalnych i powiatowych, postanowił: starszyznę wiejską za pobłażanie włościanom okładać sztrafami, a włościan nieposłusznych, niezależnie od wynagrodzenia obywatela, karać na zasadzie art. 32 tychże prawideł, niewyłączając z liczby kar, i chłosty cielesnéj, lecz uciekając się do niéj jedynie w ostateczności, gdy inne środki okażą się bezskutecznemi.

— W rozpoczęciu ciągnienia 3-éj klassy 3-go oddziału w dniu 30 grudnia (11 stycznia) 1861/2 r. Najwyżéj dozwolonéj loterji na dobra Szymanów i Seroki, w obec urzędników ze strony komissji rządowéj przychodów i skarbu, tudzież delegowanych obywateli miasta stołecznego Warszawy, główniejsze wygrane padły jak następuje: po rs. 1000 na numera 15,967 i 21,211, po rs. 500 na Nra 558 i 16,249, po rs. 100 na Nra 3711, 10,358, 14,341 i 21,713.

— W Żytomierzu mają nadzieję, iż wkrótce tam będzie otwarty bank miejski. Wygotowany projekt tego banku, wielu już właścicielów domów podpisało. Wedle projektu pożyczki z banku będą wydawane, najwyżéj do wysokości 3/4 wartości odłużanego mienia, i nieinaczéj jak pod warunkiem zaassekurowania domów, na które się pożyczka zaciąga. Skoro projekt zostanie zatwierdzony, bliższą wiadomość o tym banku podać nieomieszkamy.

— W nocy z d. 23 na 24 zeszł. listopada nawiedziła Krym taka gwałtowna burza, jakiéj nikt tam niezapamięta. W ciągu 20 godzin rozhukana swawola żywiołów trwała z taką gwałtownością, że w Sewastopolu wszystkie statki żaglowe, stojące w porcie na kotwicy, prócz dwóch jedynie łódek, wyrzucone zostały na brzeg poblizki. Woda w niektórych miejscach wystąpiła była na 65 stop wyżéj, niż w stanie normalnym równowagi. W Bałakławie wiele domów uległo zupełnéj ruinie. Na Belbeku o dwie mile od Sewastopola 380 drzew owocowych w ogrodzie obywatelskim wyrwanych zostało z korzeniem. Rzecz godna uwagi, że pomimo tak niesłychanéj gwałtowności i długiego trwania, burza ta miała charakter czysto lokalny. W Odessie i Mikołajewie pod tę porę wiatr był w innym kierunku i nieodznaczał się żadną zapalczywością.

— Ale w Odessie za to była inna zawierucha. Poczęły krążyć w obiegu fałszywe marki, wybornie naśladujące kartki, wydawane przez kupców i dzierżawców propinacji miejskiéj zamiast monety zdawkowéj. Ruch powstał niezmierny. Jedni krzyczą, że swe kartki już powykupowali, drudzy proszą, ażeby ich markom pilnie się przyglądano, trzeci znowu za jakąś inną brzytwę się chwytają. Tertes, rwetes ogromny.

— Komedja Józefa Korzeniowskiego „Stary Mąż“ przełożoną została na język rossyjski i wyszła w Kijowie. Tamże redaktor „Telegrafu“ von Junk z powieści Korzeniowskiego „Druga żona“ zrobił pod tymże tytułem komedję w języku rossyjskim, którą z powodzeniem przedstawiono na teatrze kijowskim.

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно, съ 4-го по 8-го января.
ГОСТИННИЦА НИШКОВСКІЙ. Пом. Чеховичъ. Качевски. Кашицъ. Лаппа. Жаковичъ. Вельцъ. Ластовски. Бляуель. Гамель. Лярсонъ. Самохваловъ. Генералъ Князь Левъ Радзивиллъ. Г-жа Ливеслей.

Выѣхавшіе изъ Вильна, съ 4-го по 8-го января.
Пом. Бѣлявски. Олендзки. Жаковичъ. Демонтовичъ. Зейдель. Шенкъ. Пусловски. Богдановичъ. Лярсонъ. Келеръ. Оперманъ. Отто. Гелль. Генералъ Князь Левъ Радзивиллъ.

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna od 5-go do 8-go stycznia.
HOTEL NISZKOWKI. Obyw.: Czechowicz. Kaczewski. Kaszyc. Łappa. Żakowicz. Welc. Łastowski. Blauel. Hamel. Larson. Samochwałow. Jenerał Książę Leon Radziwiłł. Pani Liveslej.

Wyjechali z Wilna, od 4-go do 8-go stycznia.
Ob. Bielawski. Olędzki. Żakowicz. Demontowicz. Zejdel. Schoenck Pusłowski. Bohdanowicz. Larson. Kehler. Opermann. Otto. Hell Jenerał Leon Książę Radziwiłł.

Печатать позволяется. Вильно, 8 Января 1862 г. — Цензоръ статскій совѣтникъ и кавалеръ А. Мухинъ.

W drukarni A. H. Kirkora.